

KAYISE KODU!

30 JUUNI 1928

HIND 50 SENTI

Nº 12

E2/K1

LAULUPEO
ERINUMBER

AKTSIA SELTS
Tallinna Laevaühisus.

Laevaomanikud ja laevaagendid,

Peakontor: TALLINN, Merepuiestee nr. 5,
Kõnetraadid 9-52, 10-93 & 2-66.

Osakonnad: NARVAS, PÄRNUS ja PALDISKIS.

Telegr. aadr. peakontoril ja osakondadel „Laevandus“

Telegr. codid: kõik.

Süteladu: Auru- ja sepaõed ja koks laos ning sadamas mõõ-
dukate hindadega alati saadaval

Laevatarbeainete kauplus ja ladu:

Sadama tän. nr. 3, kõnetraat 5-39.

Laeva parandustöökojad:

Suur Batarei tän. 18, kõnetr. 10-80.

EKSPEDITSIOONI- JA TRANSPORTÄRI
Joh. Pitka & Pojad

(omanik A/S. Tallinna Laevaühisus).

**Kaupade tollimine ja transpordimine. Kaubasaadetiste
inkasso ja kinnitamine. Töö kiire ja korralik. Agendid
kõigis tähtsamates linnades kodu- ja välismaal.**

**STOTT liini, LIVERPOOL/TALLINN ja CANADIAN PACI-
FIC liini esindajad. Otsepiletid Ameerika.**

TALLINN, Merepuiestee nr. 5.

Telegr. aadr.: PITKAS-TALLINN.

Kõnetraadid: Kontoris 2-66, 9-52 ja 10-93.

Tollimajas 22-55.

Elegantsete

mantode ja kostüümide

valmistamine kõige peenema maitse rahuldamiseks. Oma töökojad.

Riideid

suve hooajaks

kõige uuemas väljatöötuses ja moodsais värves elegantsele daamile.

**PIKK TÄN. 12.
KÕNETR. 21-85.**

Mood vajab

kergeid ilusaid nahgarnituure mantlite kaunistamiseks.

Karusnahast

asjad vajavad asjatundlikku hoidmist koide eest.

Suur valik moodsaid nahku.

Oma erilised hoiuruumid.

Maailma parimad jalgrattad

Inglise

Prantsuse

Dunlop

kummid

Saksa

Ainuesitaja EESTIS

Karl Tammann, Tallinn

müügil igas linnas ja alevis

keskmüük: TALLINN, Pikk t. 19, kõn. 31-25

Kõige kasulikum on riide-
kaupa osta

Prantsuse
riidekauplusest
A. Kelvetz

Scheeli panga vastas.

Alati saada siid-
villaseid ja puuvil-
laseid riideid suures
valikus, odavate
hindadega.

Paul Bachmann

Raekojaplatsil, Jegorovi uues
majas (café „Marcelle'i“ kõrval)
asut. 1904. a.

Päevasärgid, kaelaside-
med, traksid, vihma- ja
päevavarjud, jalutus-
kepid ja teised pudu- ja
moekaubad

suuremal ja vähemal arvul.

Kõige suurem

riidekaubaladu

Eestis.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Kaupmeeste ja iga kaubatarvitaja

kõige kohasem ostukoht on

Tallinna

Tekstiil Ühisus

15. Estoonia puiestee 15.

Tallinn

Kõnetraat: 26-86.

Telegr.-aadr. „Rebe-Tallinn.“

Järvakandi

klaasivabriku

aknaklaas

on puhas, paks ja laseb hästi lõigata.

Tellimised täidetakse kiirelt.

Saada kõigist suurematest kauplustest ning tarvitajate- ja majandusühisustest.

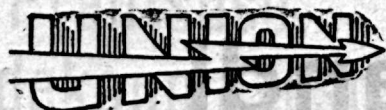
Vabrik:

üle Keava jaama,
telef. Lelle 7.

Kontor:

Tallinn
Süda tänav 1,
telef. 15-38.

Kogu Eesti tar-
vitab jalanõusid

Saadaval
igalpool

Aktsiaselts „Osa“

Estoonia all nr. 11.

Riidekauba en-gros & en-detail suurladu.

Oodatud moodsais mustreis markisetid ja musliinid kohale jõudnud. Mantli-, kostüümi- ja ülikonnariided kõigis värves, must- ja headuses, kardinatüll, mööbliriided ja kõiksugu riidekaup väga mitmekesises ja maitserikkas valikus.

**Tarvitajate ja kaupmeeste kasulikum
ostukoht.**

Remington

Lihtsa käsituse, kerge ja äärmiselt vaikse käigu, pika eluea tõttu tuntuim, vanim kirjutusmasin.

ESINDAJA :

o-ü. Systema.

Tallinn, Raekojaapl. 5.

Telefon 7-09.

LUKSUS - KINOTEATER

Gloria Palace.

Tallinn, Vabadusplats 3-a.

Laulupeo puhul

suurepärase kahekordne eeskava.

I. Pat ja Pataschon teel jõule ja ilule.

Publiku lemmikute Pat ja Pataschoni uusimaid seiklusi 8 jaos

II. Tule- ja õhurüütliid.

Väljapaistev sensatsiooniline kinoromaan 8 jaos. Ameerika poliitseinikkude elust.

„Akva“

alkoholita likööri-
ekstraktid ja karas-
tavad joogid, nii kui

„Sidroni Soda“
jne.

on võistlusetä.

Tallinn, Vaimu uul. 1, tel. 6-19.

Suures väljavalikus

soovitavad
naiste- ja meesterahva
palitu- ja kostüümi-
riiet

Alaline hästi assorteeritud
kudumissiidi ja villase
lõnga ladu

ULMER & SCHMIDT

Tallinn, Pikk tän. nr. 10.
Telef. 8-67

Kust tellite endale trükitööd?
Kust tellite endale klischeed?

E. Talwik'u graafikatööstus

Tallinn, S. Tatari t. 4

valmistab neid kõige paremas
headuses ja odavate hindadega

Kudumise vabrik

„Tekla“

Tallinn, Kopli t. 9, tel. 24-67.

Ladu ja kontor: Viru 14, k. 1
tel. 19-47.

Poolsiidiriidet palitute,
kleitide ja voodri jaoks.

Suures väljavalikus
kaelasidemeid.

Estoonia all Nr. 6

Suures valikus
igasugu naisterahva
kleidiriideid, sefiiri,
laua - ja voodipesu
j.n.e.

Hinnad odavad.

Estoonia all Nr. 6

Chr. Jürgenson.

Tallinn,

Raekojaplats 15.

Asutatud 1887. a.

Pudukauba ja rätsepa-
tarvete ladu.

Jalanõude
ja reisitarbeasjade
kauplus

M. Dubas.

Tallinnas,
Jaani tänav nr. 6.
Kõnetraat nr. 22-19.

Kalosside ja
botikute

„Kontinents“

ainuesindus

Eestis:

A-S. „Eesti Transiit“

Tallinn,

Viru 4,

Tel. 16-07.

Võõrastemaja
restoran-baar
„EUROOPA“

Viru tän. 24, kõnetr. 11-68.

Kõige paremad seljankad, kulebjakad,
Moskva pirukad, schaschlõkid j. n. e. j. n. e.
võib saada ainult „Euroopas“,
Viru tän. 24. Rikkalik einelaud
külmade suupistetega.

Hommiku-, lõuna-, õhtusöögid.

**Kodumaa ja välismaa veinid,
napsid, liköörid.**

Muusika 2-1/25, õhtul 8-1/21.

Palutakse isiklikult veenduda.

Austusega omanik.

**Anderson
&
Liik**

Viru tän. 5

**Moodsad
villased, siidi- ja puu-
villakaubad.**

Anderson & Liik.

Viru t. 5,
tel. 25-75.

**JALANÕUD
KAITSEMÄRGIGA**

Estoking
Tallinn

on võitnud üldise lugupidamise.

**MÜÜGIL IGAS PAREMAS
JALANÕUDE ÄRIS.**

Riidekauba- tarvitajad!

Suurim ja mitme-
kesisem valik kõi-
gist riidekauba-
sortidest on alati

A. Laamann'i **riidekaupluses**

V. Karja 8.
Tallinn.

KOLONIAAL-JA VEINI- KAUPLUS

B. Michelson & Ko.

Müük suurel
ja väikesel arvul.

TALLINN,
Väike Karja tän. 9

Kõnetraat 19-14.

Eesti klaasitööstuse o-ü. „EKO“ ja „MELESKI“ klaasivabrikud.

Ühine esituskontor: Tallinn, Viru t. 13, telef. 9-03.

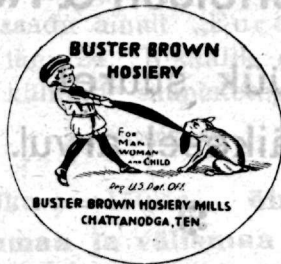
Vabrikud: o-ü. „EKO“ — Eidapere, tel. Lelle 6^b

„Meleski“ — Kolga-Jaani, tel. 10/6.

Valmistavad mitmesugust klaaskaupa ja nimelt:

- a) **Pudeleid** valgest, poolvalgest ja värvilisest klaasist, igasuguseks otstarbeks; rohpudeleid lihvitud korkidega j. n. e.
- b) **Majapidamistarbeid**, puhutud ja pressitud klaasist.
- c) **Tehnikatarbeid**, nagu elementpurke, telefoni ja telegrafi iso-
laatoreid, elektrilambi kupleid j. n. e.
- d) **Mitmesuguseks otstarbeks**, nagu mõõdusilindreid, preparaat-
purke j. n. e.

Raha hoiavad need naisterahvad,
kes ostavad
vastupidavamaid häid Ameerika
sukki

Buster Brown

Saadaval igalpool.

Ostmisel tingimata tähele panna, et iga sukk oleks varustatud

kõrvalseisva kaitsemärgiga, koeraga. Ainult need on eht.

S. Karja tänav 18.
Sissekäik „C“ Müürivahe t.

Kõnetraat: Kontoris 5-63
Tolliametis 21-82

TILGA & KO.

Ekspeditsiooni- ja Transport O.-Ü.

TALLINNAS

TELEGR. AADR.: „TILGACO“

Rahvusvahelised ekspeditsioonid.

Tollitamine. Laevaklareerimine.

Inkasso. Kinnitused.

Esindajad kõigis tähtsamatel linnades Eestis ja väljamaal.

Asjatoimetamine kõigil kiiremas korras. ::

Firma
„Selekt”

Pikk tän. 12,

Mundi tän. nurgal,

pakub odavate hindadega ja
suures valikus:

Linoleumi

põranda kattedeks

Linoleumlinikuid

Linoleumvaipu

Plüüschmööbliriidet

Plüüschlinikuid

Mööbliriidet, gobelaani

Jutevaipu

Jutelinikuid

„Selekt”

Pikk tän. 12

**Soome
riidekauplus**

soovitab suures ja
rikkalikus valikus

kõiksugu hooaja kaupu, nagu:
mantli-, kostüümi-, ülikonna-
ja kleidiriideid, markisetti,
villast ja puuvillast musliini
kõigis värves, mustrites ja
headuses, päevasärgi-, Eesti
seelikuriideid, ning mitme-
sugu manufaktuurkaupu.

**Estonia all
nr. 13.**

Telefon nr. 9 - 87.

J. JEGOROV

RIIDEKAUPLUS

RAEKOJAPLATS 18

Soovitan suures väljavalikus kõik-
sugu riidekaupu:

siidi, villaseid, sametist,
musliinist ja markisetist
kleidiriideid jne.

ALALINE UUDISTE JUURETULEK

SUUR VÄLJAVALIK

KÕIKSUGU PUDUKAUPU

Hinnad võistlemata odavad

J. JEGOROV

G. HEINMANN

KONDIITRIÄRI

JA KOHVIK

S. KARJA TÄN. NR. 4

KÕNETRAAT 20 - 47

ALATI SAADAVAL:

tordid, koogid, küpsised, Viini,
kollane ja mandlisai ning kõik-
sugu kondiitrisaadused.

Oma tööstuses valmis-
tatud shokolaad tahv-
lites, shokolaadikom-
vekid liht- ja ilukarpides.

Kõik kaubad valmistatakse värsket-
test 1-se järgu toorainetest!

HINNAD MÕÖDUKAD!

**Kummivoolikuid
Spiraalvoolikuid
Kummiplatesid**
mitmesuguseid masinarihmu
linoleumi ja vahariiet

soovitab kõige odavamalt

K./M. endine

Ühisus Provodnik

Tallinn, Pikk tän. nr. 12.   Telefon 12-80

Rikkalik väljavalik kaunisti
valmistatud

**+ kalliskive, +
kuld-, kristall-
+ ja hõbeasju +**

Omega, Borel, Perret ja
teiste vabrikute tasku- ja kää-
kelli tuntud headuses.

Seinakelli ja äratajaid **Gustav
Beckeri** ja **Kienzle**
vabrikutest

O. Ü. J. Rubin

Kuldsepa- ja kellaäri

Asui. 1880. a.

Asui. 1880. a.

Tallinnas, Viru tän. 17.

Café Marcelle

Tallinn,
Raekojaplats
Telef. 30-50

Tantsusalong
Originaal
Ameerika
jazz-band

Veini-Baar

Ea/KI

„KAITSE KODU!“

IX laulupeo erinumber

(nr. 12)

30. juunil 1928. a.

Ea 3926

Kummivoolikuid
 Spiraalvoolikuid
 Kummiplatesid
 Kummivõlvikud
 linoleumi ja vahariiet
 soovitusel kõige odavamalt

Kahekümne aastane kogemus XI
 Ühisus "Kaitse Kodu"

Väljaandja: Kaitse Kodu
 Vastutav toimetaja: V. Neggo.
 Tegev toimetaja: E. Jalak.

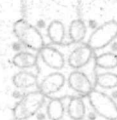
Tallinn, Pikk tänav 12-20. telefon 12-20.

30. juuni 1938

Kõikide valvurite koguvali
 + kalliskive, +
 kuld-, kristall-
 + ja nõbeasju +

Omnia: Hotel Perlet ja
 teiste rahvuslike laste- ja kooli-
 velli nõuad lastesuses
 Sinaikol ja arstidele Gostay
 Põhori ja Kirschi

O. U. I. Rubini
 Kuldsepa- ja kelladri
 Tallinnas, Viro tänav 17.

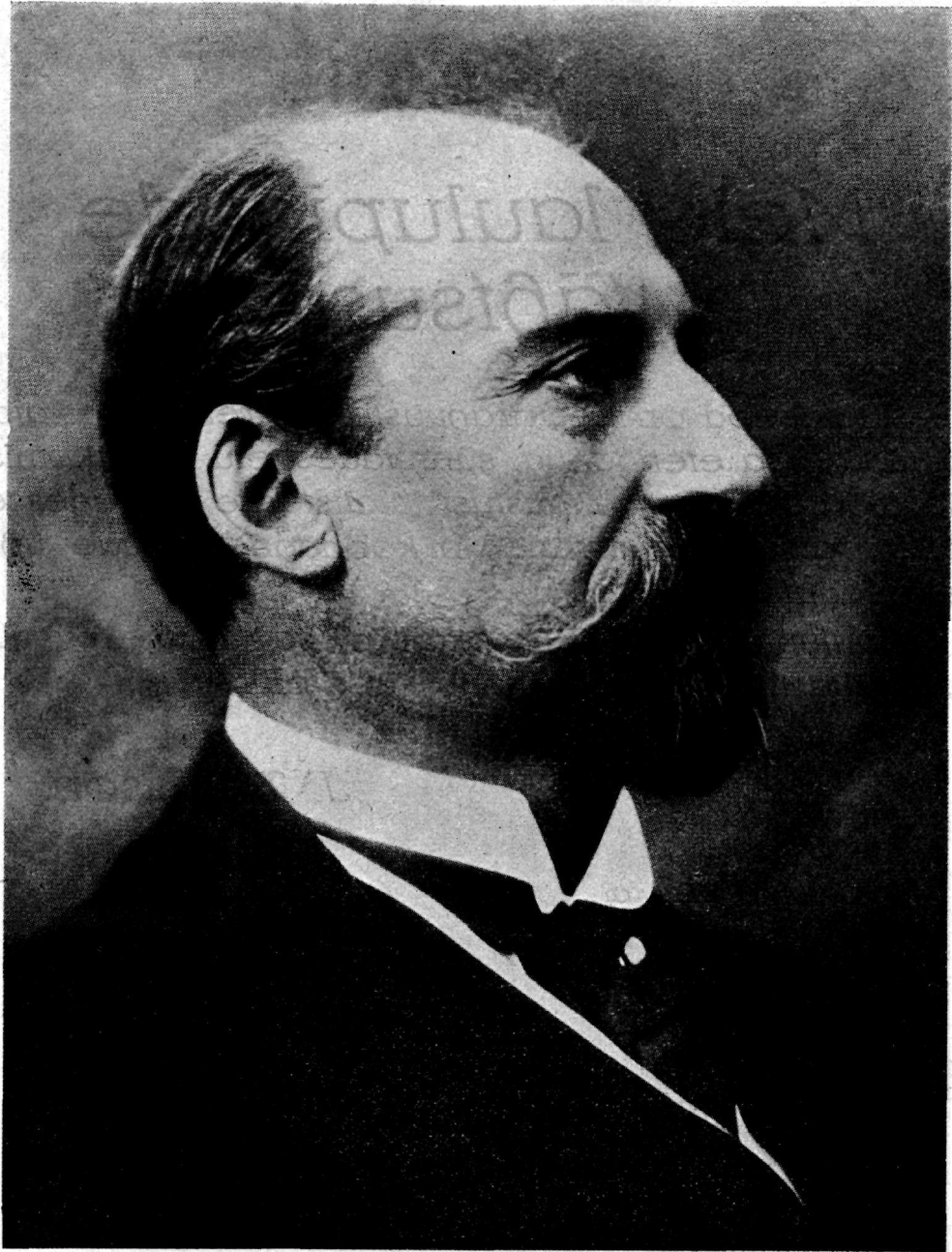

Café Marcelle
 Tallinn, Raekojaplats
 Telef. 2020

Tantsusalong
 Original
 Ameerika
 jazz-band

Veini-Baar

Meie laulupidude tähtsus.

Laulupeod on Eesti rahvuslikus arenemises ajaloolikku osa etendanud, sünnitades elu ja liikumist üle maa, kandes vaimustust laialistesse hulkadesse, tõstes rahva enesetunnet ja koondades jõude ühiseks tegutsemiseks.

Laulupidudele jääb ikka ka edaspidiseks suur osa täita meie rahva kultuurilises elus.

J. Tõnisson.

22. juunil 1928. a.

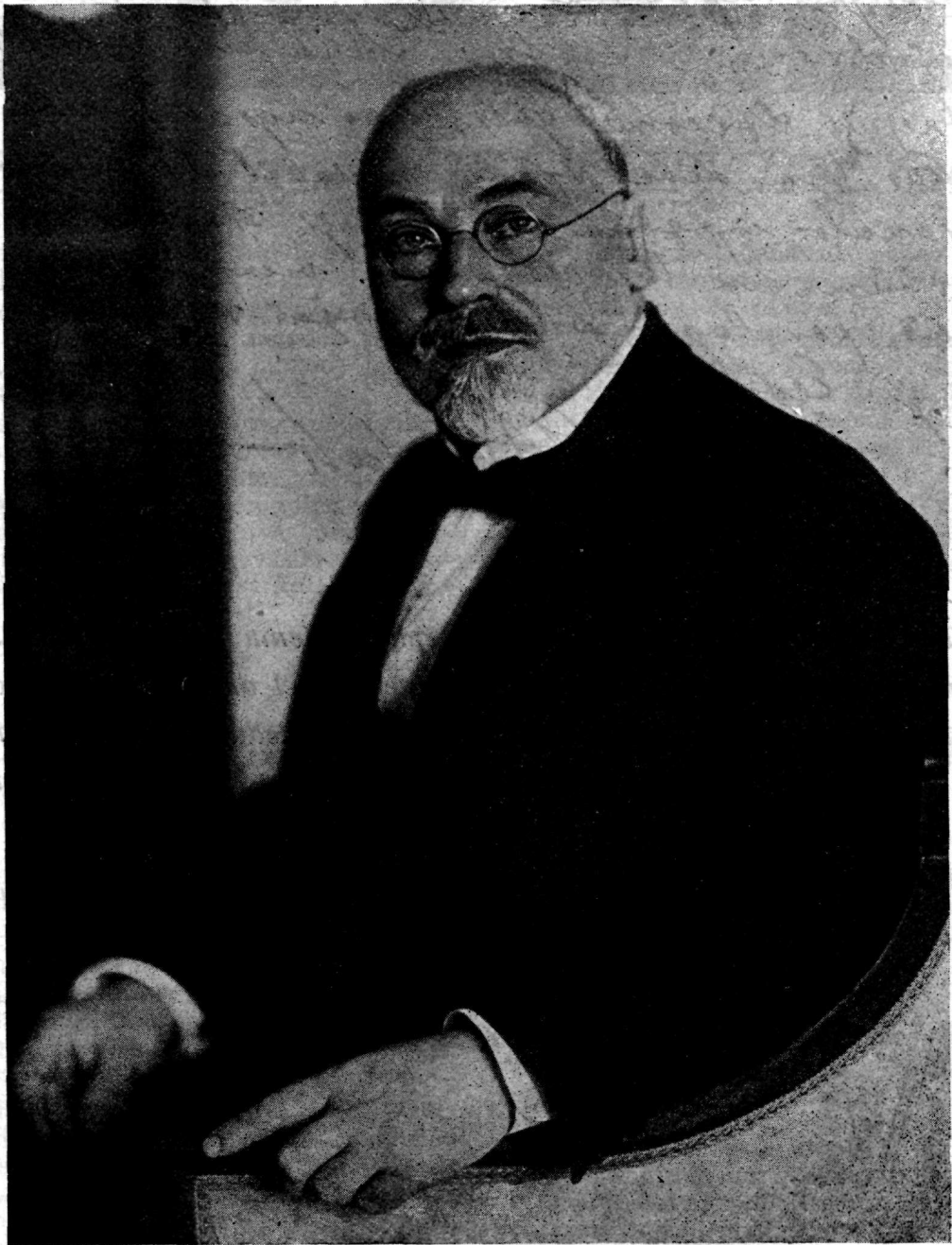

Meie ei unusta iialgi Eesfi laulupidude arvamata ning mõõtmata tähtsust Eesfi rahva uuesti ärkamises ja ta iseteadvuse kasvamises, vaid jagame tuhandeid andeid ja palju, palju tänu rahva hingetulekesele, mida laul süfitanud ja mida me lauluga kasvatanud võitmatuks' rahvuslikuks jõuks, mis meid kannud vastu Eesfi rahva suurtele võitudele.

Palju tänu kõigile, kõigile, kes kannud ja kes kannavad enese rinnas seda tulukest.

Hinge tuluke hoiab meid, kaitseb ja juhib uutele võitudele, mis enese ulatuses arvamatud ja seni uskumatud.

K. Einbund.

Sirsingi apveicu saliedroto igou nu tautā
viņai dziesmu sūtīks. Mūs sūtam tautā
īpatnējais dziesmu gars, kas ograņas redzotā
lauras tām deva spēnu usglabāt tēru savu
nacionālo apziņu un samīgi cīnīties par savānu
tiesībām, lai tās nekāromu vieno kopējā kultūras
donā par labu viņu spējam nākotnei.
Elagu Eesti!

G. Semgals

Tervitan sūdamlikult liitlase Eesti rahvast tema laulupeo puhul. Meie
mõlemale rahvale omane lauluvaim, milline endisel orjaajal neile jõudu an-
dis oma rahvuslist tunnet puhtana alal hoida ja edukalt võidelda oma õi-
guste eest, peab meid lahutamata ühendama ühises kultuuritöös meie rah-
vaste hiilgava tuleviku heaks.

Elagu Eesti!

G. Semgals.

Tere tulemast, tuhanded!

Tere tulemast, kallid külalised, võorsilt ja kodumaalt!

Tere tulemast tuhanded kaugelt ja lähedalt! Merede tagant, mägede tagant, eha- ja koidukaarest, põhjamaalt ja igavese suve maalt.

Tere tulemast võtma osa meie suurimast pidustusest, kus kohtavad sajadtuhanded ühises ülivas vaimustuses. Tere tulemast jagama meie rõõmupidu vabadusele, elama kaasa meie rahva kõikide kihide ühtteistleidmist vägevas vaimustuslaulus ühisele Eestile. Sest kui ka laulab ainult tosintuhat suud — sajadtu-

handed südamed laulavad neile kaasa meie, vaba rahva laulu meie kodumaale, meie vabadusele, meie Eestile.

Tere tulemast meie sõbralikkude rahvaste liikmed läänest, lõunast, idast ja põhjast! Tere tulemast liitlased Düüna kaldailt! Tere tulemast vennad Tuhatjärvenaalt, Donau ja Tisza vahelt, Kura kehvadelt düünidelt!

Tere tulemast suguvennad, kes te aastate eest veeresite õnne otsima võorsile ja nüüd tulite Eestile andma tunnistust teie südames kustumatult tuikavast koduarmastusest!

Laulda, töötada, elada, surragi ainult Eestile.

Tere tulemast tosintuhat lauljat ja kümnedtuhanded kuulajad kodumaa kõigist nurkadest!

Täna pühitseme püha meie Eestile, anname anduva vaimustusega sajas tuhandes südames ühise vabamehe töötuse:

laulda, töötada, elada, võidelda, surragi ainult Eestile.

Heitkem endast tänaseks isiklikud, erakondlikud ja ilmavaatelised lahkkelid ning laskem kordki võltsimatuina pääseda valla tunnetel, mida me ometi igauks kanname oma südames: Vaba kodumaa armastusel.

See armastus on meil kõigil ühine, ärgem salakem teda täna. Ärgem salakem püha armastust, mis otsib väljapääsu tegudele ja on õilsamaks tundeks mehehinges, vaba inimese hinges.

Heitkem kordki endast rahulolematu sulaseväiklus, unustusväärsest minevikust kaasa toodud tuimus, pühitsemise oskamatus.

Laul on inimese hingelähedam väljendus, südamest tulev, südamesse minev, haarav kaasa tuhandeid südameid. Ärgem lukustagem südameid täna, laulupühal, Eestile.

Ainult vaba rahvas oskab pühitseda pühasid. Pühitseme täna püha kodumaa vabadusele. Mineviku hämarad varjud on veel ainult mälestused. Hele ja valgusküllane peab tulema Eesti tulevik, mille loojad oleme meie ise. Töörõõmu, töötahet äratagu meis nüüdsed pidupäevad, vaimustust ja armastust. Võimsast laulust haaratuna olgu meie kõigi töötuseks

töötada, elada, surragi ainult Eestile — meie töö, mure, vabaduse, laulu maale.

~ LAULUPEOD ~

suurim Eesti rahvuslik kodukaitse

„Jumalale kiitus ja tänu! Vähesest külvist on saaki näha.“

D. O. Virkhaus.

„Eesti huuled hõiskavad, Eesti rahva paljed lõkendavad pidulikus rõõmus.“

Need sõnad — öeldud teise ülemaalse Eesti laulupeo kohta ligi 50 aastat tagasi „Eesti Postimehes“ — kõlbavad sama hästi tänapäevale kui kaduvale põlvele.

Jällegi kogub Eesti laulu ja märguga oma rahvast. Vägevamalt ja võimsamalt kui kunagi enne. Kui lootused täide lähevad, siis näeme tänavusel ülemaalsel laulupeol koos suurema hulga tegelasi ja pidulisi kui kunagi varem. Üksi välismaade võõraid on tulemas hulgal, mis ületab nii mõnegi varena laulupeo kogu osavõtu, — tegelased ja kuulajad ühes arvatud, kõnelemata oma rahva hulkadest kõigilt kodumaa servadelt.

Kust on meie laulupeod saanud selle nõiavõimu, mis niisuguse ürgjõuga liikuma paneb hulgad? Kust on nad omandanud sisu, mille tõttu rahvas neid austab

ja armastab nagu oma suurimat pühadust?

Usun — ma ei tee lootusetut katset, kui järgnevates ridades otsusele tahan tulla: See on Eesti rahva kodukaitse, enese iseolemise kindlustamise mõte, mis laulupidudes on leidnud nii kaasakiskuva kehastuse. Tõestada maailmale oma eluõigust ja kindlustada seda, — niisugustena kajavad meile Eesti laulupidude salajased eesmärgid aastakümnete tagant.

Hoolimata sellest, et peo avaliku otstarbena kord tähendatud oli „Eesti rahva pärisorjusest vabastamise mälestamine,“ kord „tänu“ mõne keisri valitsemise puhul, mil Eesti arenemisetele oli külvatud ainult okkaid, jne.

Kõige paremini selgub tähendatud väite tõe meile siis, kui tagasi pöörame Eesti esimese üldise laulupeo sünni ja teokssaamise juure.

Põlatud, alandatud.

Meie laulupidude mõtte isa J. V. Jannseni on peetud kõige alalhoidlikumaks ja arglikumaks meie vanema aja rahvameeste ridades. Talle on ette heidetud pain-

Eelmiselt laulupeolt.

duvust ja järeleandlikkust, üleliigset „rahuarmastust“ ja leplikkust nende vastu, kellel vägi ja võimus.

Kuid mitte kunagi ei ole ma pidanud nende väidete juure panema nii tüsedat arvustavat küsimismärki kui just meie üldiste laulupidude ajalugu jälgides.

Ei olnud esimese laulupeo korraldamine kaugeltki ettevõtte, mille läbisurumine Jannsenil oleks läinud libedasti ja takistusteta. Siin oli takistusi ja vastuseisimisi ees rohkem kui vaja.

Tuletagem ainult meeles, et üksi peo lubagi tuli valitsuselt oodata mitte vähem kui kaks pikka aastat: palve selle saamiseks saadeti „Vanemuise“ seltsi poolt Peterburgi juba 1867. a. 8. aprillil, kuid jaatav vastus selle peale jõudis palujatele kätte alles 20. veebruaril 1869, hoolimata sellest, et laulupeo põhjusena oli ära tähendatud puht truualamlik-isaamaaline otstarve — Liivimaa talurahva pärisorjusest vabastamise 50-aastase juubeli pühitsemine.

Oleks Jannsenil „liig palju“ kalduvusi olnud oma paremaid mõtteid ja kalduvusi „vägevamate“ vastuseisimisele ohverdada, siis oleks just siin selleks küllaldaselt põhjust olnud. Seda enam, et teda ka kodus oma kavatsuse pärast hirmutati ja hoiatati, nagu seda tõendab tema kirjutus „Eesti Postimehes“: „Mida lähemale pidunädal jõudis, seda enam hakkas risu ja murdu kokku koguma, ja mitmed keeled, muist sõbralikust kartusest, muist nukrast kadedusest, vahele rääkima: kui läheks kõik nurja ja raisku ning pidu korraldaja selts langeks suure koorma ja maailma irvitamise alla. Kui see kõik pidukomiteele jänesepükse veel jalga ei tõmmanud, siis tõusis — ei tea kust pahast allikast — korruga kõla välja ja lendas paigast paika: laulupidu olevat keeldud või igale lauljale tahetavat panna vaht järele, ja muud sellesarnast narri juttu. Head inimesed kahetsesid, pahad hõõrusid kahjurõõmul käsi: „Säh, nüüd saavad ometi häbisse!“

Kõik see ei kohutanud aga J. V. Jannseni. Ei hirmutanud teda ka see, et peo ettevalmistusaeg oli jäänud armetu lühikeseks: loasaamisest pidupäevadeni vaevalt neli lühikest kuud! Kõnelemata veel rahapuudusest ja muudest takistustest, milledega peo korraldamisel päevast päeva tuli võidelda.

Jannsen jäi kindlaks. Tal oli kõigil kaalumistel selge, et pidu tuleb toime panna, kui tahetakse pimeduses hääbuvale rahvale anda uut eluhoogu ja näidata,

et rahvas, kes seniajani leppima on pidanud nii põlatud ja alandatud seisukorraga, suudab palju rohkem kui seni uskuda tahted.

Näib koguni, nagu oleks Jannsenil laulupidu vaja olnud ühtlasi kui juhust, et rahvale kirjutada sellest alandusest ja põlastusväärilikkusest, milles eestlasi enne laulupidu on peetud nende poolt, kes käskijateks ja valitsejateks tema maal. Ei leidu nimelt kunagi varemalt J. V. Jannseni lehe veergudel nii kibedat ajaloolist tõtt kui just laulupeo ajal ja sellele järgnevatel kuudel.

Võtame kas või laulupeo juhtkirja „Eesti Postimehes“. Nähtavasti põhjusel, et otsekoheselt pidujuhtkirja avaldamine võimatu, pühendab Jannsen laulupeo puhuks ilmuma hakkavast loomarsklikust artiklist esimese poole laulupeo ametlikuks põhjuseks olevale talurahva pärisorjusest vabastamise juubelile. Ja kui lugeda seda kirjutust, mille pealkirjaks „Mis elajatohtril elajapidajatele kõneleda on“, siis peab igati, kes vähegi suudab ette kujutada toleaeagset kitsast õhkkonda ja meie ajal otse mõistamatut tsensorivalvet, tõeliselt lugu pidama sellest Jannseni poolt rahvale pakutud selgituskatses rahva omaaegse alanduseisukorra üle. Näiteks kas või järgmine väljavõte:

„Meie isad ja isaisad olid... inimese õiguseta, teiste inimeste rikkus ja vara, keda osteti ja müüdi, vahetati ja kaubeldi, nõnda kuidas orjapidajatele meelde tuli; nemad seisid kepi ja piitsa all ja nende pala raske orjuse eest oli sagedasti ilmsüüta ja ilma armuta ihunuhtlus. Miljal jõudsid nad iial oma pärispidajate tahtmist täita? Nemad ei pidanud mitte niipalju tööd tegema kui jõudsid, vaid niipalju kui taheti... Iga laps mõistab nüüd ära, et nende ja lojuste vahel mingisugust muud vahet ei peetud, kui et ühed rääkida mõistsid ja teised mitte.“

Kuid mitte ainult endisest ajast ei kirjuta Jannseni „Eesti Postimehes“ laulupeo puhul, vaid võtab ettevaatlikult seisukoha ka oleviku kohta, öeldes laulupeo kirjelduses muu seas:

„Mõned ütlevad küll, et meil mingisugust asja ep ole juubeldada, vaid ennem kotiriides ja tuhas paastuda, sest meie priiusel olla muidu nimi, aga priiusepuu ise olla seest kõdunenud. Esiootsa ei olnud see, paraku, mitte vale. Needsamad kärnerid, kes seda kallist taime 50 aasta eest pidid istutada aitama (Jannsen kõneleb siin arusaadavalt meie maa mõisnikku-

**J. KAPPEL
A. KASEMETS
G.V. JANNSEN**

**F. SABELMANN
A. LÄTE
H. ROSENTHAL**

**K.A. HERMANN
M. SAAR
D. VIRKHAUS**

Laulupeode tegelasi.

dest. A. T.), püüdsid teda ka kängus hoida ja närtsitada. Tema kasvamist ja kosumist kardeti, seepärast oli ta mitmele nii vastumeelt. Kui nüüd muud ei võidud teha, siis püüti tema kasvu kängus pidada ja oksid ära kärpida, et ta kõrgeks ei tõuseks. Aga... see taim on aegamööda tammeks saanud, mida nüüd keegi enam ei närtsita, ... sest see närtsitaks närtsitajad ka ühes. Meie ei ole ju mitte priiuse vaevalist hõkatust, vaid seda tänuga pühitsetud, et see kaunis võsuke kõik, mis tema kasvu püüdis kinni pidada, on eest ära tõuganud, kõrvale lükanud ja uuema aja õhu ning päikesepaiste all edasi kasvanud.“

Veel selgemini ja otsekohesemalt lasseb Jannsen eestlaste alandusrikast minevikku ja selle süüdlasi oleviku tagaseinal paista järgmises kahe vanainimese jutujamamise kujul toodud võrdluses:

„Mu süda liigub rinnus, kui selle peale mõtlen, mis meie silmad noores põlves pidid nägema ja mis meie nüüd näeme. Vaata ema, 50 aasta eest olid sina alles karjalaps ja mina juba tööpoiss. Sa tead küll, kuidas meie vanemad sel ajal orjapõlve all ohkasid. Mõisnikud olid meie braminiid ja meie nende paariad. Meid osteti ja müüdi, vahetati ja mängiti kaartide eest ühe käest teise kätte. Keegi ei tohtinud ennast inimeseks pidada, meid hüüti „talusead!“ Ja edasi selgitus hilisemast ajast: „Pärast tuli priius. Paraku polnud esiootsa ka suur asi. Priiuse olime küll saanud, aga maa tõmmati jalge alt ära, jäädavat paika polnud enam kusagil. Peksa saime vanaviisi ja iga silmapilk hüüdis mõisnik: „Vallast välja! Minge kus k...!“ Sagedasti olid rentnikud, opmannid jne. veel õelamad kui mõisnikud ise. Oh ema, meie oleme tulist valu veel küllalt näinud, kuni asi järkjärgult paranema hakkas, ja meie praeguse isaliku keisri valitsuse all on juba mitmed üleliigsed koormad meie õladelt maha langenud, muidu oleks üsna jõledus niisugust pidu pidada. Mitmel endisel piinajal võib küll meie pidurõõmuhõiskamine raske kuulda olla, aga peavad ära kannatama ja oma vanemate külvi lõikama, mis sedamööda kergem ehk raskem on, kuidas need ise vanemate paha enam ehk vähem püüavad parandada.“

J. V. Jannsen teadis aga ühtlasi väga hästi, et need tema poolt nii kujaka otsekohesusega kirjeldatud mineviku variid veel tema ajalgi Eesti rahva kohal edasi hõljusid. Seaduslikult oli rahvas küll va-

ba ja edenenud, aga sellega ei tahtnud eriti meie maa saksa ringkonnad palju arvestada, vaid külvasid eestlaste kui alaväärtusliste ja harimatute olevuste kohta endist lugupidamatust ja põlgust südilt edasi.

Sellest tuligi, et iga talutarest välja pääsnud eestlane häbenes oma päritolu, püüdis selja pöörata oma isamajale ja ära sulada aupaistuslikumasse saksiklusse. See aga oli, mis Jannsenile hingesse mahtus kõige vähem. Ta taipas päris õieti, et kuni niisugune seisukord edasi kestab, ei saa eestlaste vaimlisest edasiharimisest palju juttu olla. Neil ei jatku seks lihtsaks tegelasi, kuna ju iga edasijõudnum eestlane oma rahva keskest ära põgeneb.

Et niisugune oma rahva eemale põgenemise katk Eesti kodu enam edasi ei laastaks, selleks oligi vaja kaitsevalli: lugupidamist oma rahvast!

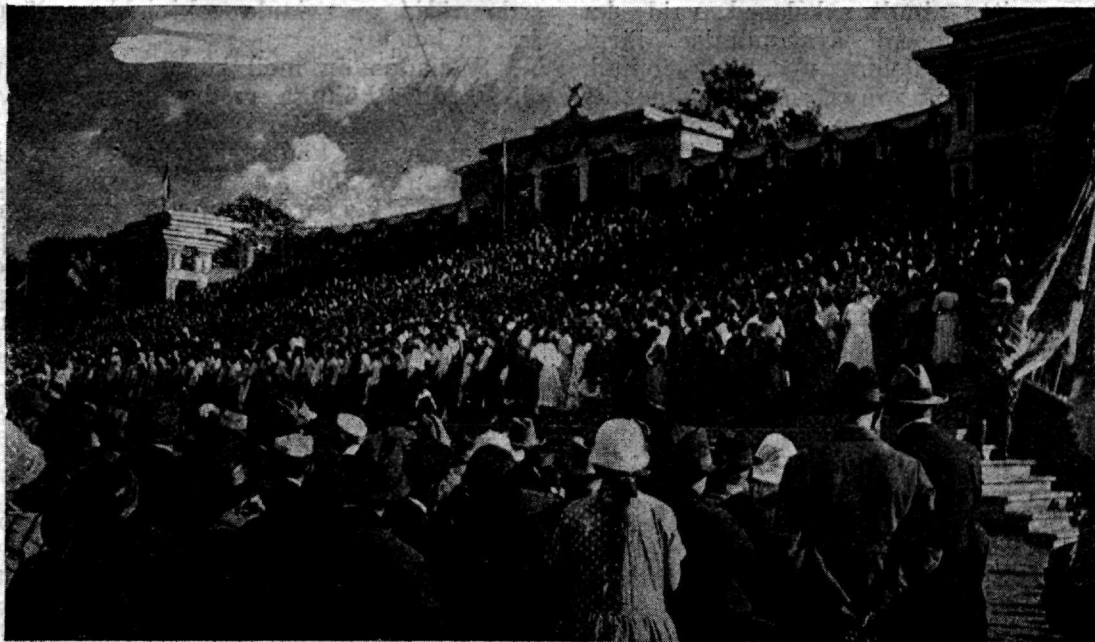
Tähendatud kaitsevalli aga pidi looma just — laulupidu.

Lugupidamine tuli.

J. V. Jannseni igatsus suurema lugupidamise saavutamiseks oma rahva vastu väljendub juba tema varemates kirjutustes sagedasti. Otse eeskavana esitatult leiame selle aga just ühenduses laulupeoga. Juba eelpooltähendatud peojuhtkirjas lausutakse otsekoheselt:

„Loodame, et iga koolitatud Eesti mehe poeg endises rumaluses mitte enam ei häbene auväärt Eesti meest oma isaks nimetada ning oma vendadest ja õdedest kalkunisaba laiali ajades lahkuda, vaid oma suuremat ehk vähemat tarkust suusõnal ja kirja läbi teistega jagab, et ka need oma seisuses rõõmsad võiksid olla ja õnnelikult elada.“

Seesama mõte oli tähtsamaks sisuliseks nõudeks tuleviku jaoks ka J. H u r d a pidukõnes teistel laulupäevadel. Nimelt, nagu „Eesti Postimehes“ loeme, avaldas J. Hurt soovi, „et iga eestlane, kes rohkema kooliõpetuse tagajärjel ehk muul viisil talupõlvest välja astub mõneste muusse ametisse, seepärast mitte üleõla ei vaataks nende peale, kes ausaks põlluharijaks on jäänud, sest see ei kasvata meie rahvaelu harimist ja arenemist. Endisel ajal olnud küll see paha viis, et mõni seda kändu põlgas, millest ta ise kasvanud, aga endisel ajal võidud seda ka vähem pahaks panna kui nüüd. Seepärast, Eesti mees, jää igas põlves ja igas kuues Eesti meheks, siis oled sa aus mees oma

Eelmisel laulupeolt.

ja kõige muu rahva ees! Mida vähem iga õpetatud eestlane ausa eestlase nime pärast häbeneb, seda kindlamalt Eesti sugu ja nimi seisavad ja seda vähem on Eesti rahval asja muu rahva ees häbeneneda.“

Kas täitis laulupidu selles sihis kaasamõjumiseks J. V. Jannseni lootusi?

Täielikult.

Vähemalt tunnistavad seda kõik tema pidukirjeldused „Eesti Postimehes“.

Julgelt nimetab ta nendes laulupidu Eesti rahva a u p i d u k s. Ja erilise heameelega konstateerib ta mitmel korral just seda, et pidu on eestlastest lugupidamisele sundinud ka sakslasi.

Nii leiab Jannsen tarvilikuks muu hulgas suure rahuloluga ära märkida asjaolu, et Eesti lauljaid, kellel aga pidumärk rinnas, lahkesti sisse on lastud ka saksa „Hantvärgi seltsi“ aeda. Kihvtise salvamisega lisab ta sellele teatele juure järgmise selgituse:

„Nimetatud selts on seeläbi tunnistanud, et ta selge silmaga näeb ja uuemast ajast aru saab. On ka muid seltsisid ligidal ja kaugel, kus lugu veel mitte nõnda ei ole, vaid vana pats kõlgub alles kukla peal.“

Teises kohas kriipsutab J. V. Jannsen alla Eesti laulupeoliste kultuurilist esinemist ja märgib jällegi, et seda tunnistanud olevat pidanud ka sakslased. Muu hulgas leiduvad peokirjeldustes selle kohta järgmised heameele-read:

„Võib olla, et veel eila mõned Tartu kodanikud oiid kartnud: Ei tea, kuidas eestlastega läbi saab? Täna oli kõik kartus kadunud ja sõprus asemele astunud. Keegi elatanud sakslane astus saalis Eesti mehe juure, silmad rõõmupisaraid täis, ja ütles: „Vend, mina lähen pea hauda, sest suurem osa mu eluteest on seljataga, aga mu silmad saavad veel seda rõõmu näha, et seesinane mahatallatud rahvas ka õitsema hakkab.“

Sealsamas kirjeldab Jannsen, kuidas pajud Tartu kodanikud enne laulupidu Eesti lauljatele ja piduvõrastele pole tahtnud korterit anda, arvates, et nad oma harimatusega kõik segamini ajavad. Eestlaste võimist ja mõistlikku ülespidamist nähes tunnistanud nad aga juba laulupeo ajal, et nad teadmatuse pärast eksinud ja järgmise laulupeo ajal eestlasi juba teisiti oskavad hinnata.

Isegi Saksa a j a k i r j a n d u s e suhtumises eestlastesse leiab Jannsen laulupeo tagajärjel sündinud olevat põhjaliku muutuse:

„Meie tunneme mõnda muidu auväärt meest, kes enne pidu, et meie rahvast ei tunnud, nende laulust ei teadnud midagi mõelda, neist kõisugu paha kartsid, ja neid, kes pidu asutasid, kerglaseks pidasid. Võta nüüd Saksa Zeitung'i näpu vahele, missugust tahad, igauhe seest leiad tunnustust, et Eesti rahvas oma esimest laulupidu ausal viisil on pidanud.“

Aga mitte ainult sakslased, vaid ka lätlased on Jannseni äratundmise järgi eestlaste vastu üleliia „upsakad“ olnud. Ning tal on oma rahva ees jällegi suur rõõm seda nüüd ümber lükata, sõnadega:

„Kõige ustavam ja parem kiitus on see, kui su laitja ja põlgaja sind peab kiitma hakkama. Üks Kuramaa Läti student oli ka „Ressursi“ aedas Eesti laulu kuulamas. Mis ta sinna oli tulnud? Ta oma tunnistuse järele laitma ja naerma. Aga kui ta nõnda mitmete teistega Eesti meeste ühtmeelt nägi ja peale 800 suuga ühes kooris kuulis laulvat, seal sai mehikese süda liigutatud ja ta pidi tunnistama: „Mul on silmad häbi täis. Ma olen siinamaani eestlasi „rumal kulle“ sõimanud, seda ma ei tee tänasest päevast mitte enam. Meie, lätlased, ei ole mitte sellesarnast pidu pidama saanud.“

Ja nagu kokkuvõttena kõigile siintoodud mõtteavaldustele laulupeo tähtsuse kohta lugupidamise tõstmisel eestlaste vastu kõlavad J. V. Jannseni pidukirjelduse lõpuosa järgmised read:

„Liigutav oli näha, kuidas hallipeaga isad noorte poegade kõrval laulsid, ja kõik niisuguse vahvusega, nagu oleks neil lahingus linn ära võita ehk vaenlase vastu kaitseda. Ka siin rahulises võidulaulmises on Eesti mehed jälle näidanud, et keegi targasti ei tee, kes nende peale üle öla vaadates tahaks öelda: „Noh, mis see sinane harimata rahvas ka tahab teha!“ Õiglaste südameste rõõmuks on meie laulupidu mõned niisugused mõtted muutnud ja suud kinni sulgunud; aga ka Eesti rahvale enesele näidanud, paljuks teed käidud ja paljuks veel käia on. Nad on lahti silmil Tartus koos olnud.“

Kas ei kõla kõigist neist ridadest selgesti soov — oma rahvast uskuma panna iseendasse, talle öelda: Vaata, kõik teised peavad sinust lugu, miks ei peaks siis sedasama tegema sina ise?!

Eriti veel pärast niisugust enese suursaavutust, nagu seda on olnud laulupeo austamisvärne kordaminek!

Et saaksime kõigega toime.

J. V. Jannseni soovid laulupeo korraldamisel ei piirdunud aga kaugeltki mitte ainult rahva iseteadvuse tõstmisega, vaid meil on küllalt otsekoheseid tõendusid selle kohta, et tal meeles mõlkusid palju kaugeleulatavamad eesmärgid.

Iseteadvuse tõus pidi ainult abinõuks olema nende poole rühkimisel. Selgesti ja otsekoheselt ütleb Jannsen

seda välja oma laulupeokirjelduse lõpul, kus ta lausub:

„Vabadus on meil käes, aga vabadus ei ela tühja kõhuga, vaid vabaduse kõrval peab valgus käima. Valgust, enam valgust on meil hädasti tarvis, kui meie asjad uue 50 aasta sees paremini ja kasulikumalt peavad edasi minema. Rumalus oli ju orjapõlve kõige kõvem kütke. Kui palju meil ka veel künkaid tasandada, okkaid laasida ja laukaid täita jääb, tõuseb õpetuse ja eluharimise päike ikka kõrgemale, siis saame kõigega toime.“

Nõnda siis soov, et saaksime kõigega toime, — see oli Jannseni eesmärk esimest Eesti üldist laulupidu korraldades.

See eesmärk oli kõikesisaldav, ja võib olla — teadlikult. Meie rahva esimene ärataja ja juht vististi ei usaldanud ühtegi kaugemat eesmärki konkreetsemalt ära tähendada, sest kes võis tõendada, et see eesmärk juba ligemate aastate jooksul liig lähedaseks ei osutuks!

On muidugi teadmata, kas Jannseni mõttelend selle juures unistusenagi tabada suutis juba ka seda, mis Eesti käes on praegu, kui tema väljenduse — „kõige“ — alla võime praegu kahtlemata mahutada ka selle.

Ning esimene laulupidu tähendas sammu lähemale sellele „kõigele“. Vastasel korral ei oleks Jannsen laulupeo järele sugugi nii julgelt tulevikku vaadates kirjutanud: „Seda Eesti rahvast, kes nüüd oma juubelipidu peab, ei tee keegi enam pärisorjaks!“

Lähema eesmärgina ja abinõuna kõigega toimesaamise sihis pidas Jannsen õigustatult kõige tähtsamaks suuremat haridust rahvale. Valgust ja veel kord enam valgust — kajab tema kirjutustes vahetpidamata hüüe.

Ka pidukirjeldustes toonitab ta seda ikka ja ikka jälle korduvalt. Näiteks kas või järgmises katkendis, mis järgneb heameeleavaldusele sakslaste lugupidamistõusu üle eestlaste vastu:

„Ka meil on see kindel lootus südames; et meie armas Eesti rahvas, kui teda ka mitut miljonit ei ole, aegamööda saab õitsema ja tema orjapõlve vermed kinni kasvama, kui ta aga — seda pange tähele! — kui ta aga kooliõpetuses ja eluharimises väsimata edasi astub... ja isamaad kalliks peab. Hullu karjase kannikas süüakse hõlpsasti ära, aga haritud rahvast ei tee keegi pärisorjaks ega riisu

nende oma käest ära. Rahva mõistusega kasvab ka tema ajalik elurammu, ilma et seda keegi võiks keelda!"

Rahva hariduse edendamine seati Eesti avaliku elu edaspidise lähema eesmärgina tööeeskavasse ka J. Hurti pidukõnes, millest eelpool juba juttu olnud. Nimelt rõhutati selles, — peale edasijõudnumate eestlaste eestlaseks jäämise nõude, — et: Eesti rahvas hakaku hoolsamini rõhku panema enese vaimlisele edasiharimisele, heade ajakirjade, õpetlikkude raamatute, kogukonna raamatukogude ja muude seesuguste asutuste kaudu. Eesti rahvas ei tohi leppida ainult küla- ja kihelkonnakoolidega, vaid peab endale looma kõrgemaid emakeelseid kooli!

Praeguse põlvele on need mõtted muidugi juba lihtsad ja algelised, kuid tolleaegsele eestlasele olid nad uued ja vaimustavad. Ja kui paljutuhandeline kuulajatepere peo lõpul süttinuna hõisates elada laskis peo juhte, lauljaid ja mängijaid ning kogu Eesti rahvast, siis kajas selles kaasakiskuvast lõppakordis kogu Eesti rahva äkiline eneseleidmine, tema teadlikumate elementide töötus tulevikule, Eesti rahvusliku isetegevuse esimene elutuksatus.

Järelokajad.

Peo rahvuslised helivärinad olid rahvasse istutanud uusi elu- ja teomõtteid, millede esialgseks tulipunktiks sai juhtlause: „Rohkem valgust!"

Selle juhtlause teostamiseks tõusis elu püsivam rahvuslik korraldus „Eesti Kirjameeste Selts", mis rakendas üksikud Eesti haritlased juba koondatult Eesti vaimuelu edendamisele. Samal ajal, juba esimese laulupeoga alates, pandi käima üle-eestimaaline korjandus kõrgema emakeelse haridusasutuse ellukutsumiseks eestlastele (Aleksandri kooli mõte). Täienes ajakirjandus, ilmus rohkem eestikeelset kirjandust, löi lõkkele rahva isetegevus mitmete muudegi korralduste ümber.

Ja kui siis kümne aasta pärast, 1879. a. suvel, Tartusse kokku tuldi teisele Eesti ülemaalisele laulupeole, siis märkame eriti nüüd, tagantjärele pidu eel- ja järelkirjutusi lugedes, missugune määratu muutatus oli Eesti rahva suhtes vahepealse kümne aasta jooksul maad leidnud.

Isegi Eesti ajakirjanduslik vabadus oli nüüd niivõrra lähedam, et laulupeo juhtkirja ei tarvitsenud enam kirjutada elajatohter elajapidajatele, nagu

esimese laulupeo ajal, vaid „Eesti Postimehe" eesküljel võidakse juba varjamatult ära tuua otsekohene laulupeo-artikkel, pealkirja all: „Mõned pidu mõtted pidupäevaks". Selles kõneleb juba julgesti ja varjamatult eestlane eestlastele, lausudes muu hulgas:

„Täna on rahvalik au- ja pühapäev kätte jõudnud. Südamed tuksuvad, silmad läigivad, Eesti laulud kõlavad, Eesti lipud lehvivad, Eesti pojad on tõttanud ühenduse meeles Eesti vanast ajast kuulsasse linna kokku, ilusa Emajõe kaldale, kust kadunud põlve mälestuse järele „Vanemuise" kandlist kuldsed laulud tuulde lennanud maru väel ja ööpiku ilul. Armas ja tähtis on see põhi, kus peal teie praegu kõnnite, Eesti vennad, kus vanal ajal meie vabade esivanemad sagedasti rõõmupidudele ja nõupidamistele on kokku tulnud, kus tänagi Eesti vaim elab ja õitseb, kus ka meie esimene üldine rahvalik pidu vabal ja ühel meelel ära peeti, kus noor Eesti sugu tarkus rinnul omale jõudu ja võimust imeb Eesti rahva tuleviku kasuks ja tööks."

Varjamatult võidakse samas juhtkirjas rahvale selgitada nüüd juba ka laulupeo rahvuslikku tähtsust, öeldes:

„Aga meie pidu on enam kui paljas laulupidu, ta on ühel hoobil ka rahvalik (see sõna esineb siin „rahvuslik" mõttes. A. T.) pidu. Selle pidu ettevõtjad on eestlased ja niisama eestlased tema tegevad osavõtjad. Olgu sealjuures Eesti nimi ja au meie üle mõte, seisku see meie südames ja lippude peal. Eestlased ei loe oma ajalugu mitte aastasadade kaupa, meie oleme alles noor rahvas. Seda aega, kus nagu pikas unes pidime uinuma, ei või ju keegi elupõlveks ega ajalooks arvata. Aga nüüd on meil tõesti rahvalik elu käes, kosutagem ja kasvatagem seda elu. See on koguni tühine ja halpkõne, kui mõnelt poolt öeldakse: vaidlus ja võitlus rahvuse pärast olevat ilma asjata, olevat pealegi kahjulik. Rahvas peab tundma, et ta rahvas on, et ta oma sugu poolest mitte taeva ja maa vahel kui nimeta ja täheta loom ei kõlgu, et tal on oma keel, oma meel, oma kombed, oma elukäik, seepärast ka oma ajalugu, omad iseäralised püüdmised, kordasaatmised, kohused, tööd ja toimetused on. Ilma oma rahvuse tundmata, kosutamata ja armastamata ei saa keegi rahvas, ei ka meie, eestlased, edasi.

Armsad Eesti vennad, sellepärast

võitleme, kus tarvis, oma rahvuse eest.

Elavalt tunneme ja tunnistame, meie oleme rahvas, ühe suguema lapsed, ühe isamaa pojad, ühendatud ausale tööle. Sellele tundmusele annab säärane suur ja tähtis koosolek, nagu meil täna on, uut elu, suuremat selgust, kõrgemat vaimustust, mis tõesti omal ajal vilja kannab. Ja sellepärast on õige, et praegune pidu ka meie rahvaliku meele kaunistamiseks kasulik on. Siin on eestlased koos, siin kõlab Eesti keel, siin tõuseb Eesti meeste laul üles pilvede poole, Eesti huuled hõiskavad, Eesti rahva paled lõkendavad pidulikud rõõmused.

Praegu võime meie öelda, et selles 50 aasta eest kirjutatud „Eesti Postimehe“ juhtkirjas avaldatud lootus on täitunud. Laulupidudega külvatud uus elu, suurem selgus ja kõrgem vaimustus on tõesti vilja kannud.

Eesti on võidelnud oma rahvuse eest, nagu juba tolle aja juhtkirjanik soovitas.

Asudes laulupidude kaudu võitlema oma alandusseisukorra vastu, on ta selle võitluse krooninud niisuguse võiduga, millest suuremat saavutada ei saa enam ükski rahvas: riikliku iseseisvusega!

Neist lühikestest märkustest peajoonetes juba selgub, mida tähendasid laulupeod Eesti rahvale tema rahvusliku elu koidikul.

Need olid nagu ääsituli, mille ümber aastate järele koguneti ammutama soojust ja leeki rahvusliku elu edasiarendamiseks rahva enese organiseeritud jõul.

Sellena kujunesid nad aastakümnete jooksul Eestile nagu rahvuslikuks pühaduseks, mis panid leegitsema hinge ja õnes värisema meele.

Ja mida enam aastaid edasi, seda suuremaks kasvas neist osavõtt, seda laiemad eestlaste hulgad pandi nendega liikvele. Nimetagem ainult, et juba Vene aja viimasele Eesti ülemaalsele laulupeole — Tallinnas 1910 — kokku tuli umbes 10.000 tegelast ja mitukümmend tuhat kuulajat.

Peale „ärkamiseaja“ olid laulupeod eestlastele eriti tähtsaks elustuse- ja jul-

gustusejuhusteks venestamise ajal. Mitmed eestlaste tähtsamad rahvuslikud ettevõtted lämmatati, kuid seda enam puhkes, nagu paisu taha pingutatud jõud, rahva eluavaldu laulupidudel.

Need suurenesid, täienesid, mitmekeelsesid.

Neil kinnitas rahvas: rõhutagu mind, kuid surmata see mind ei suuda!

*

Eesti rahva teadvusesse on asunud kindel veendumus: ilma selle äratus-, elustamis- ja koondamistöota, mis tema ridades võõra poliitilise ja rahvusliku surve ajal korda saadeti seitsme ülemaalse ja terve hulga maakonnalaulupidudega, oleks tema vaevalt suutnud end mõne vähese aastakümnega nii võimsalt organiseerida, et 1917. a. juba kultuurrikupsena, täielises eneseusalduses ja üksmeelles käed võis välja sirutada riikliku iseseisvuse järele.

Arusaadav on seepärast ka vaimustus, milles tervelt kümnendik Eesti rahvast oma riikliku iseseisvuse 5. aastal, 1923, Tallinna kokku tuli oma esimesele iseseisvusaaja laulupeole.

Samal ajal püstitati uuesti otsus, mille omal ajal püstitas ka J. V. Jannsen, kuid mille täitmiseks tolle aja olukorras ei leidunud võimalusi: korrata niisugust üldrahvuslikku kokkutulekut iga 5 aasta tagant, kui rahva pühima traditsiooni täitmist, rahvusliku üksmeelse ja ühisjõu kinnitust.

Tänavu, Eesti riikliku iseseisvuse kümnendal aastal, kordub see jälle. Laialisemalt ja jõulisemalt, kui kunagi enne. Kõnelemata sisust, mille poolest Eesti laulupeod alatasa on täienenud suurema kunstiküpsuse ja muusikalise omapärasuse sihis. Kui esimesel Eesti üldisel laulupeol oli pakkuda ainult 2 muusikaliselt vähenõudlikku Eesti helilooja tööd, siis nüüdne laulupeo pakub laululavalt ainult Eesti heliloomingut, mille parimaks kuulda-olemiseks peo juhataja poolt juba aastate jooksul on tehtud kõik, mis võimalik.

Nii koguneb rahvas, kes lauldes ja mängides enese on leidnud.

Lauldes ja mängides tähendab ta omi ridu ka tuleviku jaoks.

A. Tammann.

A. Kasemets.

Laulupeod meie rahvusliku mõtte arendajatena ja õhutajatena.

Meie esimest üldist laulupidu, mis peeti aastal 1869 Tartus, loetakse õigusega vägevaks tõukeandjaks meie rahvuslikus ja poliitilises ärkamises. Kes Eesti minevikku ei tunne, sellele näib see vaevalt usutav, et sarnasel kunstivalda kuuluval ettevõttel, nagu seda on laulupidu, nii suuri rahvuspoliitilisi tagajärgeid võib olla, nagu meie seda oma laulupidudel ütleme olevat. Meie ajalootundjatel aga ei ole siin mingit kahtlust, et see nii on. Ja seda tahame oma tänavusel IX üldlaulupeo eelõhtul uuesti meele tuletada ja tänulikult mälestada seda suurt tööd, mis need mehed on teinud, kes meie laulupidude mõtte üles võtsid ja esimese peo järele teisi korraldasid rasketel aegadel, kus Eesti rahvuslikku mõtet vägisi sumbutada katsuti, aga ei suudetud. Muuseas on just üldised laulupeod meid nendest aegadest üle aidanud, kuni riikliku iseseisvuseni.

Seda väidet tahavad järgmised read veel kord tõendada.

Ei ole kahtlust, et rahvusliku ärkamise idu istutati pärisorjuse kaotamisega aastal 1819. Põhja-Eesti vabastamist arvatakse küll juba mõni aasta varem, kuid läbilõovvat tähtsust sellel esimesel sammul veel ei olnud, sest alles siis, kui pärisorjuse kaotamine välja kuulutati ka Liivimaal, võib tervet rahvast vabaks lugeda. Ja see vabastamine andis ka põhjust esimese laulupeo korraldamiseks selle sündmuse 50-aastaseks juubeliks.

J. V. Jannseni, meie esimese elukutselise ajalehetoimetaja ja rahvamehe eluloost teame, kui suurt tähtsust andis Jannsen esimese üldlaulupeo mõttele ja toimepanemisele. Eriti paistab see välja minu poolt käsitatud kirjavahetusest Jannseni ja C. R. Jakobsoni vahel, mis peeti mõned aastad enne esimest laulupi-

du Tartus elava Jannseni ja tema Peterburis asuva agara kaastöölise Jakobsoni vahel. Jannsen selgitab mitmel puhul oma kirjades Jakobsonile, kui suur mõju oleks sellisel üldrahvuslikul ettevõttel, nagu seda on laulupidu. Ta märgib ka ära, kuidas sellel mõttel tagurlistes balti kiriklikkudes ja aadliringkondades palju vastaseid on ja kuidas poliitikas lühinägelised köstrid-kooliõpetajad-koorijuhid sest asjalust end heidutada lasevad ja mõttest ei julge kinni hakata. Hulgast tuntuimastest köstritest ja kooliõpetajatest, kellele J. V. Jannsen asja kirjalikult oli ette pannud, vastavad ainult kolm meest mõtet pooldades, teised kardavad, nii et see isegi rahuarmastaja Jannseni kannatuse katkestab ja tema muudab ägedaks agitaatoriks, nii et teatavas sihis käremeelne dr. Kreutzwald Jannseni noomib nende saksa vaenuliste kirjade pärast, mis ilmusid „Eesti Postimehes“ pärast laulupidu ja kirjeldasid tema äratavat mõju rahvale.

Et laulupeoks saada luba, mis ühise Balti aadli ja Vene riigivalitsuse tagurliku surve all ei olnud kerge, seoti laulupidu kohe neile ringkondadele ilmse ilmsüütu tänulaulupeo mõttega 50 aasta eest rahvale antud priiuse eest. Baltlased lugesid antud ihulise vabaduse oma teeneks ja Vene valitsusel ei võinud olla midagi selle vastu, kui laulupeol tuletati meele keisrite armuavaldusi. Muidugi ei võinud see meie tagurlastele meeldida, et priiust ja tema tulekut ülistades tuletati meele ka kibedat orjaaega, mis lasus nende südamel, kuid hinnati nagu alati meie rahva vaimlist silmaringi liig madalalt. Oli üksikuid Saksa vaimulikke ja mõisnikke, kes sel puhul kartsid isegi „toorete hulkade“ määratsemise lahtipuhkemist Tartus, kui neid üle maa hulganisti Tartu lubatakse kokku tulla. Kardeti vihatud sakslaste peksmist linnas. Sest oli ju rahvuslik liikumine „Vanemuise“ seltsis ja mujal juba alanud ja C. R. Jakobson oma „Kolme isamaa kõnega“ „esimese tuletungla“ visanud vaiksesse Balti ellu, nagu tema vastane W. Eichhorn oma vastuväites nendele kõnedele raamatus „Rahukosutab, vaen kaotab“ pärast ütles. Et seda rahatuste lahtipuhkemise kartust kaotada, valisid peo korraldajad pidukomitee etteotsa saksa võimumehed, eriti kiriklikkudest ringkondadest (praost Willigerode j. t.). Jannsen võis teha tegelikku tööd, peo juhid pidid sündmusele andma apoliitilise ja kirikliku ilme ja iga poliitilise värvi sellest hoidma eemale. Priiuse tuleku pidutsemiseaga aga oli laulu-

peoga paratamata seotud poliitiline mõte ja seda ei suudetud mitte soovitud suunas vältendada, sest et lühike vabaduse aeg oma teoorjuse survega oli loonud rahva seas niisuguse meeoleolu, mis oli Saksa tagurlastele vaenulik. Ja keisri heategu vaimustatult ülendades oli võimalik sel arvel anda kõrvalhoope kodustele võimumeestele.

Pärisorjuse ajal oli üldrahvuslik tunne, mis endisel ajal oli olnud õige elav, täitsa välja juuritud. Pärisori ei tohtinud mõisahärra loata minna elama oma valla piiridest väljaspoole, seepärast ei olnud tal ka midagi ühist inimestega, kes elasid teistes valdades ja kihelkondades. Nii viisi oleks võimumeestele olnud soovitav ka edaspidi elada, siis ei oleks olnud võimalik kogu rahva hoogus ülesastumine tema olukorra parandamiseks riigivalitsuse ees. Eesti rahvajuhtidel aga oli äärmiselt tähtis ja soovitav, et seesugune rahvuslik ühtekuuluvuse tunne ärkaks — ja selleks kasutati ära ka laulupeod, kus rahva ülemaaline kokkutulek oli lubatud.

Võib endale veel nüüd tagant järele ette kujutada seda meeoleolu tõusu, mis inimestel siis pidi olema, kui nad oma lipu üle hulgalisel rongkäigus endid leidsid võimu olevat, kellega ülemusel tuli arvestada, kes ühise jõuna pöördusid telegrammidega keisri poole, kubernerit, mõisnikkude peameeste ja linna bürgermeistri poole ja sealt said viisakaid vastuseid. Ja seda meeoleolu tõstis laul ja muusika ideaalses sihis. Ja nii sai apoliitiline laul ja muusika möödapääsmatult kultuuriliseks rahvuspoliitiliseks võitlusevahendiks.

Seda tundsid ka teiste rahvuste tagurlikud ollused. Vene ajalehed olid tusased sõbralikkude lauakõnede pärast, kus sakslased ja eestlased pidutujus üksteisele viisakusi ütlesid. Kardeti sel puhul mõlema rahvuse sõbralikku mõttelist kokkuliitumist, mis venestuse mõttele, mis Nikolai I ajast meie maal usulisel mõjul käimas oli, suureks takistuseks oleks kujunenud. Aga ka sakste kaugemale nägijates ringkondades ei leidnud pidu tulemused ühemeelset poolehoidu, kuigi seda avalikult ei öeldud. Püüti venestuse hädaohtu silmas pidades rõhutada, kuidas rahva suured hulgad meeoluliselt „terved“ olevat, ilma et üksikutel „ässitajatel“ korra lähöks neid vaenulikuks teha oma poliitiliste heasoovlikkude „mõisavanemate“ vastu. Sellest rahva kui terviku meeoleolu fiktsioonist on meie sakslased oma eksklusiivses seisukorras viimase ajani kinni

J. Aavik.

L. Neumann-Helisalu.

A. Topman.

R. Kull.

pidanud kuni Balti hertsogiriigi jalule seadmise katseni. Ja seepärast näis neile Eesti iseseisva riigi loomise võimalus eestlaste eneste juhtimisel võimatu asjana ja kestis kaua see aeg, kus nad „nõndanimetatud Eesti valitsusest“ ainult jutu-märkide vahel kirjutasid ja kõnelesid. Alles pikkamööda selgus, et kõik olid „ässitajateks“ „mõisavanemate“ vastu muutunud ja „tervet tuuma“ enam olemaski ei olnud.

Kuid oleme esimese laulupeo mõjust liig ruttu praeguse olukorra juure üle läinud. Peab meeles pidama, et asi mitte nii kiirelt nagu mängides ei läinud. Tuli läbi käia visa võitlustee, kus saksa mõju ikka rohkem tagasi astus ja vene oma esikohale tõusis. Esialgul tegi panslavistlik venestusvool eestlaste vastu sõbralikku nagu ja äratas inimeste seas lootust, nagu oleks selle voolu eessihiks ainult saksa separatistliku ülivõimu hävitamine Baltis panslavismi lõppsihiks Eestis ja Lätis ja nagu pooldaksid venelased selle hävitatud võimu asemele Eesti ja Läti rahvavõimu asetamist kohalikuks omavalitsuseks. Kuid tegelikud sammud näitasid hoopis teistpidist sihti. Muu seas läksid ka lubasaamised järgnevateks laulupidudeks raskemaks, sest et nende pidude poliitilist külge õigemini hakati hindama. Kuid takistamata saadi veel II üldlaulupeo luba Türgi sõja lõpu järele, mis niisamuti vaimustust, mis esimene laulupidu oli algatanud, edasi viis.

Kuid kui Aleksander III valitsuse algul venestuse vool oma varjamata sihtidega välja astus, kui C. R. Jakobson isurnud oli, kelle poliitikat venelaste poolt venestussõbralikuks seletati, siis ärkas ka eestlaste eneste seas laulupidude vastane vool. A. Grenzstein astus avalikult üles kavatsitava järjekordse laulupeo mõtte vastu, sest et ta selle peo rahvuspoliitilisest meeleolust venevaenulisi meeleavaldusi kartis, mis rahva seisukorra veel vaenulikumaks venestamise vastu oleks muutnud ja selle meelsuse vastukajaks veel karmim surve oleks võinud olla. Olevat juba viimasel laulupeol üks mõjuandev venelane peo lauakõnede puhul eestlaste kohta ütelnud, et see „ужасный народъ“ (hirmus rahvas) olevat. Nüüd olevat tarvis tõsist poliitikat hakata ajama (muidugi alanud venestamise sihis!), „pillid ja pasunad kaelas“ ei tähendavat mingit mõistlikku poliitikat. Kuid hoolimata „Oleviku“ toimetaja suuremast suleosavusest ja laulupeo peaeestvõtja dr. K. A. Hermanni poliitilisest dilettantlusest löi laulupeo mõte

läbi, saadi luba ja juba ärkav noorpõlv sai temalt uut vaimustust rõhuva venestuse surve vastu. Argtus vene võimu piiramata kohta oli võidetud ja just selle surve kiuste kestis rahva meeleolu tõus igal uuel laulupeol võimsamalt ja seadis endale igapäises poliitilises-majanduslikes arenemises ikka kaugemale ulatuvad eelsihid, mida isegi esimesele revolutsioonile järgnev karistussalkade metsiks aeg enam ei jõudnud hävitada. Esimene suur laulupidu verise vabadussõja järele kujunes enneolemata juubeliks laulupidude ajaloolises mõttes.

Küll on laulupeod tänapäev osalt teise mõtte saanud. Meil ei ole enam võõrast poliitilist survet, vaid oleme peremehed oma majas ja pidude kunstiline külg laulus ja muusikas astub enam esile. Kuid isamaalist vaimustust on meil nüüdki, riigi ülesehitamise ajal, tarvis, kus suurte jõupingutuste järele väsimus ja loidus tikub maad võtma. Kuid imelik! Just nüüd, mil naiivsed muusikamehed arvavad puhtkunstilist voolu laulupidudel kultiveerima hakata, avavad nad jälle poliitilised tagasikiskumise väravad endise rahvuspoliitilise edulise voolu vastu. Nad on pahempoolisel poliitilisel pealekäimisel just kõige puhtkunstilisema osa muusikast, vaimuliku laulu, laulupeost välja heitnud, selle muusika, mis rahvast alati sügavalt tema paremates ja puhtamates tundmustes lihtsate rahvalauludega koos on haaranud. On asjata lootus, et kümnetesse tuhandetesse ulatuvate laulukooridega, kui need vaevaga moodsaid ja ultramoodsaid kaelamurdvaid kontrapunktilisi kompositsioone peavad kätte harjutama, puhtkunstile midagi võidetakse. Just ümberpöördud: see „puhtkunstiline suund“ seisab partei-poliitilises teenistuses ja aitab rahva puhtkunstilist vaimustust alla rõhuda.

Ja sellest on kahju. Suure osa laulukooride ja nende juhatajate proteste tsunfti meeleolusse veetud Lauljate Liidu ainuvalitsuse vastu ei ole ajakirjandus tahtnud käesoleva pidu meeleolu rikkumise mõttes mitte avaldada, eriti välismaa külalisi arvesse võttes. Seda kibedamat sauna on selle Liidu talitusviisil oodata peale peo, kus selgeks saab, et tulevane laulupidu ei tohi sündida sarnase diktaatorliku juhataja surve all. Eesti demokraatlikes vabariigis ei tohi olla mingit diktaatorit, ka kunstipöhlul mitte. Tarvilisel korral, kui Lauljate Liit oma eksisammust aru ei saa, peavad koorijuhid oma koori-

de meeoleolu arvesse võttes ka ilma selle ametliku juhita läbi ajama.

Kõige selle ebaõnnestanud praeguse

juhatuse toimetamise peale vaatamata soovime eelolevale laulupeole head kordaminekut.

A. Jürgenstein.

Läti viimase üldise laulu- ja muusikapeo tulemusi.

„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud JĒKAB WĪTOLINŠ.

Viimane, kuues Läti üldine laulu- ja muusikapidu oli kaks aastat tagasi — 1926. aasta juunis, Riias. Kunstiliste saavutuste suhtes (suured ühendatud kooride ja orkestrite kontserdid, ooperid, teatrietendused, erikooride esinemised, solistide kontserdid, kunstinäitused, kirjanduse ringid jne.) see pidu kujunes laiaulatuslikumaks seni nähtud Läti vaimlise kultuuri paraadiks. Niisugusena ta jääb tähiseks meie vaimlise kultuuri käigul; eriti muidugi muusika alal, niihästi loominguks oleva kui juba valminu. Vaadeldes selle peo tulemusi puhtmuusikalisest küljest kerkib esile, et peo kõik muusikalised ettekanded, arvestamata jättes ainult mõningaid ooperi- ja balletietendusi, helisesid ainult L ä t i muusikast. See oli tähtsaim meie viimase laulu- ja muusikapeo erilme, mis teda eraldab kõikidest meie varematest laulupidudest, millele seletust, mõistagi, otsida tuleb kõigepealt rahva riiklikust iseseisvusest, mis ka vaimlise kultuuri tegevusväljal tingis autonoomset iseolemist, vallandades kõike loovjõusse kuhjunud energiat. Peab küll ka arvesse võtma pikka vaheaega viienda ja kuuenda laulupeo vahel — 16 aastat — aeg, mille vältel meie silmapaistvamad muusikategelased on loonud suurema osa teoseid, mis osutub nüüd juba üsna rikkalikuks muusikaliseks varaks (tähelepanuvääriv on viimase viie aasta jooksul tähtsal määral kasvanud suuremate muusikateoste arv — sümfoonilised tööd, mitmed algupärased ooperid jne.). See pärast koorilaulus ei ole sugugi enam märgata rippuvust võõra rahva muusikakirjandusest ja, otse teistviisi, meie lähimate naaberrahvaste laulud esinevad meie tulevaste üldiste laulupidude eeskavades väärilisel kohal, mitte nagu ei oleks meil oma laule, vaid et üleval-pool poliitikat tekiksid v a i m l i s e d sidemed. Eriti pärast viimast laulupidu on märgata meie koorilaulu jõudsat kasvamist; sealjuures

on juhtivate komponistide — J. Vitoli, Alfred Kalnini, Emilie Melngaili, J. Sahli — kõrvale kerkinud mitmed nooremad, mõned neist juba hea hulga töödega, mis tunda laseb uusi keeli loovas muusikas. Nendest Jekabs Graubinsch ja Adolfs Abele on laialdast tähelepanu võitnud, eriti rahvalaulude huvitavalt ümberloomisel kui ka algupäraste lauludega, mille tulevastel laulupidudel oma koht; niisama Jekabs Poruks, Voldemars Osolinsch, Paula Licits ja Jahnis Cirulis on annud koorilaulule mitmeid häid palasid, ning nende laulud arvatavasti leiavad ka teed tulevastele laulupidudele. Sümfoonilise muusika alal Jahnis Medinsch ilmutab praegu suurimat meisterlikkust ja tööviljakust, kui muusikalises arenemises väga järsku kõrgele tõusnud; tema ooper „Uguns nakts“ tuli juba läinud laulupeol ettekandele (Jahnis Medinsch on ühtlasi saavutusrikkaim meie ooperikomponist, tema sulest on tulnud juba 4 ooperit, mis kõik on võetud Natsionaalooperi repertuaari).

Loobudes kaugemale minekust meie loova muusika vaatlemisel, mida siingi, arusaadavasti, väga puudulikult tegin, ma ei taha pikemalt puudutada ka muud instrumentaal- või vokaalmuusikat; siiski pean tähendama, et laulupidu kajastub kõige tugevamini vokaalsel või täpsemini öeldes — koorilaulu alal.

Instrumentaalmuusika, ooperi ja kammermuusika edendamisele suur muusika väljenduskeskuse — Natsionaalooper — annab rohkesti hoogu ja äratust, olles kontserdielu metropoliks, kuid siiski laulu- ja muusikapeo traditsioonidega ta ei ole veel sügavamaid sidemeid leidnud. See traditsioon võiks olla kõige kiiremini külgekasvatatav sümfoonilises muusikas, mida uute tööde võistlused eriti võiksid edendada, kui neid korraldataks muusikapeoks.

Viimasel üldisel laulupeol lauljate hulk ulatas 6.500 peale, kuigi üles annud end

olid üle 10.000. Kooride võime oli võrdlemisi küllalt kõrge, kuna ette kanti väga suur (42 laulu) ja vastutusrikas eeskava. Mõistagi, suur ja tõsine ettevalmistus oli käinud peo eel.

Üldise laulupeo tänuväärilisemaid mõjundeid ja algatusi on kõikjal korraldatavad provintsi laulupäevad, mis edendavad viljakat koostööd ja ergutavad laulukoore elavamale tegevusele. Praegu meie parimad koorijuhid juhivad neid provintsi laulupäevi, millega ühtlasi edendatakse loovat tööd kooride kasvatusel alal. Kui tuletada meele, et meie kuues laulupidu oli ajal, kus sõjahävituste järel koorid olid laiali valgunud ja tarvis läks erakorralist organiseerimise ja ülesehitamise tööd nende uuesti loomiseks, siis ei ole imeks panna võrdlemisi väikest lauljate arvu meie viimasel laulupeol, esimesel iseseisvas Läti riigis.

Kui aga tahta teha prognoosi (ennustust) tulevaseks meie üldiseks laulupeoks,

mis arvatavasti tuleb 1930. aastal, siis ei oleks liialdus arvata, et lauljate arv kasvab igal juhul üle 10.000.

Viimastel aastatel tõsisemad koorid hakkavad ikka enam otsima puhtkunstilisi sihte ja Riias on nüüd juba 8—10 koori, kes annavad üsna tõsiselthinnatavaid kontserte. Nende kooride juhtimine on peamiselt vilunud muusikute kätes. Provintsis ja eriti maal kooride juhte hakkab sigima noortest kooliõpetajatest, kes on omandanud põhjalikumat muusikalist haridust õpetajate instituutides.

Ka teoreetiline kirjandus koorilaulust on tekkinud (selle kirjatüki autori sulest „Koorijuhid kunst“, 1928. a.).

Tulevast üldist laulu- ja muusikapidu ootame kui traditsioonide süvendajat ja kinnitajat. See pidu, mille seltskondlik tähtsus ei ole vahest mitte vähem kui kultuuriline-kunstiline, on meie rahva elu haledamaid ja hingeselgitavamaid hetki.

KAASA TEINUD KÕIK LAULUPEOD.

Hans Kann on ainuke, kes kaasa laulnud kõigil üldistel laulupidudel.

Saab 80-aastaseks ja pühitseb kuldpulmi.

Kann'ide paaris on kehastunud laulupidude ajalugu. Tarvis ainult otsida välja Tartu ja küsida, kus elab laulumees hra Hans Kann, küll siis sulle tee juhataks ja sa võid leida elurõõmsa paari oma laste keskel. Ikka ülevoolavas vaimustuses laulust ja möödunud kui ka tulevast laulupeost.

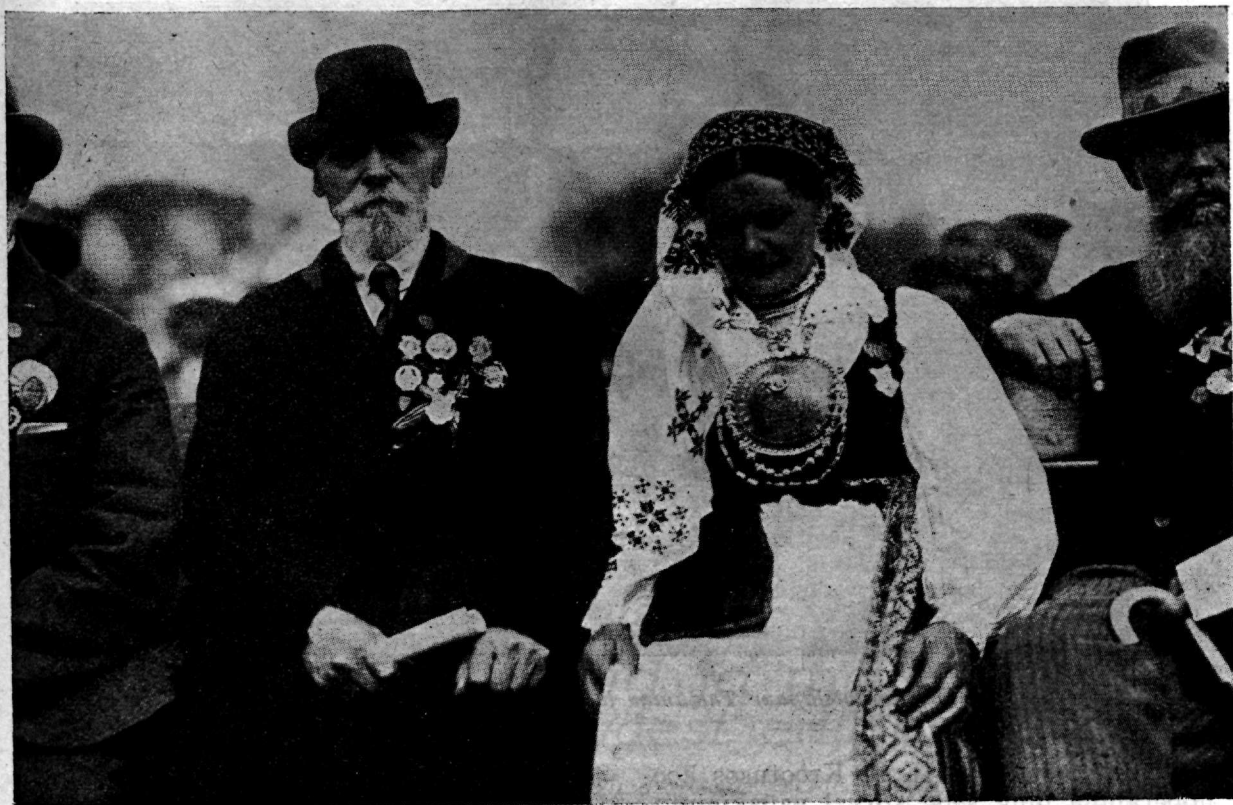
Õieti natuke piinlik oli minna seda head vanapaari tülitama, sest aimed juba, mis nad enne laulupidu teevad. Aga ajalehemehe „hübematus“ ei küsi ju. Ei olegi palju eksinud, kui kodustelt kuuled, et vanahärra läinud linna jälle laulupeo asjus. Tallinna saksad tahtnud laulupeo märke saada, mida nähtavasti ainult Kannil jälle olemas. Aga selle eest saan proua kätte. See on ju samasugune kui auväärt meeski: ühes nad laulnud ja käinud. Elanudki juba 50 aastat koos. Kuldpulmad 18. juunil s. a. Vanaproua ütleb küll, et ega sest pulmapeost suurt välja tulla saa, sest laulupeo õhin sees. „Eks ole siis nüüdne laulupeorong ka ühtlasi meie pulmaringiks. Niikuinii viimne kord laulupeole kaasa lüüa.“ Lõppeks, kui oled seletanud, annab proua järele ka ja jõuame otsusele,

et see sugugi viimne ei pruugi olla. Niipea kui jutt on laulupeost, näete kohe, et sisemine inimene hakkab kõnelema: Nii selgelt on silmis ja kõrvus nooreea laulupeod ja -proovid. Iga lauluproovike andis jõudu ja kosutas. Kuidas siis lauluproovidel antud isamaalisi töotusi, mis peetudki, andes võimsas laulus seda sisemist tuld edasi, mida ei saanud muidu väljendada.

„Kuidas siis nüüdse laulupeoga?“ — küsin — „Ei midagi, mul pole ehtimist ega ajaviitmist suurt midagi — 50-aastane rahvariiet selga ja sõit võib kas või kohe lahti minna,“ saan proualt vastuseks.

Endamisi mõtlen: ega ole jah midagi, oma eluaeg harjunud käima lauluproovist lauluproovile ja laulupeost laulupeole, jädavalt nooreks end laulnud.

Quid seal tuleb vanahärra: mees, kes aasta pärast on 80-aastane, astub kõbusal sammul ja vaatab selgel silmal. Ütled sõna laulupeost ja märkad kohe, et elav ajalugu kõneleb sulle mitukümmend aastat tagasi. Kõneleb mees, kes on meil ainuke, kes kõik üldlaulupeod kaasa teinud. Ja käesolevale tuleb ka kindlasti.

Kõikide laulupidude tegelane H. Kann ühes abikaasaga.

— seega läbi elades 9 suursündmust. Eks ole iga laulupeo eel käinud omad mured ja hooled! Eks ole palju vaeva ja aega kulutatud! Oma igapäevase töö ja suure perekonna ülevalpidamise peale vaatamata on jätkunud tervist ja isegi niipalju meelenoorust. Kõik need, kes tema ajal ühes laulma hakkasid, on kõrvalt kadunud või laulupidusid vahele jätnud. Kuid Hans Kann'is on edasi elanud Kanepi lauluvaim Võrumaalt: ikka kindel Eesti laulule ja rahvale, niisama kui ta nooremas eas vastu ei võtnud sakslaste ettepanekut nende kulul ooperilauljaks õppida ja edasi jäi rahvakooliõpetajaks ning selle kõrval ka vallakirjutajaks.

Tema tähelepanekuid praeguse laulupeo ettevalmistamisel puudutades, sõnab vanahärra: praeguseks laulupeoks on koorijuhid teinud palju ennastsalgavat tööd. Kuid tundub, et eelvaimustus nagu eelmisest laulupeost väiksem on — sisemine kooskõla ja soojus paljudes nagu puuduks. Aga uueaja inimesed — ei ole vast mahti niipalju soojenemiseks. Aeg niisugune. Samuti üksikute kirikukooride tagasitõmbumine ei sobi. See ikkagi killustab. Parem üheskoos ja juba täie hooga!

Kuidas end käesolevaks laulupeoks olete ette valmistanud? — küsin. Isegi saan aru, et see küsimus on liigne, sest lauljapaar pole puudunud ühestki üldproovist ja peale selle kaasa teinud proovid laulukooris. Kõige pealt aga ettevalmistus endiste traditsioonide järele kodus: Kahekesi abikaasaga klaveri ette ja laulu järele selgeks. Nii on töötatud!

Veel mõned pildid vanahärra albumist „Kaitse Kodu!“ jaoks ja ajalehemes lahkub sõbralikust perekonnast. Endas-segi hakkab nende soe süda.

Tõsiselt huvitav paar — need kaks lauljat Kann'i. Ning terve perekond. Pärandatud and lauluks. Kuigi Hans Kann oma isa kaotas poisikesepõlves, on ta kindel vanemate lauluhääles. H. Kann'i vanem vend Jüri asutas esimese muusikakoori 1864. aastal. Suure hoole ja püsivusega viis ta koorid hiilgavale järjele, mis töid auhindu igalt poolt. Ja Hans Kann'i tenor oli kuulus mitte üksi kodunurgas, vaid tervel maal ja isegi väljaspool Eestit koori ringreiskontsertide kaudu.

Kannide abielupaar Tartumaa laulupeo rongkäigus 1926. a.

Teenistust algas H. K. Krootuses kooliõpetajana ning selle kõrval vallakirjutaja olles. Kanepist asus ta elama 1883. a. Võrru ja 1892. aastal Tartu, kus jätkas oma igapäevase töö kõrval laulukooride organiseerimist ja juhtimist ja iseendestki mõista — laulmist, kõige selle juures jätkus tal püsi ja tahtmist töötada kaasa teistes kultuuri-seltsides (E. Kir-

jameeste Selts, E. Aleksandri Kooli abikomitee jne.).

Palju avaldamata materjale võiks saada asjast huvitatud isikud ja asutused Hans Kannilt, peasajaliselt laulupidude kohta.

Vanapaar elab praegu laste keskel, kuna nad ka on arvatud riiklikule vanaduspaiukile.

A. P.

„Kalevi kaitsemaleva“ orkester 1. mail 1928. a

Vanemad laulupidude 'legelased:

V. Reimann, agar Eesti rahvalaulude tutvustaja väljamaal ja rahvalaulude kontserdi juhataja VII üldisel laulupeol, lauljanna Aino Tamm; professor J. Köhler.

Mõtteid, muljeid ja mälestusi eelmistest laulupidudest, eriti esimesest

Meeleolu ja tunnete vastukajastused nende püüel.

Meil seisab ees Eesti IX. üldlaulupidu, mille eritunnuseks on iseseisva Eesti 10-aastase kestvuse austamine. Sel puhul on sünnis pilku heita ka eelmistele laulupidudele. Teises kohas käesolevas lehes leidub kirjeldusi nende välistest üldnähtustest ja sellekohased andmed. Nendest aga ei saa nüüdne põlv kõigiti õiget kujutust laulupidude sisemisest olust, sest peale viimase on nad peetud asjaoludes ja seisukorras, mis väga erinevad nüüdsetest. Siis pidi väga palju sellest, mis mõeldi, „peidetama põue põhja“, nii et nähtustest ei saanud alles jääda tulevastele põlvedele kirjalisi mälestusi. Teatavasti oleme elanud viimasel ajal ülliruttu; paari inimpõlve kestvusel on kogu meie rahva elu ja olu täitsa teiseks muutunud. Praeguse põlve noortel on võimatu ette kujutada asjaolusid, mis meil valitsesid möödunud sajandi kolmandal veerandil, umbes aastat 60 tagasi, mil tekkisid teiste rahvuslike nähtuste seas ka Eesti laulupeod, mis olid oluliselt õieti rahvuspeod — hoopis enam kui on sarnased muude rahvaste juures.

Õige harwaks jääwad juba need inimesed, kes oma varases nooruses neid aegu ise läbi elasid. Nõnda tuleks meil küll praegusel puhul, kus end jälle valmistame suuremale laulupeole, nooremale põlvele esitada endi siis omandatud muljeid ja mälestusi — paremaks arusaamiseks ja õigemaks hindamiseks tolaegseist nähtusist.

Omalt poolt püüan seda siin võimalust mööda teha, olgugi et minu mälestuswara pole suur ja on ka vast kahvatu, sest ma elasin lapsena Kagu-Eesti äärmisel serval — Setumaa naabruses, kuhu rahvusl. ärkamisaja lained, mis Kesk-Eestis ju võimsasti voogasid, ulatusid ainult mõrkade virvendustena. Aga et need sealgi leidsid kohast pinda ja äratasid tugevat kaja, näitab hästi selgesti, kuidas tol ajal, mil paljudele „Eesti nimigi veel oli uus“, meie rahva hingeelu pind oli juba üldiselt muhenemas ja käärimas, valmis vastu võtma ärkamisaja tuulepuhangust õhutatud isamaalsustunde idukesi.

Tihti ilmub rahvaste elus nähtusi, et mingi üldine ettevõtte ajalooeniuse saladusliku näpunaite mõjul saab täitsa teise tähtsuse ja toob teised tagajärjed, kui seda algatajad ise mõtlesid. Teatavasti seisis esimese laulupeo algatajal silmas kaks suurt eesmärki, millel omakohast juba õige laialdane mõju oli Eesti rahvusliku edu tõstmiseks: avaldada ühist tänutunnet poolsada aastat tagasi omandatud isikliku vabaduse eest rahvusliku laulupeo näol, ning sellega ühtlasi kosutada Eesti rahvuslikku koorilaulu. Selle juures liikus muidugi südame salajamas sopis nagu loomusunniline soov ja iha, rahva hinges õhutada isamaalist tuld ja kõvendada tärkama hakkavat Eesti omapärast kultuuri. Igaüks aga ei olnud nendel aimu sellest ülisuurest tähtsusest, mis pidu omandas oma käiguga.

Peo korraldajail oli õnnelik mõte pidu avada pasunakoori mänguga Tartu kirikutornidest, milleks valiti korraldi viis: „Ärgake, nii vahid hüüdvad.“ Lõuna-Eesti keeles — mille kõnelejad olid mängijad kõik — kõlavad tolle korraali algussõnad veel värvikumalt: „Virguge, om vahte hõli, mes tornist käüp nüüd liina üle.“ Kahtlemata oli lauljatel enestel, küll aga ka väga paljudel teistel, sündmuse kohta sama tunne, mis minu isal, kes ütles: see oli ometi kord laulusõnade otsekohene teostamine; kuna lauluheli käis tornidest üle Tartu linna; aga ta käis ühtlasi ka üle terve meie maa. Selle kõlaga nagu avati, õnnistati ja pühitseti kogu rahvale meie ärkamisliikumine, mis seni oli elanud alles kitsamais ringkondades. Algas aeg, mil Eesti arenemisloos oli põhjapanev tähtsus, sest siin leidis eestlane üle kuuesajandilise tarretusaja järele iseenast.

Ja sel helil oli ütleмата suureulatuslik mõju; ta kostis mitte ainult eestlaste maa kõigi äärteni, vaid üle selle piirigi — Riiga, Peterburi ja mujale, kus eestlasi asus, ning tekitas esimest korda meie rahva olemise ajal rahvusliku ühtlustunde. Otse siimnähtavalt ilmus ühistunne selles, et peol oli koos eestlasi kogu Eesti alalt ja eemaltki. Ajalookäigu tõttu tekkinud ja aastasajandeid kestnud vahe „Riia ja Tallinnamaa“ vahel oli üsna kui pühitud.

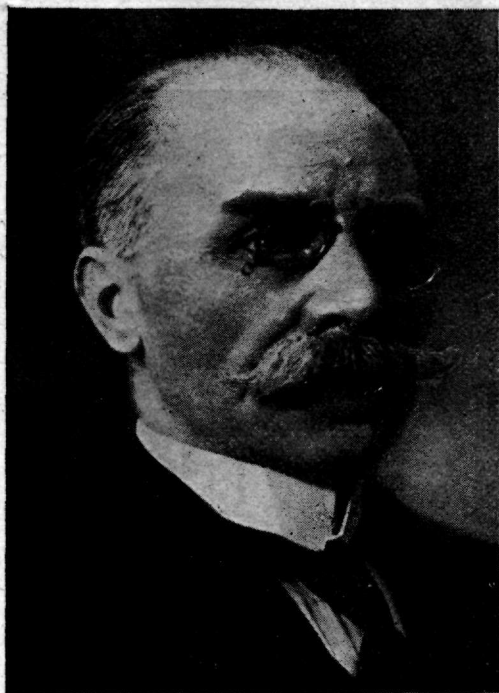
Kuna küll kogu pidukäik oli omane rahvustunde tõstmiseks, kujunes ta üdiks ja tulipunkti ometi asjaolu, et siin lauldi esimest korda avalikult: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“, milline laul hiljem nagu loomusunnil omandas rahvusühimni kohta, saades nii meie rahvusa ühtlustunde alussambaks, mõjudes suurelt meie rahva iseteadvuse tõusuks. Aga enamgi veel: See sai ühtlasi siis tõsiselt päevakorra le kerkiva Soomesilla ehitamiseks tisedaks aluspalgiks, sest ta viis ja põhimõte saadi Soome rahva hümnist „Maamme“. Nii on mõlemal vennasrahval ühine rahvushümn.

Kuid sellele lisaks tuli veel midagi erilist. Sel puhul Taaramäelt kostvad piduhelid ulatusid — kaudselt — ka Soome Maanselja mäeharjadeni ja isegi Kesk-Euroopasse Donaumaa-dele. Eesti esimene laulupidu kujunes lähtekohaks kogu n. n. „Eesti poliitikale“ — mitte ainult sisemisele, vaid oma põhialustes ka välisele. Sest siin loodi esimesed algidud Soome-Ugri hõimurahvaste ühistundele, ta kolme kultuurilise haru: Ungari, Soome ja Eesti vahel. Peost võtsid osa kaaks Soome (pärastised tuntud tegelased, prof. Aspelin ja mag. Svan) ja üks Ungari õpetlane: Hunfalvy. Nad tutvusid siin Eestiga ja ta juhtivate tegelastega. Mõlemad soomlased asusid J. W. Jannseni juures, sinna ilmus ka ungarlane. J. väikeses kodus, Tiigi tänava äärses majakeses, seoti

esimesed sidemed kolme hõimurahva esindajate vahel, pandi idanema sinepiivake hõimutööks, mis hiljem kasvas võimsaks puuks, nagu näitab praegu peetav III Soome-Ugri kultuurkongress Budapestis, mille õitseng aga alles ees seisab. — Võõrad võtsid siit kaasa õige häid muljeid ja andsid neid edasi mõjukalt oma kodumaal, seal äratades hõimlustunnet eestlaste vastu — hea tagajärjega. (Peale muu omandati nende kirjelduste tõttu ka Soomes laulupidude aade.) Soome ajalehtedes ilmunud Eestist lugupidavad pidukirjeldused levisid seal ka rootsikeelse rahva juures (osalt Rootsiski) ning ungarlase suure soojusega kirjutatud tüse teos: „Minu teekond Läänemeremaadel“, mis äratas rohkete tähelepanu ta kodumaal, tõlgiti pea ka Saksa keele, süsu kokkuvõte ka Prantsuse keele, ning sai nõnda Euroopa kultuurilmas Eestile mõnusaks tutvustajaks, millest tõusis hiljem meie arengukäigus mõndagi tulu...

Sõbralik ungarlane usaldas juba siis Eestile ennustada paljutõotavat tuleviku prognoosi, öeldes et ta näinud siin mitte tuimuses ja nukruses viibivat, rõhutatud ja kättetasuhimulist, vaid olevikus rõõmsat ning oma agaruse ja usinusega oma tuleviku kindlustavat rahvast, kes saab vist edaspidi Euroopas mitte viimasel järjel seisvaks rahvaks.

Et esimese laulupeo meeldivus ja sellest osavõtt kujunes nii elavaks, tõsiseks ja suureks ning ka ülemaaliseks, on seda tähelepandavam, et tol ajal abinõud peo õhutamiseks ja peomeele äratamiseks olid alles üsna algastmelised. Nüüd kannab meil peo eelteateid rahva kätte mitukümmend ajalehte nii kirjutustes kui kuulutustes; sellest kõneldakse kogu maal seltsides ja muidu inimeste kokkusaamisel. Siis puudus see kõik alles; seltse polnud (peale paari) olemaski ning ajalehti kõigest kaks; nendestki teine („Perno Postimees“) peaaegselt lihtne sõnumileheke, millel polnud erilist rahvuslikku värvi. Ikkagigi mõjus temassegi tunduvalt seekordne peoelne elevus nõnda, et tõi tihti teateid selle ettevalmistamisest ja andis neile omapäraseid soovitusi ligi. Hoopis suuremal mõõdul õhutas peomõtet muidugi ta algataja ja selle hing: isa Jannsen oma „Eesti Postimehes“. Tema mõjukas hääl tõmbas küll lugejaid tugevasti kaasa, kuid see ei ulatunud ammugi mitte igale poole Eestisse. Lugejate arv oli tol ajal võrdlemisi vähene (toimetaja enda teate järele ungarlasega jutuaajamisel umbes 2.500.). Aga nagu eelpool öeldud, oli otse loomusunnil rahva hing ise piduettevõtte kohta elevil ja vastuvõtlik, suusõnal anti edasi õhutamise üksteisele. Seda asja võib täiesti ja õigesti hinnata alles, kui võtta arvesse tollekordset rahva majanduslik olukorda, mis oli eriti siis kitsik ja raske, eelmise aasta suure põuasuve tõttu tulnud

K. Tärnu †

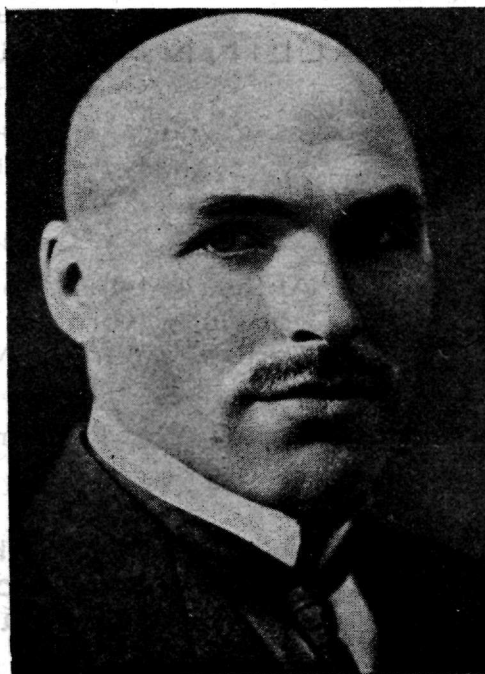
viljaikalduse mõjul, mis tõi kohati kätte kibe-
da puuduse. Ka oli peo ettevalmistuse aeg ko-
guni lühike. Peoluba saadi alles veebruari lõ-
pul, nii pidi kõik tehtama ainult nelja kuu-
ga. Kuid kõigist neist ja veel paljudest teistest
tõketest hoolimata tõtati peole kogu Eestist,
(välja arvatud meretagune Saaremaa) — muidugi
küll suuremalt jaolt peokoha ligikonnast, Eesti
ärksamatest osadest: Tartu- ja Viljandimaalt,
kuid oli osavõtjaid ka kaugemaist maakondest,
mitmesaja versta tagantki. Siinjuures tuleks ar-
vestada asjaoluga, kui vaevaline kõnesoleval
ajal teekond pika maa taha oli. Raudteedest oli
Eestis tol ajal ainult kuulnud, neid nähtud mit-
te kuski, sest alles järgmisel aastal valmis esi-
mene raudtee Eestis: Tallinnast Narva kaudu
Peterburi. Nii siis võidi minna peole ainult ho-
bustega ja jala, jalgratastest, veel vähem omni-
bustest ja autodest ei teatud sel ajal midagi.
Ainult vähesed pääsesid veeteed kaudu Peipsi
poolt Emajõe mööda. Ligemalt maakonnilt
mindi teele peo eelpäeval ja saadi kolmepäevase
peo järele tagasi alles järgmiseks päevaks. Aga
paljudel pidulistel tuli olla teel nädalapäe-
vad ja üle selle. Küll võis kiiremini saada ka
postiga sõites, aga seda kulu suutsid kanda ai-
nult vähesed jõukamad. Kaugelt suurem osa pi-
dulisi pidi tarvitama koduseid töövankreid,
kuna sõiduvankreid leidus siis maal vaevalt; lin-
nade ja alevite elanikud tellisid sõiduks voo-
ri-
meeste laiad „plaanvankrid“. Nendega käisid
peol muuseas Tallinna. „Estoonia“ seltsi lauljad.
Palju pidulisi käis tee ära isegi jalgsi ja mitte

ainult paarikümne, vaid isegi saja versta ta-
gant. See käik nõudis küll suurt ohvrimeelsust
— peale jalavaeva ka rohkelt ajakulu, mida põl-
luharijal rahval — neid oli suurem osa pidulisi
— polnud mitte kerge kulutada. Endast mõista
oldi kokkuhoidlik ka reisi- ja toidukuludes, ena-
masti kõigil oli kodunt toiduvara kaasa võetud.

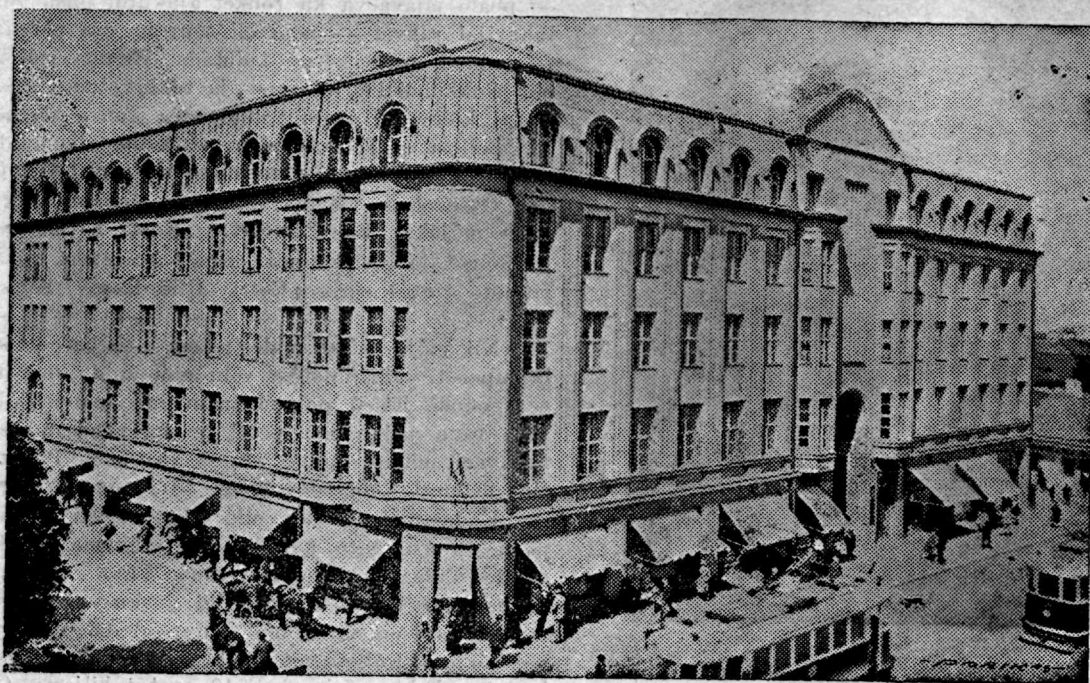
Sellest ep selgub, miks esimene laulupeo
meie rahvusliku elu edenemisse nii suuresti mõ-
jus. Otsekohese viljana sellest meeolust tekkis
kaks mõjukat üldtewõtet: „Eesti Kirjamees-
te Selts“ ja „Aleksandri kooli“ komiteed. Har-
ritlaste ringis sigis „Eesti Üliõpilaste Selts“.

Nii palju minu mälestustest esimesest
lalupeost. Järgmistest võin mööduda kergelt,
sest nende jäljed polnud enam nii suuremõjuli-
sed; kuna nad hiljem peeti, on ka nende mäles-
tus veel nüüdse põlve juures värskem. Piirdun
siis nendest kõneledes mõne äärjoone tõmbega.

Endastmõistetavalt olid kõik Eesti laulu-
peod sama aate kandjad kui esimene, nii ka
nende üldlaad peajoontes sama, kuna muidugi
edenev aeg tõi uusi jooni ligi ja kustutas endi-
seid. Ikkagi on olnud igal laulupeol oma erili-
ne juume. Kõigepealt tuleb seda öelda teise
lalupeo kohta, mis peeti 10 aastat hiljem. On
arusaadav, et esimese peo hiilgav õnnestumine
peagi viis mõttele, teise peo korraldada — samuti
Tartus, nagu esimene. See loodeti saavat veel
suurem ja tähtsam. Aga see lootus pettis kibe-
dasti. Väliselt sai tööpoolest pidu hästi suu-
rem, aga ta üldmõju ei ulatunud ammugi esi-

P. Süda †

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

Asutatud 1907 aastal.

TALLINNAS, SUUR KARJA TÄN.

Telegr. aadr. „Krediitpank.“

Aktsiakapital kr. 1.290.000.—

Tagavara kapitalid kr. 612.000.—

Osakonnad :

Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas,
Jõhvis, Kohtlas, Narvas, Nõmmel,
Tartus, Türis, Viljandis ja Võrus.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja tähtsamates alevi-
tes ja suuremates linnades välismaal.

Toimetab kõiksugu
pangaoperatsioone
kodu- ja välismaal.

M. Lüdig.

mese vastu. Põhjused seisid asjaoludes. Algusest peale ilmusid ettevõttel äpardused. Esiti oli pidu mõeldud juba 1875. aastaks, kuid saadi pidada alles a. 1879. Kahel esimesel aastal sündis pidu edasi lükkama peoluba saamise viivitus, kahel viimasel Türgi sõja aeg ja ta järelekajad. Võiks arvata, et pikk ettevalmistusaeg pidule tuleb tuluks, aga tuli teisiti. Peokomitees endas sündisid sekeldused, mis tekitasid meelenukrust. Õige halvasti aga mõjus asjaolu, et peo eelmisel aastal oli murdunud „ärklamisäagne ühine Eesti väerind“ — oli jagunenud kaheks: „baltlaste“ ja „sakalaste“ leeriks, kes seisid omavahel vaenujalal; eestlasi nagu polnudki enam. Kuna nüüdki oli piduettevõtte eesotsas Jamnsen, jäi ta vastane „Sakala“ leer peo kohta kaunis jahedaks. Nõnda puudus teisel peol see isamaaline ühtlus ja soojus, mis oli esimese tundemärk, ning see rammestas tunduvalt peo mõnu. Ikkagi tõi seegi pidu Eestile mõndki tõusu ja uut hoogu.

Et teine pidu seda rahvale ei annud, mida oodati, asuti kohe — juba ta kestvusel — mõtte juure, järgmine pidu pidada kohe järgmisel aastal — seekord Tallinnas, et Põhja-Eestil oleks hõlpsam võtta osa. Nii sündiski, ja kolmas laulupidu peeti 1880. a. Kalevi kalmul. Seekord saadi peoluba aegsasti kätte ja ka ettevalmistused läksid paremini. Ning et Põhja-Eestis eelmaintud erakondlik vaen mitte nii põnev polnud kui Lõuna-Eestis, andis peo üldkäik — Eesti rahvuslikust seisukohast vaadates — parema mulje kui eelmine. Väliselt oli osavõtt muidugi vähem kui Tartus.

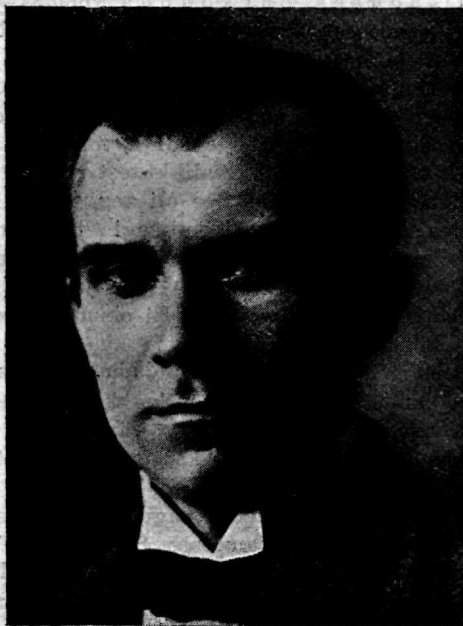
Kolm esimest pidu oli peetud üldlaadis är-

kamisäegses õhkkonnas viibides, õhutatud „esimesest armastustule sädemest“. Nüüd aga tuli kogu asjaolus täieline murrang. Nagu öeldud, oli senine rahvusliku liikumise hoog seesmiselt lõhutud, nüüd tuli ta peale — venestamisvooluga — ka väline surve, mistõttu eestluse harrastus tõrjuti avalikkusest välja, kitsaste koduseinte vahele. See oli aeg, mil oli ajalehtedes keelatud Eesti nimegi tarvitamine. Kõigiti arusaadav, et samasel mure- ja surveajal laulupidude peale mõelda ei võidud; nii tuli pidudele 11-aastane vaheaeg. Ei olnud ju lootust peoks lubagi saada.

Alles 1891. aastal saadi pidada neljas pidu, — nüüd jälle Tartus. See kandis siis ka täiesti tolle kurva aja laadi ja värvi — oli rahvuslikus mõttes kahvatum kõigist. Ta erilist jume näitab juba asjaolu, et peo korraldajaks polnud mitte mõni lauluselts, nagu muidu ikka olnud, vaid „Eesti Kirjameeste Selts“ ja „Tartu käsitöölise avitamise selts“ — nii siis seltsid, kelle tegevuspiiridesse laulupidu ei kuulunud. Põhjus on mõistetav: peoluba saamine oli tol ajal raskem kui taevatee käimine; seda võis nõutada ainult „Eesti Kirjameeste Selts“, kelle eesotsas seisid siis hästi „riigitrüüd“ mehed, kes olid võimumeestega heal jalal; seetõttu pandi ka peole erinimetuseks „Tänapidude keiser Aleksander III 10-aastase õnneliku valitsemise mälestamiseks.“ Seda põhjust rõhutati siis ka peokutsetes kõvasti ning kogu pidukäik (osavõtt sellest oli edenenud olude tõttu küll suurem kui eelmistel) see kandis üldiselt õige paksu „kroonulist“ värvi. Nii pidukõnedes kui pidu-

J. Stimm.

A. Lemba.

söögil keereldi alaliselt „armulise riigiisa“ ülistamise ümber. On ju arusaadav, et sarnast teguviisi aeg nõudis, muidu poleks pidu lubatudki, aga ikkagi tundus pidulistele sarnane tegevus vähemeeldivana ning jättis peost rahvuslikus mõttes segase mulje. Väliselt (ka ajakirjand. teadete järgi) oli kõik ilus ja sile, olid väga rahul ka „kõrgemad võimud“. Peotegelased said erakordse „armu“: Raudteel hinnata kojusõidu.

Olgu veel tähendatud erilisel iseendast väike asi, mis aga heidab kogu asjaolu peale heledat värvi. Esimesel peol oli küll ka peo juhatus välismaade külalisi ettevaates ametlikult „ignoreerinud“, aga peolaulul usaldas ometi noor tuline Hurt Soome vendadele öelda mõned soojad tervitussõnad. Teisel peol polnud soomlasi, kolmandal aga mitmed, ning siis avaldas neile peo-komitee auvõõrastena lugupidamist. Neljandale peole oli ilmunud soomlasi mitu; teiste seas ka nimekas dr. Granfeldt, aga peo juhatus ei teinud neist teatavakski; sel ajal kardeti meil ju „Soome õhku“, nagu ikatku.

Nii siis ei jäänud isamaalistele eestlastele peost kuigi häid mälestusi. Õnneks tuli pea soodus juhul seda nukrustunnet eemale peletada viienda laulupeoga uuesti Tartus, mille ettevõtuks andis head põhjust ja ka loasaamise võimalust eestlaste vabastamise 75. aasta mälestamine a. 1894. Nii oli see pidu väliseltki seotud esimese laulupeoga, kuid õnneks seisis ta sellega ligidases suguluses ka sisuliselt. Jällegi oli peo asutajaks „Vanemuise“ selts ja pidu kandis — nii palju kui see siis oli võimalik — Eesti rahvuslikku jumet. (Ka osavõtjate arvus tõus. ta

eelmistest tublisti ette.) Pidukõnedes saadi puudutada ettevaatlikult küll isamaalisi helisid ja — mis omakohast ka tähelepandav — pidusöögil võis esineda soomlane mag. Saikku vennasrahva tervitusega, millele vastati vääriliselt. Luugupeetavalt võeti vastu ka muid Soome külalisi (dr. Heino, mag. Helenius, tuntud Eesti sõber, ja teisi).

Viienda pidu õnnestumine andis julgust püüda peagi uue peo korraldamisele, misjuures pidude järg läks püsivalt Tartust Tallinnale. Õnneks saadi ka peo pidamiseks esitada paras põhjus, mis võimaldas loa nõutamise: keiser Nikolai II kroonimise puhuks a. 1896. See kuues pidu kujunes jällegi väliselt suuremaks, aga seesmiselt ei suutnud anda seda, mis eelmine. Kuid põhjus polnud seekord mitte peo asutajate juures, kes ihust hingest tahtsid teha rahvuslikku pidu, vaid tuli „kõrgematest ringidest“, kes Tallinnas üldiselt olid hoopis karmimad kui Tartus, sest siin peeti pidu otse kubernerite teravalt valvava silma all ja see oskas pidutsejaid „vaol hoida“. Enam kui ükski teine pidu sai see tunda õige kõva „tsensuuri“, mis rammestas juba peo eeltöid. Muuseas nõuti, et pidukõnelejad oma kõned andku venekeelsetena kubernerile läbivaatamiseks. Seetõttu jätsid teised kutsutud kõnelejad oma ettevõtu kaatki, ainult üks viis ta läbi — dr. Hurt, kes oli vene keeles kodus. Aga temalegi tegi „ülevalve võim“ hallpi „korrektuuri“. Peo eeskavas (mis teadagi pidi olema ka venekeelne) oli märgitud, et kõneleb „пасторъ Гуртъ“. Aga „riigiusuline“ maaisa tundis „võõrausulise“ võimaliku nimetuse kohta nii kõva vastolu, et käskis muuta „pastori“ sõna „doktoriks“. Ning selle ainsa sõna pärast pidi ära heidetama juba trükitud eeskavad (sest kindlas lootuses, et keeldu ei tule, olid kõik kavad juba valmis tehtud). Kõva kiiruga — üle-öö — pidi trükitama uued.

Th. Vettik.

Kirjeldatud asjalugu juba näitab selgesti, mil-
listes oludes pidu liikus. Aga kõik väline surve
ei suutnud ometi piduliste põues hõõguvat isa-
maalist tuld lämmatada, kuigi seda väliselt ei
saadud avaldada. Ning ühe heleda pilgu pi-
dukäigus valmistas ikkagi dr. Hurt oma meister-
liku kõnega „seitsmest“, milles ta koguni süü-
tu nime all oskas „kasukat pesta märjaks tege-
mata“ — seletades, et peol olevat seitse tähen-
dust, õnnestus temal — kuigi pool-varjatult —
tuua kuuldavale piduliste isamaalisi tundeid; ik-
ka nõnda, et ka ülemus oli rahul.

See piduliste meelelevus puhkes loomusunnil
lahti teise pidukontserdi lõpul, kus
nagu elektrisädemest ergutatuna terve piduliste-
kogu — nii lauljad kui kuuljad — ühiselt hakka-
sid laulma vaimustuses „Mu isamaa, mu õnn ja
rõõm!“ See laul oli küll võetud ka peo eeskavas-
se, kuid ülemus oli ta kustutanud. Nüüd lauldi
ta ikkagi ära — ülivaimustatult. Kubernerile
aga tekitas see nähtus paha üllatuse. Nähes, et
piduliste kogu püsti tõusis laulmiseks, arvas ta
et nüüd tuleb „tsarski hümn“, ajas endagi sir-
geks, pani käe mütsi juure ja jäi aukartlikult
kuulama. Ta eeskuju jälgisid muidugi ka kaas-
lased-ametnikud. Kui aga esimesed helid tulid
kuuldavale, sattus kuberner jahmatusse, vaa-
tas võrastavalt ringi, ja oma eksitust nähes
istus kurjalt toolile, ärevalt kõneldes oma amet-
nikega. Rahuldus alles siis, kui tuli kohe ka
keisrilaul — nähtavalt täie hooga.

Nii lõppes pidu ometi piduliste rahuloluks,
aga pidukomitee sattus „risttulle“. Tei-
sel hommikul tuli kubernerilt kuri noomitus ühes
nõudega, et üle keelu lauldud laulust saadetagu
talle täpne tõlge. Seda tehti muidugi, ning kuna
kõnesoleva laulu sisu on tõepoolest täiesti süütu
— selles ei leidugi Eesti nimetust — ja „isamaa“
sõna tõlgiti muidugi „родина“, ei tulnud pa-
hale episoodile suuremaid halbu tagajärgi.

Aga palju vaeva maksis ikkagi kubeneri
meelepaha vaigistamine. (Wahemärkusena olgu
seegi mainitud, et peole tulnud soomlastega —
dr. Petänder ja teised — mingit tegemist teha
ei usaldatud.)

Ikkagi oli selgesti ära tuntud, et siis maks-
vates oludes ei saanud pidada isamaalisi pidu-
sid, ning nõnda ei katsutudki neid enam hakata
ette võtma. Pealegi täitsid üldlaulupidude aset
omakohast juba kohalikud laulupeod,
mida korraldati iga aasta mitmeis erikohis; nen-
dest suuremoelisem oli „Tartu muusikapäev“
1908. a. Kuna aastast 1904 alates ka üldine mee-

Th. Lemba.

leolu polnud suurte laulupidude kohane, kujunes
vaheaeg kuuenda ja seitsmenda peo vahel pike-
maks kui kunagi enne: 14 aastat.

Alles 1910. a. sai pidada jälle Tallinnas laulu-
pidu, mis aga jättis mitmeti segase mulje, sest
ametivõimude jõhkruks, mis eelmist laulupidu mul-
junud, tuli nüüdki nähtavale (muuseas seekord-
ne kurikuulus kuberner Korostovets keelas ära
Eesti keele tarvitamise kavastatud nurgakivi-
panekul „Estonia“ teatrimajale). Ning peo lõ-
pul kordus peatselt sarnasena 1896. a. lugu:
Isamaa-laulu lauldi „omavoliliselt“, küsimata
kubeneri kurjast pilgust. Aga see'p andiski pi-
dulistele põhjust lahkumisel üksteisele lausuda:
„Juba selle laulu laulmise pärast maksis tulla
peole.“

Ligemad üksikasjad seitsmendast ja temale
13 a. hiljem järgnenud — sõdade ja rahunõude
aeg ei lubanud varemalt pidutseda — kahek-
sandast üldlaulupeost on küll nüüdsel rahva-
põlvel isegi värskesti mälestuses ega tarvitse
neid siinkohal esitada.

H. Prants.

Miks just laulupidu?

Kõneldagu ühelt poolt, et meie rahva hulgas kaob järjest laulu- ja muusikaarmastus, kuna selle asemele olevat astunud hoopis proosalisemad — mõned ütlevad praktilisemad — huvid.

Kõneldagu teisalt, et meie rahvas pole iial olnudki muusikaarmastaja, kuna juba meie loodus, samuti ajalooline minevik, elujärg olid just vastandid sellele, mis harilikult kutsub hinges esile õrnad, muusikaarmastusele eeltingimuslikud elamused.

Kõneldagu ka eelmistele vastu: et oleme väga muusikaarmastajad, et just mineviku olud mõjutasidki illusioonilise põgenemise muusika abil karmusest hellusesse, tõelikkusest heliettekujutuslikku valda.

Ja et just elu karmus on tinginud hinge helluse, jõhkrad käsutussõnad annud põhjust armastada ilusaid ja südantpaitavaid lauluheliseid.

Kõneldagu. Ja kõik see jäägu kõnelda, arutada ja otsustada neile, kes armastavad arutada ja otsivad enne elulugu kui elu ennast.

Tahaksin aga siin midagi selgeks teha neile targakandidaatidele, kes usuvad end uskuvat, et meie rahval ei olevat põhjust oma suurimat püha pühitseda just laulu- ja muusikapeona. Miks mitte jaapanlaste viisi voodida paberlaternatega õitsevate kirsipuude all, itaallastena tuisata kolm ööd-päeva karnevalis, ungarlas-

tena koguneda kümnetuhandepealisesse ratsanikkudeparvedesse, tschehhidena sookolite armeeks?

Nii olen kuulnud mõnel pool mõlgutavat. Laulupeod olla rahvapühadeks liig imaginäärsed.

Midagi ei vihka ma rohkem kui meie rahvameeste patoloogilist kalduvust iga väite tõendamiseks kaabata kähku seljataha „seitsmesajasse aastasse.“ Diktaatorina annaksin esimese dekreeidi, et kõik sihukesed isandad asetataks seitsmekssaajaks päevaks vee ja leiva dieeti pidama.

Seesuguseid võimupiire aga pole mul kahjuks teps ja pean rahulduma ainult seega, et saan neid ikkepatrioote ärritada ainult oma seletusega, miks just laulupeod on meil muutunud rahvapühadeks. Sest pole mingit põhjustki siin kõnelda „rõhuvast orjaajast kaasa toodud lauluarmastusest“, mis on minu arvates enam kui küsitav, teguriks on siin hoopis muu.

Eesti laulupeod on tekkinud protestina, meelevaldusena.

See saab selgeks, kui tuletada meele seda pulbitsevat käärimist, mis oli meie maal alanud juba palju varem kui tuli Jannsen oma esimeste mesiste jutlustega. Ega siis „maarahvaski“ elanud kuski Hiina müüri taga, et temani poleks ulatunud üle kogu maailma veerevad rahvusliku tõusengu lained. Ega siis eestlased olnud mõni puu-tuim mass, et teda poleks haaranud kaasa uue aja uued mõtted, ideed, sihid. Meie „ärkamisaeg“ on ärkamisaeg ainult seepoolest, et siis ärkasid viimaks — kas juhuslikult või ka eelõeldud põhjusel? — ometi ka mõned „koolitatud mehed“, ei nimetanud end enam „saksteks“, vaid fikseerisid väänatud Eesti keeles paberile seda, mis rahvas ise oli mõelnud, tunnud juba varem.

Meeleolu oli olemas ja ainult seepärast oli Jannsenil võimalik organiseerida esimese laulupeo. See oli protestiv käärimine, tahe demonstreerida, mis teostas meie esimese laulupeo ja seadis ta rahvapühaks.

Ning nüüd, kus see selge, peavad taipama ka kirsioitepühade igatsejad, miks just laulupeod on meile rahvapühiks.

See pole ainult laul ja muusika, mitte armastus muusika kui kunsti vastu, mis tänasekski toob Tallinna kokku sajad tuhanded. Ei usu, et meie, praktiline, liigagi praktiline rahvas, oleksime niivõrd an-

G. Reeder.

duvad helikunstile. Võib ju olla, et lauljate hulgas on ka kenakene protsent seesuguseid ja kuulajate hulgas ka. Aga peateguriks tohiks ometi pidada hoopis muud. Nimelt janu rahvuspüha järele, rahvusliku demonstratsiooni, haarava masside vaimustuse järele.

Siin on lugu õieti sama, mis paljude teistegi rahvaste, näiteks prantslaste, rahvuspühadega. Kui seal veel seni pühitsetakse rahvuspühadena mõningaid revolutsiooni veriste sündmuste mälestuspäevi, ega see ei tähenda, et need tuhanded vaimustatud prantslased on revolutsionärid või „giljotinisatsiooni“ ihkajad.

Nii ka meie laulupidudega. Mis omal

ajal oli ürgjõuline demonstratsioon, masside pool-instinktiivne protest-elamus, see on kordudes muutunud rahvapühaks, üldpidustuseks, mis on haaravam, rahvuslikum, vaimustavam kui kõik paraadid, kord sobitatud karnevaalid jne.

Mõistagi ei taha ma selle seletusega sugugi vähendada laulu tähtsust nende rahvapühade haaravusel. Just vastuoksa: laul oli kõige mõjusamaks ja sobivamaks väljenduseks kõigele sellele, mis tunti, ja kõige paremaks äratajaks sellele, mida tahteti äratada. Ma ei saa praegugi ette kujutada, milline võiks olla meie rahvapüha, kui mitte laulupidu.

E. J.

MUUSIKA JA LAUL MALEVATES.

Juba igivanal ajal, müstilisesse kaugushämarusse vajunud algaegadel, on muusika, laul ja mängud olnud inimhinge otsekohesemaks avalduseks.

Kui palju rõõmu, kui palju igatsusi, seletamata rahulolematust, vaimustuse ülevoolavust, haaravat valu, täitmata ihaldusi, ootust ja armastust on kõikide aegade. nimetud ja kuulsad heliloojad valanud oma loominguks! Ja kõik need kes kuulnud, laulnud, mänginud seda loomingut, on igatsenud, vaimustunud, armastanud kaasa — elanud kaasa selle loomingu väljendustele.

On laule, mis peatiikiks ajaloos, ja on laule, mis on teinud ajalugu. Sest nad on sündinud inimhinge kõige sügavamatest tunnetest ja haaravad inimhingi kõige sügavamalt, kaasakiskavamalt, vaimustavamalt.

Ja kõik nad põhjenevad hinge suursugusemail omadustel: pieteedil, vaimustusel, armastusel, vabadustundel, vaprusel, teoihal, endohverdavusel, isamaa- ja rahvustundel.

Kuidas on vabadusvõitlejad tormanud lahingusse isamaalaulude vaimustavatel helidel. Kuidas on surmani haavatud lahingukangelased viimse häälekõlaga, külmenevail huulil veel sosistanud võitluse ja rahvushümnide ridu...

Vaimustust jagab muusika ja laul. Haarab kaasa kangelastegudele, äratav ükskõiksusest, kihutab kas või surema aadete eest, kui seda vaja.

Millist armastavat härdust oleme kõik tunnud vahest pühalikkudel silmapilkudel, kui kõlab ja laulame kaasa meie ilusa hümnina „ei leia mina iial teal see suure laia ilma peal, mis mul nii armas oleks ka kui sa, mu isamaa.“ Või milline süda ei tunneks palvelist värinat vaigse, anduva,

kirglike palve „Su üle Jumal valvaku, mu armas isamaa“ juures!

Muusika ja laul on suursugusemate tunnete väljenduseks. Muusika on ka suursugusemate tunnete ja tegude äratajaks.

*

Nüüd pühitseme rahvuslikku, ülemaalist laulu- ja muusikapüha; suuremat, millist iial näinud Eesti.

Laulupeod on meie ajaloos olnud mitte nii palju muusikalisteks või helikunstilisteks sündmusteks, kui just rahvuspühadeks, sajatuhandete kohtamiseks ühises, vallapääsevas isamaatundes. Muusikalist peensust pole laulupidude eeskavade täitmisest oodanud vist ei kuigi palju laulupidulisigi: küll aga tahtnud osa saada tuhatähälise laulu vallutatavast, rahvustegudele kihutatavast vaimustusest.

Minevikus pole ükski laulupiduline selles ootuses eksinud. Ja kindlasti ei eksi seda ka praegused.

Tänavuse laulupeo viieteistkümmetuhande tegelase ja sajatuhande kuulaja hulgas on suur osa meie, kaitseliitlaste ridadest.

See on ka enam kui mõistetav, kui tule-tame meele, et meie ridadesse on koondunud ainult kodumaad, rahvast — Eestit armastavad naised ja mehed.

*

Rutuliselt tehtud kokkuvõtted ei luba küllalt kindlalt otsustada, mitu laulukoori tänavuse laulupeo üle kümnetuhandelise pere hulgas on just kaitseliidu organisatsioonide juure kuuluvad. Sama maksab ka orkestrite kohta. Sest on ju paljud ühelajal lauljad mitmes laulukooris ja ka pillimeesteks mitmes orkestris. Aga ka

alljärgnevi ja ruttu tehtud kokkuvõte annab kujuka pildi sellest, et laul ja muusika elavad hoogsalt kaitseliidu organisatsioonis.

...Nii algas Tallinna maleva orkester oma tegevust juba 1925. a. alul „K.-l. Tallinna maleva muusika osakonna“ nime all, kuna ta ülesannesse kuulus ka tegutsemine laulu alal. Juhatajaks oli helilooja M. Lüdigi. Orkestri esmakordne esinemine oli 24. veebr. 1925. a. Sama aasta mai keskel kutsuti lahkunud hr. Lüdigi asemele orkestrijuhiks A. Kirikal, kes selleks seni.

Saadi üle kõigist raskustest, muretseti mänguriistad, noodid, ruumid jne. Ja juba 1925. a. sügisel andis hulk vabaõhukontserte. Järgmise aasta suvel mängis ta kogu hooaja Kadriorus suvekontsertidel, järgnevatel talvedel igal õhtul „Spordi“ liuväljal. Asutamise peale on orkester võtnud osa kõigist pealinna paraadidest, aktustest, rongikäikudest, kaitseliitlaste matustest jne., nii et ta kõikjal tuntud. Ka on ta esinenud Tall. ringhäälingus. Umbes pooled orkestri liikmetest võtsid osa 1923. a., hulk ka 1910. a. laulupeost. Eelolevast laulupeost võtab orkester osa.

Tallinna Kalevi malevkonna üldiselt tuntud orkester kutsuti ellu 1925. a. märtsis. Praegu on ork. 36 orkestranti. Juhiks algusest peale Habermann. Eelmistel laulupidudel orkester ei ole esinenud, kuna orkestrijuh hr. A. H. oli 1923. a. laulupeol „Edu“ orkestri juhiks. Orkester on esinenud kõigil rongikäikudel, invaliidide päevadel, tõrvikutega rongikäikudel, paraadidel ja aktustel. Esinenud ka ringhäälingus.

Eelolevast laulupeost võtab orkester osa 36-liikmelises koosseisus hr. A. Habermanni juhatusel. Enamus orkestrante on keskkooliõpilased ja üliõpilased.

Harju malevas on otsekohe kaitseliidu üksuste juures töötavaid laulukoore: Anija kompanii segakoor 29 lauljaga, juhatajaks hr. Mäetamm, võtab laulupeost osa. 2) Järva-kandi naisj. naiskoor, 18 lauljat — juhatajaks pr. Kallion.

Orkestrid: Triigi kompanii pasunakoore 14 mängijaga, juhatajaks hr. Hermann, võtab laulupeost osa. Samuti ka Ingliste komp. keelpillide orkester 8 mängijaga.

Kõik orkestrid ja laulukoorid on esinenud kohalistel tähtsamatel pidustustel, nagu vabariigi aastapäeval jne.

Läänemaal on olemas üks puhkpillide orkester, mis asutatud maleva üksikeskadroni pealiku Ed. Aroveri poolt 1. veebr. 1926. a., asukohaga Loodnal, Luiste vallas. Orkestrijuhiks on kohapealne kooliõpetaja hr. I. Leithal ja orkestri arvuline koosseis on 16 meest. Orkester on esinenud kohalistel kaitseliidu paraadidel, pi-

dustustel, riigivanema vastuvõtmisel, maleva aastapäeval ja lipu õnnistamisel.

Kättejõudvast üleriiklikust laulupeost võtab orkester osa.

Viru malevas on Rakvere I malevkonna juures puhkpillide orkester, koosseisuga 30 malevast. Orkestrijuhiks on tuntud muusikamees Vladimir Kreek. Orkester on esinenud maleva ja malevkonna aastapäeval, paraadidel ja õppustel, samuti on ta mänginud tasu eest seltside poolt korraldatud pidudel.

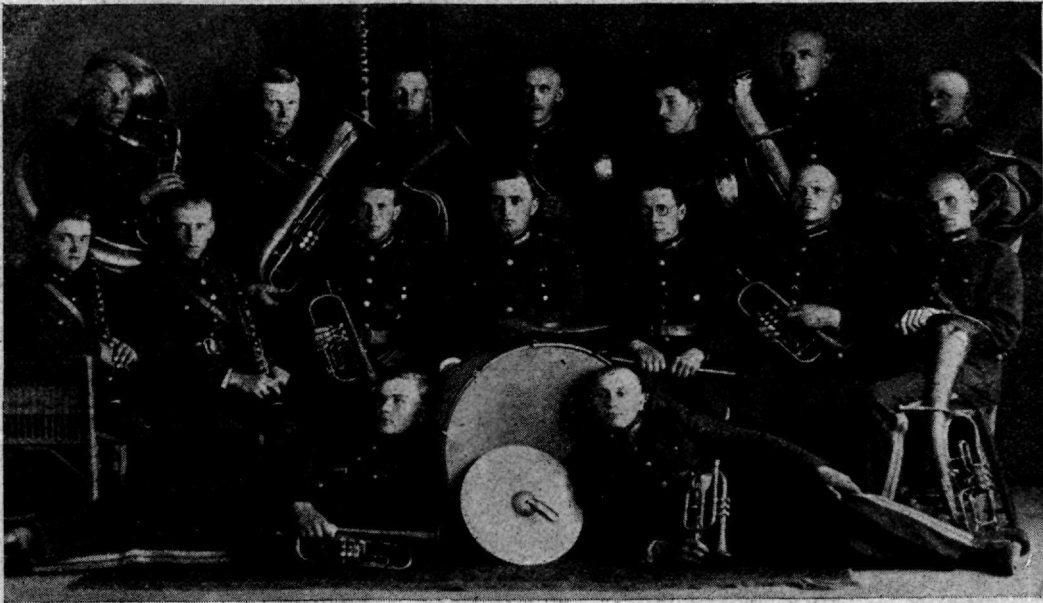
Laulupeost orkester osa võtta ei saa koosseisu ümberkorraldamise ja noorte jõududega täiendamise tõttu.

Narva malevas on olemas mitu laulukoori, mis esinenud tihti ja eduga.

Pärnu malevas organiseeriti 1927. a. kevadel ja on praegu olemas 45-liikmeline meeskoor. Ka asutati maleva juure samal aastal 19-meheline puhkpillide orkester, mis otsekohe allub maleva staabile. Laulukoori juhiks on algusest peale malevlane Eduard Soodla, Pärnus tuntuim segakooride juht. Orkestrijuhiks on kauaaegne sõjaväe orkestre juht Carl Schwartz. Laulukoor on esinenud 1927. a. kuni käesoleva ajani maleva pidudel, kontsertidega, kõigil maleva esinemistel paraadidel, jalutuskäikudel, aastapäeval, vabariigi aastapäeva aktustel ja suurematel taktiilistel õppustel. Kuna aga maleva orkestrisse ja laulukoori kuuluvad mängijad ja lauljad kõik on seotud kindlate töökohtadega eraelus, mis neil ei võimalda mitmeks päevaks töölt ära jääda, ei ole laulukooril ega orkestril võimalik eeltulevast laulupeost osa võtta.

Valga malevas on orkestreid tervelt neli. Neist kõige suurem ja kogenum on Tõrva kompanii oma, milles 20 liiget. Kuna kaitseliidu asutamise päevil Tõrvas ja tema ümbruses ühtegi korralikku orkestrit põlnud, tunti selle järele hädatarvilikku vajadust ja Tõrva kompanii juhatus otsustas orkestri organiseerimisele asuda. 6. oktoobril 1925. a. avas peakoosolek selleks otstarbeks 200.000 mk. lisakrediiti, mille järele kohaliku gümnaasiumi laulu- ja muusikaõpetaja N. Kõiv, kes algusest peale kuni tänaseni on püsiv orkestrijuhi kohal, astus läbirääkimistesse muusikaäridega, mille tulemuseks oli komplekti muusikariistade tellimine „Esto-Muusikast“. Orkester töötab praegu edukalt ja on kõigist kaitseliidu paraadidest, manöövritest ja laagritest ühes kompaniiga osa võtnud.

Tartu malevas seni puht maleva laulukoori organiseeritud ei ole. Maleva liikmed, nii mehed kui naised, on suure innuga osa võtnud kohtadel töötavatest laulukooridest. Maleva piirkonnas leiduvate laulukooride isiklik koosseis, nii juhid kui lauljad, kuulub suurel määral malevlaste perre. Maleva orkestreid on seni ellu kutsutud kolm.

Lääne maleva „Üksik eskadroni“ orkester.
Keskul istub — eskadroni pealik Ed. Arnover, temast paremal — orkestri pealik (juht) I. Leithal.—

1. Räpina malevkonna orkester — 26 liiget, juht Räpina ühis-põllumajandusgüm. laulu-muusika-õpetaja, ühtlasi Räpina õppur-rühma pealik Joh. Karheiding. Koori liikmed on kõik Räpina ühis-güm. õpilased. Koor võttis osa möödunud üld-laulupeost Tartus ja võtab osa käesoleval suvel laulupeost Tallinnas. 2. Haaslava kompanii or-

kester — 15 liiget, juhatajaks hr. Otsa. Orkester on alles hiljuti asutatud, kuid töötab rohkem kui küllaldase eduga. 3. Vaimastvere kompanii orkester — 12 liiget. Juhatajaks H. Jõgi. Noor orkester, kuid elujõuline.

Tartu maleva vabaduseristi vendade malevkonna asutamise ajal asutati malevkonna

Pärnu maleva orkester. × Juhataja C. Schwartz.

Tartu maleva Vabadusristi Vendade malevkonna orkester.

juure ka oma orkester. Asja algatajaks oli Tartus üldiselt tuntud seltskonnategelane ja vabadusristi vendade malevkonna liige hr. Armin Lomp, kes praegu malevkonnas majanduspealikuks ja sama energiliselt ka orkestri eest hoolitsemist jätkab, olles orkestrile majanduslikuks juhiks muusikalise juhi kõrval. Orkester sai alguse õieti neljast trummimehest ja 1924. a. sügiseks oli orkestris juba 24 meest.

Orkestri asutamisaegseks juhiks oli hr. A. Lätt, kellele tänu ka malevkonna orkester jõudsalt kasvama ning arenema hakkas ning juba 1925. a. alul avalikult paraadidel ja pidudel võis esineda. 1926. a. ja 1927. a. suvel 15. maist kuni 1. septembrini esines orkester juba avalikkude kontsertidega kaks korda nädalas Toomemäel. Samasugune esinemine jätkub ka käesoleval suvel, kuid muidugi palju täielikumal kujul. Peale selle on orkester esinenud kõikidel kaitseliidu pidudel, perekonnaõhtutel, aktustel, paraadidel jne., kuid erilise menu osaliseks sai orkester möödunud aastal kaitseliidupäeval, kus ka väliskülalised avaldasid orkestri kohta oma kiitva otsuse. 1927. a. kevadel asus orkestri eesotsa end. suurtüükiväe orkestri juht ja praegune Laujate liidu puhkpillide instruktore hr. R. Ertis, kelle energilisel juhatusel orkester on paisunud 40 meheni. Orkester võtab 40-meelises koosseisus ka laulupeost osa. Koosneb ta peamiselt üliõpilastest, muusikakooli õpilastest ja asjaarmastajatest.

Tartu maleva naiskoor: 1927. a. alul tekkis Tartu 2. ja 4. malevkonna naisliikmete ringis soov esineda pidulikkudel juhustel oma kooriga, milline mõte teostati esikätt seltskonna prouade ja preilide poolt ning üliõpilaste kaasabil „Filiae Patriae“ naiskorporatsioonist. Kooriliikmete arvuline koosseis on olnud 18 liikme ümber ja ta tegevus pole möödunud viljakuseta. On käidud virgalt koosharjutusil ja on omandatud võime esineda isegi raskemate ja kunstipärasemate lauludega, vaatamata et mitmed kooriliikmed on ametiskäijad, kellel puudub korraldajaks harjutuselkäimiseks aeg. Tänu energilisele koorijuhile üliõp. preili Lonny Paigalisele ja asjast huvitatud kooriliikmetele on koor ettekannetega esinenud üksikute malevkondade aastapäevadel, maleva ja malevkondade poolt korraldatud perekonnaõhtutel ja laiematele ringidele korraldatud piduõhtutel, möödunud aastal ülemaalse kaitseliidupäeva lõppaktusel, vabariigi 10 a. juubeli aktusel jne.

Võrumaa malevas on orkestreid kaks: Vana-Antsla ja Mõniste kompaniide omad. Mõlemad 1925. a. asutatud. Eeltulevast laulupeost võtab osa Vana-Antsla orkester 20 mängijaga R. Mändiku juhatusel. Orkestrid on vabariigi, maleva ja malevkonna aastapäeva paraadidel esinenud. Samuti ka pidudel, nii kaitseliidu kui ka teiste organisatsioonide omadel.

Petseri malevas on käesoleva aasta veebruarikuus naiskodukaitse ringkonna juures

Tõrva kaitseliidu kompanii orkester.

ellu kutsutud naislaulukoor. Kooris on praegu 26 liiget. Juhatab gümnaasiumi lauluõpetaja prl. Grünfeldt. Koor on edukalt esinenud maleva poolt korraldatud pidudel ning saanud kohapeal suure tähelepanu osaliseks. Naiskodu-kaitse ringkonna juhatus on enesele meeldivaks kohuseks seadnud ka kõigi jaoskondade juures sarnaseid laulukoori organiseerida, milleks küllalt soodsaid väljavaateid olemas, kuna kohapeal jaoskondades leidub hulgana asjasthuvitauid. Puhkpillide orkestreid malevas ei ole moodustatud pillide puuduse tõttu.

Puuduvad andmed nelja maleva kohta.

Kõik ülaltoodu aga ei anna kuigi täpset ülevaadet kaitseliitlaste laulu- ja muusikategevusest. Sest paljud malevlased ei ole teiste organisatsioonide koorides ja orkestrites. Ja kui tihti ei esineta kaitseliidu pidudel ta liikmete poolt ka juhuslikkudes, ajutistes koorides ja orkestrites.

Ka on paljudes kohtades praegu kooride ja orkestrite asutamine just käsil, mida tuleb eriti tervitada.

Rõpina malevkonna noormalevlased õppustelt koju tulekul.

Eesti muistsed sõjalaulud.

»Kaitse Kodu!« laulupeonumbrile kirjutanud **A. Põrk.**

Eesti rahvalaulu on loonud rohkem küll naised kui mehed, ja seepärast on ka tema sisuks rohkem naiste (kodune elu, pulmad, peod) kui meeste tegevus. Aga et naine oli mehega ometi seotud ja neil sidemetel ei puudunud omajagu õrnust, äratasid ka kõik tähtsamad sündmused meeste elus vastukaja naiste hinges ja panid ta südame põhjast liikuma ja laulma. Meeste tähtsam elutegevus oli vanal ajal sõda. Seepärast ongi meie rahvalauludes aset leidnud sõttaminek, kodust lahkumine, kojutulek ja jutustused sõjäärast.

Ei või ometi öelda, et mehed jäid laululoomisest üsna kõrvale. Ka nemad laulsid, aga nende laulud on mehisema sisuga ja üsna loomulik on mõelda, et nemad löid lugusid oma sõjakäikudest ja tegevusest välisilmas. Luua laule sõjategevusest oli sõjas käinud ja sealt eluga tagasi tulnud lauljale üsna loomulik ülesanne. Laulus võis ta kirjeldada oma tegusid, jäädvustada ennast ja teisi kangelasi, kiita nende väljaastumisi jne. Kodus neid laule lauldes võis ta meele tuletada endiseid päevi, äratada enese vastu austust, anda noorematele sõttaminejatele eeskuju ja kasulikke õpetusi, levitada laiemates ringkondades tähtsaid põhimõtteid maa ja rahva kasuks. Mitmeid niisuguseid laule lauldi isegi minnes lahingusse ja valmistudes võitlusele, et äratada ja alal hoida eneses ja kaasvõitlejates julgust ning mehisust. (Saxo Gr. XIV lhk. 847). Mõned niisugused sõjalaulud on, hoolimata ajahamba hävitavast mõjust, elanud üle isegi pika orjaaja ja säilinud meie päevini. Eesti endisest vabaduseajast on neid järele jäänud siiski vähe ja ainult üksikuid. Nendest esimesena tuleb nimetada „Sõuakasin ma sõjan surra“, mis sisaldab kauneid mõtteid sõjasurma ilu ja lahingus langemise aususe ning väärtuse kohta:

Sõuaksin ma sõan surra,
Sõan surra sõitlemata,
Vaeno rüpen variseda,
Ilma pikkila piinata,
Ilma koole kurnamista,
Ilma taudi tappemista!
Kenam on sõassa suiguda,
Alla lipu langemaie,
Mõõga möllul elu müüa,
Ambu noolila anguda!
Ei ole tõbe tülitseda
Ohto-põlve orjamista,
Valusängil valvamista.
Sõasurmal suurem ilu
Vellitseje vermelilla, (haavade juures)

Sõsarsilma ikkevada:

Oh mo veli õiermala (õitse ajal)

Langes lausa lahingilla!

(Eesti kultuur II, lhk. 221.)

Niisuguse ülistava vaimustusega võis eestlane sõtta minna ainult siis, kui ta oli veel iseseisev ja pidi kaitsma oma vabadust, maad ning rahvast võõraste pealetungijate vastu. Maa allahetm. (1222—1227) kaotas rahvas oma poliit. iseseisvuse ja pidi sõjakäikudest osa võtma sakste sunnil. Arusaadav, et niisugusel sõjamehel puudus huvi sõdimiseks ja võimatu oli tal siis luua sarnaseid sõjalaule. Endised laulud võisid aga küll meele jääda ja neid kordasid võitlejad ka nüüd vana mälestuse järele. Nii ongi mõned neist püsinud alal meie ajani, muidugi mõne väikese muudatusega keeles.

Teine sõjalaul, mis näib olevat sama vana ja pärit iseseisvuse ajast, on „Sõjasõit Saaremaale“ (Vana Kannel, 100). See on üleskutse minna sõjaga Saaremaale kätte tasuma saarlastele nende retke eest mandrile:

Tulge kokko, kolga mehe,

Ümbre tsööri oma mehe!

Meil on tülü tulemah,

Vainu vanker veerimäh,

Sõda õige sõitemah.

Saarest tulnu vana' sõbra',

Võtnu mie' vele verevä hobeze,

Tapnu mie' auza omadze,

Turgulatsi vanemba,

Keä leie Lembitit,

Keä saat'e saarelaizi,

Keä murz' Saare sõrmeluid,

Painut Saare säläluid,

Keä tegi puhtas Viro veere',

Sääd' parve suurele viele,

Tegi tied tolle poole,

Keä orjas mie omatsit,

Armast' mie vannu vanembit,

Kogozit kokko mie' sõzarit.

Sedä mie' peäme otsima,

Sedä mie' peäme ikkema,

Seeni kui om mehe päida,

Seeni kui mie' velil verdä.

Tulge kokko kogemata

Juoske kokko hagemata,

Mie' vele', mie' kõva' sõäme',

Mie' ezä', mie' ravvadze' kae',

Ütel meelel, ütäl mõttel,

Üts olgu südä üle kõige.

Jätke imä jumalaga,

Noore' neio' nuttemahe,

Räpina malevkonna noormalevlased rivilaulu õppimisel.

Kalli' silmä kaemahe.
 Säädke sõtta sõudemaha,
 Ruzikoga rulli lüömä.
 Tapame neid nõnatarko,
 Lööme maaha lokerpäid.
 Ei mie' enne rahu jätä,
 Kui meil tuvvas tutva vasta,
 Vele verrev hobene
 Turgulatsi tulipää.

Laul üleskutsega minna sõtta on tekkinud otse pärast saarlaste retke, kui ei olnud veel kindlasti teada, kes kadunutest langenud, kes vangi viidud, ja kui veel lootust oli vangist päästa või lunastada oma tuttavaid ja sugulasi, eriti aga Turgulatsi vanemat, „keda peame ot-sima, kedä peame ikkema, seeni kui on mehe päide, seeni kui mie velel verdä.“

Kes see „Turgulatsi vanemb“ oli, laulik ei seleta pikemalt. Et aga laul ise on üles kirjutatud Räpina elaniku suust ja mujal on tundmata, võib arvata, et ta ka sündinud Setumaal, mis vanasti kaubateedega ühendatud oli Pihkva ja Riiaga, ja et Turgulaste vanema all tulebki mõista setulaste vanemat, kelle maal oli Riia-Pihkva kaubateel tähtis turukoht, näit. Petseris või Irboskas. Et laulus on jutt selle Turgulatsi vanema endisest võidust Lembitu üle, pidi kirjeldatav saarlaste sõjakäik Setumaale sündima kas Lembitu päevil või vähe pärast tema surma, kui eestlased olid veel vabad (kuni 1224). Läti Hindreku kirjeldus Lembitu sõjakäigust Pihkvasse langeb 1212. aastasse. Tema ütleb:

„Lembit pööris tagasi oma väe juure. Ja kuna venelased Eestimaal olid, läksid nemad (s. o. Lembit eestlastega) selle vahel Venemaale, tungisid Pihkva linna sisse ja hakkasid seal rahvast maha lööma. Ja et kära sündis, pöörsid nemad põgenedes mõnedega Ugauniasse tagasi. Ja kui venelased tagasi tulid, leidsid nad oma linna paljaks riisunud olevat“ (XV § 10). Nii siis Pihkvas Lembit ei saanud „lüüa“, vaid linn riisuti puhtaks ja eestlased pöörsid saagiga tagasi, aga teel läks asi Lembitule hädaohtlikuks ja ta ruttas „põgenedes“ Ugauniasse tagasi. See põgenemine võibki olla ühenduses setu Turgulatsi vanema pealetungiga. Sest sel ajal olid veel eestlased venelastega vaenujalal ja Setumaa ei olnud vaba vene mõjust ja survest. Saarlaste viimane sõjakäik Setu piirimaale võis olla aga sündinud juba mõni aasta hiljem, kui Lembitu retkest olid olemas veel värsked mälestused. Läti Hindreku raamatust tunnen üht niisugust saarlaste sõjakäiku Lõuna-Eestisse. Kui sakslased 1216. a. Otepää kantsi kindlaks tegid ja asusid sinna ühes ristitud eestlastega, tulid venelased seda sakslaste kantsi ära võtma. Venelastele astusid appi ristimata eestlased. Ja siis ei tulnud mitte üks saarlased ja harjused, vaid ka sakalased, kes juba ammugi ristitud olid, selles lootuses sakslaste ike kõige nende ristimisega sel viisil enestest jälle ära saata. „Ja venelased käisid ümber maada, võtsid palju kinni ja tapsid ära... ja tegid kõik kurja, mis nemad aga ise võisid, hävitasid ja

pöletasid kõige selle maa ümberringi paljaks“ (XX, § 7—8).

Siin ei tule aga venelaste all mõelda ainult venelasi, vaid kõiki sakste ja Otepää vastu sõdijaid. Siis võisidki ühes venelastega ka saarlased tungida maale lõuna poole, nagu sakslased Lätimaale tungisid, Läti Hindreku andmete järele (XX § 8).

Sel või mõnel muul saarlaste retkel kaotasid turgulased oma vanema. Nende saarlaste vastu kutsutaksegi nüüd „turgulaitsed“ üles vasturetkele. Kuid see üleskutse ei ole kõigile ühte viisi meeltemööda. Paljud tunnevad nähtavasti kaasa venelastele, kelle kaasas saarlased võitlesid sakslaste vastu, ja need ei toeta sõjasõitu:

„Ei mie' taha Saarde sõita,
Saarde sõita, Saarde jõuda.
Ole-e Saareh mie' veljo,
Armzit omme, sõzarit,
Valuzit mie' vanembit.
Saarde saanu soe-liha',
Saarde tulnu tondi näo',
Saanu vana' sarvilize',
Kokko jooznu joodzige'.
Ole-e Saarelt neiot saada,
Neiot saada, peiot peridä.
Saareh neio' näotuma',
Näotuma', jalotuma',
Jalotuma', käzitümä',
Käzitümä', kõr votuma'.
Mie' virve verevä,
Mie' kaaza' kallimba'.

Üleskutsujad aga seletavad vastu:

Kui läät Saarde sõdima,
Saarelt ots'ma omakeizi,
Varastetu vanembit,
Ärä kaegu Saare neiot,
Saare neio meelütüst.
Maske kätte vere võlga,
Vere võlga, varga palka.
Tapke näid kui tai nahko,
Opake kui oineit.

Sama vana kui eelmine, näib olevat ka laul „Minek mere poole“ (V. K., 101). See oleks nagu eelmise järg. Ta kujutab maleva liikumist mere poole ja sealt edasi mere taha. Liikumine algab (Peipsi) järve poolt — üleskutse, manitsuse ja troostiga:

Jätke maaha maja, perek,
Jätke maaha naize' rase',
Jätke latse' lavva mano,
Jätke karja' kaema,
Jätke' nurme' norotama,
Jätke põllu puhkama,
Jätke mõtsa' mõtlema.
Meil on minek mere poole,

Sõudemine sõa poole,
Jättemine Järve poole,
Saamine Saare poole.

Siis kirjeldab laul raskusi, mis võivad teel ette tulla:

Minekil om mitu vika,
Mitu vika, mitu hätä,
Mitu hätä, mitu vaiva.

Sest meri on ise mandrielanikule vastumeelt ja meretöö käib nende jõust üle ning nõuab neilt iseäralist jõupingutust; ka ähvardavad seal mereröövlid ja ikka tuleb vaadata merele kui oma surmasõbrale:

Mere surm mie' surmast suuremb,
Mere surm mie' surmast mõromb,
Mere matus madali.

Aga kõigest sellest saab üle. Juba kujukabki laulik, et on mehed merel ja on kokku puutunud röövlitega, kuid neist lahti saanud:

Rüövli sõbra lahkema',
Rüövli silmä selgembä,
Rüövli anni hõpe hõlma,
Saadi ärä talle poole.

Aga nüüd tulevad vastu vaenuväed ehk sõjasõbrad ja nendega on lugu halvem, tuleb „ajada vere juttu.“ Mis tuleb nüüd teha? Ei

Muud kui kokko maleva,
Viibimätä' ta viimne maa.
Võtke kätte kärpä' nuiä',
Otsa pange vaiva' väidze',
Tagaotsa kirve terä',
Kirve terä' kandilize'.
Ei mie' jätä järele,
Ei mie' anna peräle,
Seeni kui meil võit ja võimus.

Kui ei peaks jätkuma oma meestest, loodab laulik saavat abi Soomest ja Virust, kes on ehk kangemad ja merel osavamad ja

Ajava' merde mie' mõrdzigo',
kuna mandrimeestele
Meri on mie' õnnetus,
Jõgi on mie' jõledus,
Kost meil hätä pelädä,
Hätä pelädä, vallu valva.

Selle vastu palju armsam ja rahulikum on oma kodujärv:

Järvekene, kallikene,
Mie' armas omakene!
Siin pervil mie' pezä,
Siin veereh mie' vele',
Kos mie' kokko saame sõbra',
Saame sõbra, Viro vele,
Oma' ono' Oandist.
Sääl mie' peä säärast nõvvo,
Sääl mie' märgi säärast märko,
Mis meil tetä mõrdzikille,
Mis meil suovi sõale,
Mis meil kotoh oma elo.

Kaitseliidupäev Pärnus 1928. a. Rongikäik staadionile.

Enne väljaastumist ongi just tarvis muret-
seda ka selle eest, kuidas jätta maha kodud, et
majapidamine ei saaks kahju, ja laul lõpebki
seletustega, mis kodujääjad peavad tegema ja
kuidas oma töödega valmis saama. Naised jää-
vad koju ja siin peab

Neio hobust häälitsemä,
Adra peräh astumahe,

Lõpuks hoiatus:

Perenaise, perelate,
Panke kinni pajalavva.
Otske takah usepulga',
Meil omma mehe' veretiül.
Säält või tulla sada sõta,
Säält või tulla tuhat vainu,
Viija kõik mie' varandust,
Rikku kõik mie' pärandust,
Häötäda mie' häid latsi.

Selle hoiatusega lõpeb laul ja malev arva-
tavasti astub välja.

Ka orjaaja vastuhakkamised ja mässud,
mis algasid sakste tapmisega ja losside põleta-
misega, ei ole tundmata rahvalaulule. Üks nii-
sugune laul ütleb:

Saksalane, sala-ussi,
Sisaliko sileda,
Ikestas meid orjaikke,
Ega see ole eha-puna!
See on vaeno tule-puna,
Mässamise mängi-puna,
Mis on taevas taretanud,
Pilved pillul palistanud.

Eha täht jäi ehmatama,
Koido täht sai kokkunema,
Kuu palgegi kahvatama.

(Neus. Eesti rahvalaulud nr. 40. A. sõda c.)

Tuleb meelega eestlaste raske olukord enne
1343 a. jüriöö võitlust, siis jüriöö võitluste algus,
sakslaste salakavalus ning äraandlik tegevus
Paide lossis, kus tapeti ära läbirääkimistele kut-
situd Eesti kuningad. Sakslane oli siis tõesti
„sala-ussi, sisaliko sileda.“

Sama 1343. a. tuletavad meelega ka järgmi-
sed lauluread, mis kõnelevad Tallinna ümbruses
väljaastunud võitlejate oodatavatest abilistest
Soomest, Virust, Harjumaalt, Saarest ja
mujalt:

Küll tuleb Soomest sugulane,
Saare mees meil sarnaline,
Abimeesi Harjomaalta,
Visa meesi Viromaalta.
Viro vikat on vihane,
Harju ahingud ägedad,
Hiio kiilid kiusalikud,
Turjamaa tuusad tugevad.

(Neus.-N. N 40 a.)

Nagu teada, algaski liikumine Tallinna ümb-
ruses, lagunes siis laiali Harjumaal, läks üle
Virumaale ja Läänes Haapsalu poole; Soomest
— Viiburist ja Turust — palutud abilised jäid
hiljaks ja liikumine mandril suruti maikuus ma-
ha, aga algas uuesti suvel Saaremaal.

*

Need olid laulud võitlustest oma vabaduse
eest. Sõjaga tegemist teha tuli eestlastel hil-

jemgi, eriti venelaste pealetungil ordule a. 1558, mil kogu meie maa oli sõja jalus:

Venelane vennikene,
Kaela leikja karokene
Avas Kõero kõrvetama,
Viskas Virmla Virussa,
Põletaja Põltsamaale,
Viletsuse Viljandisse.
Še'p ole küla kütis-suitsu,
Šee on sõja sõrva suitsu,
Ahtra ahervarre auro,
Lahingi Laritsa suitsu,
Põlend linna põua suitsu.

Niisuguses sõjas, võõraste vägede jalus, võidi muidugi sõda ja sõdureid õigustatult pidada ainult õnnetuseks. Samuti ka hiljem, kui Eesti meestel tuli sunnituna ja võõra rahva eest marssida sõjaradu Vene väes:

Meid oli viidud mere ääre,
Pantud meida parve peale,
Luese lootsiku ninässe,
Puese purpu keskeelle.
Meid on viidud Venemaale,
Saadetud meid Saksamaale,
Tuubitud meid Türgimaale,
Roogitud meid Rootsimaale.
Lagunegu Rootsi laevad,
Pihastagu parved paksud,
Väzigu Vene hobused
Meie mehi viessagi,
Sinna maale saieassagi,
Kus ei kivid kõnele,
Paed ei heältä pakatagi,
Kus ei kuulnud kuke heältä
Egä linnu laulu heältä,
Vaid riksumista, raksumista,
Igas nurgas nuttemista,
Põrgu piitsa plaksumista.

(V. K., 431 B.)

Seesugune sõdurielu raskuste kujutamine ja kurtmine on mõistetav just eelöeldud põhjustel, kuna ka väeteenistuseaja pikkuse pärast kujunes sõjaväkke-minek igavesti-lahkumiseks, ja seepärast pole muidugi imestada, et kõik nooremad, Vene sõjaväes teenimisest kõnelevad rahvalaulud on sama tendentsiga. Õiget sõdurimeeleolu võiks heal tahtel lugeda välja vast ainult järgmise rahvalaulu ridade vahelt:

Vend siis mõistis, vastu kostis:
Õekene noorekene!
Pese mo peä verestä,
Hari mo saapad savista,
Siis mina räägin sõjajuttu,
Kuidas sõjas oltanessa,
Sõjaleiba süödanessa.
Õekene noorekene!
Sõjaleibä on sõmera,
Vaenukakuke kareda.

Sõjas ei ole naene armas,
Naene armas, kaasa kallis,
Sõjas armas hallas mõeka,
Kallis kangepeä hobone.

(V. K., 441. A.)

Seäl on püsside põrina,
Suuretükikide surina,
Tinakuulide lõgina;
Seäl on helläd, seäl on velläd,
Seäl on velläd vehkelemäs,
Taadipojad tappelemas.
Teene püüab teese peädä,
Teene teese verd imedä.
Seäl on vüöni meeste verda,
Pooli sääri poeste verda,
Ratsu kapju kaaza verda,
Tühigi tüdreku verda.

II.

Eesti muistsetest sõjalauludest on meile tervelt säilinud ainult mõned üksikud, nagu nägime eelpool, suurem osa on aga läinud kaduma või hoidunud alal vähestes katkendeis teiste laulude keskel. Nende abil ei saa meie luua veel kindlat pilti vana Eesti sõdade ja võitlusviiside kohta. Kui aga neile võtta lisaks rahvapärastelt luuletatud sõjalaulud Kreutzvaldi Kalevipojast, ja silmas pidada seejuures ka ajaloolisi andmeid Läti Hindreku raamatust ning teistest allikatest, siis võime neist rahva- ja rahvapärastest lauludest luua enesele kaunis terve pildi meeste vahvast väljaastumisest võõraste vastu oma vanemate ja ülemate juhatusel.

Katsume siin lühidalt mõne viskega üles tähendada selle pildi peajooned.

Rahva seas on tekkinud jutt, et
Sõda hakkab sõudemaie,
Vaenu vanker veeremaie...

Kes selle sõnumi toonud ja kust jutt välja läinud, ei tea keegi öelda. Pärijatele vastatakse lihtsalt:

Harak tõi sõjasõnumi,
Vares vaakus vaenukeeli

(V. K., 441 A.)

Ootamata sõnum äratas suurt hirmu ja muret rahuliku rahva keskel, kes teab endistest aegadest, mis hädad on seotud sõjaga:

Naesed nutvad nurkadessa,
Tütarlapsed tänavassa,
Vanarauka vainuella,
Lapsed laial lepikutes,
Karjahoidjad kaasikutes.

...
Noored mehed seisvad norus,
Kartuses kahvatanud!
Naesemees ei tunne nalja,
Lasteisa löbu-lusti,

Paide malevõnkond suvilaagris.

Kartus kurnab meeste kangust,
Ehmatus emade poegi!

(K. P. IX. 212.)

Aramad hakkavad varandust ja peret peitemaie

Uranguie, varanguie,

Pae paksu murranguie (Neus K. P. IX. 221).

Julgemad püüavad selgitada, kust tulnud teated sõjast ja kuivõrd nad tõsised. Siin selgub, et vahid mererannal märganud vaenlase lähenemist ja saatnud välja need sõnumid,

Kuda Kõrgesaarel laevad,

Tütarsaarel teised laevad,

Laevasaarel laiad lodjad

Sõjamehi sõudemaaies,

Vahvamaida vedamaies,

Kesse võõraid mere kaudu,

Kangeid kaela lõikajaid

Viruranda veeretavad (K. P. IX. 200).

Vaenlase lähenemisest on jõudnud ka kohalisele rahvavanemale juba kindlad teated ja ta kutsub oma mehed sõja vastu valmistama:

Tulge kokku, Kolga mehe,

Ümbre tsõõri oma mehe!

Meil on tüli tulemas,

Vainuvanker veeremas,

Sõda õige sõitemas! (V. K. 100.)

Ühtlasi saadetakse ka käskjalad maakonna vanemale ehk kuningale viima sõnumit, et ka teised kihelkonnad võiksid abi anda ähvardava vaenlase vastu.

Enne veel kui ehavalgel

Kalevide poja silmad

Unekattel uinusivad,

Laugudele langesivad,

Kihuteles kiirusela,

Lennuskäigil lõõtsuteles

Sõjasõnumide kandja,

Kurja lugu kuulutaja

Kalevipoja palvele.

Sõjasõnumide sõitja

Seadis sõnad sõudevale,

Kurjad kuulud kerkivale:

„Viruranna vanemalta

Pean kurba kuulutama,

Hädast lugu avaldama;

Salakuulikute sammud

Veerend Viru rajadele,

Pärast päeva nähti paata,

Lootsikuida laente langul

Põhja poolta purjetama;

Õo vaiba varju alla

Kandsid paadid mehepoegi

Meie maada nuuskimaie,

Salamahti silmamaie.

Salasaadikute sammul

Sõuab väge sadandela,

Tuiskab teisi tuhandela

Vaeste Virulaste kaela (K. P. IX. 167).

Kuningas saadab veel öösel sõnumitooja vastusega tagasi, ühtlasi saadab ka oma käskjalad viima teateid ümbruskonna vanematele ja jagama korraldusi eelseisva sõjasõidu asjus:

Homme vara enne valget,

Väikse koidu veeretusel

Sea sa hobu sadulasse,

Veere sala üle vainu,

Varjul läbi vaarikusta,

Salamahti läbi sooda,

Peidul läbi põõsastiku

Vanema õue värava.

Saatke mehed sõdimaie,

Vahvad vaenuvälja peale,
Tugevamad taplusele (K. P. IX. 300).

Käskjalad jõuavad oma määratud kohtadesse

Kuninga käsk kübaras,
Vanema käsk vammuses,
Salasõnum suude sopis (Neus nr. 91).

Varsti lähevad ka vanematelt igale poole kü-
ladesse ja kündidele uued käskjalad välja, kes
puhuvad sõjasarve ja koguvad väge.

Tutu-lutu, tutu-lutu!
Hüüdis Kalevide sarve. (K. P. XX. 137).

Kuninga käsud ja vanemate üleskutsed, as-
tuda välja kaitsma oma maad ja rahvast, leia-
vad igal pool sooja vastuvõtmist ja kiiret täit-
mist. Taludes ja väljadel kogub pererahvas kok-
ku pidama aru, kuidas täita käsku kõige pare-
mini. Mõneski peres on palju lapsi, suuri ja väik-
seid poegi ja tütreid. Seal peetakse aru, kes neist
peab nüüd minema:

Kesse astub kaitsejaks,
Tõuseb tugiks teiste ette,
Raudseinaks raukadele? (Neus nr. 92. K.
P. IX. 229).

Harilikult peab vanem vend omaks kohuseks
sõtta minna. Kus aga kõik vennad omal jalal,
seal

Sõtta läheb noorem, poega,
Kõege noorem, kõege nopsem,
Kõege viimem, kõege viksem.
(V. K. 441. A.).

Kus oli mehi vähe, nad puudusid üldse või
olid kodust kaugel, tuli mõnikord naistelgi võtta
sõjakohustusi enda peale:

Kesse läeb neista sõdaje:
Kas läeb ema või läeb tütar,
Või läeb kõige noorem tütar?
Ei läe ema, ei läe tütar
Ega kõige noorem tütar,
Sõtta läeb keskmene tütar. (V.K. 441.B).

Juba on kõik sõttaminejad teritamas sõja-
riistu ja valmistumas väljaastumisele. Ühed on
minejaile abiks oma tööga, teised tahavad tuua
neile kasu oma nõuandmistega:

Rahvas rühkis sõjalasi
Surmateele saatemaie,
Vaenuteele valmistama.
Veli vihtles ahju peala,
Ema voolis valget särki,
Isa ehitelles hoosta,
Onu seadis sadulada,
Küla küüris kannusida,
Teene ihus mõögatera.
Poisikene pisukene
Tõttab tahku tabamaie
Pinni sepalt palumaie,
Misga mõõka ihumaie,

Teeki hakkab teritama,
Piigiotsa pinnimaie. (K. P. XX. 248.
XXI. 170).

Nüüd on kõik valmis sõttaminemisele ja käes
väljaastumine:

Tutu-lutu! Tutu-lutu!
Hüüab jälle sõjasarve.
Jätke maha maja', pereh',
Jätke maha naise' rase',
Jätke latse' lavva mano.
Meil on minek mere poole
Sõudemine sõa poole! (V. K. 101.a.).

Küll on minejatel kahju kodust lahkuda, aga
sõtta peab minema.

Tutu-lutu! Tutu-lutu!
Hüüdis Kalevide sarve.
Käasukandjad kihutasid
Ümberkaudu maada mööda
Kõheldajaid kiirustama.
Tutu-lutu! Tutu-lutu!
Sõjamehed kiirel sõidul
Lendsid mööda lagedaid
Kalevi kutse kannule
Surmateeda sõudemaie.
Tutu-lutu! Tutu-lutu!
Hüüdis Kalevide sarve.
Sarvehüüdjä heale helkis
Kaugel Viru rajadele,
Kostis Järva-, Harjumaale,
Lääne laia luhadele,
Pärnu pärnade vahele;
Heale helkis Alutaha,
Tungis taha Tartu raja,
Pikil Pihkva piiridele.
Tõttes tulid sõjamehed
Kiirul lipukandja kannul
Sõjateeda tallamaie,
Vereteeda veeremaie...

Vägede kokkukogumiskohaks vanemate juur-
de on määratud pühad hiied; kõik väed oma va-
nematega tulevad kuninga juure, kes võtab nad
vastu Taara hiie ees pühalikkude toimetuste ja
viisidega.

Kalevide kange poega
Sõitis sõjaratsu seljas
Tulist Taara hiie poole,
Kuhu vägi kogutie;
Laskas tutu-lutu-lugu
Sõjasarvest helkimaie,
Et ei vägi eksiks teelta
Mehed metsa läheksivad. (K. P. XX.173).

Siin kogumiskohas vaatasid vanemad ja ku-
ningas ehk väeülemjuht väeosad üle, andsid siis
meestele aega puhata, ise aga asusid nõupidam-
isele, mis teha ja kuidas vaenlast vastu võtta
või temale peale tungida. Kui otsused tehtud,
küsitakse sõjaväe ees pühade talituste toimingutel

ja andide toomisel Jumalalt veel juhatust ning nõusolekut ja palutakse Taaralt abi. Ja kui targad ehk preestrid Jumalate nõusolekut ning toetust kuningale kuulutanud, käib see vanematega veel väeosad läbi, neid õpetades ja vaimustades eelseisvate lahingute vastu.

Kui väed puhanud ja kõik osad oma ülesannete kohaselt end võitluse vastu valmistanud, liiguvad nad öö vaikse varju all neile määratud kohtadele oma vanemate juhatusel, teevad kohapeal veel tarvilisi ettevalmistusi pealetungimiseks vaenlasele ja jäävad siis lahingu käsku ootama. See tuleb ka varsti:

Kui siis koitu kerkimaie
Punetelles taeva palge,
Võttis Kalev vaenu mõõga,
Võttis oda oralise,
Kilbi kätte kamberista,
Tallutas hobu tallista,
Seadis suule sõjasarve,
Hakkas sarve ajamaie.
Sõjamehi sundimaie
Võitlusele välja astu.

(K. P. XX. 123)

Nüüd on juba lahingud peale hakanud ja varsti võitlused täies hoos. Ei hooli Eesti mehed oma elust, püüavad aga kihutada võerad maalt välja, kui ka tuleks enestel sõjas surra suikumata... Nooled lendavad, odad vuhisevad peade kohal ja mehed on vaenlasi juba mõõkadega ähvardamas.

Las' aga mõõka murdanessa,
Taper terav tappaanessa,
Oda hulgal hukkanessa,
Vahva mees ei karda verda!
Mehed seisvad sõjamõllus
Raudaseina tugevusel,

Seisvad kui tammed tulessa,
Kaljumüürid marudessa,
Seisvad vaenus vankumata,
Sõjas tugiks teiste eessa;
Teevad lastel varjutuba,
Raukadele rahusauna,
Naistele kaitsenurka,
Peidukambrit piigadele,
Leinapaika leskedele. (K. P. IX. 280).

Vaenlane ei suuda panna vastu meie meestele ja suurte kaotuste järele püüavad need, kellel on elu veel armas, pääseda põgenedes.

Kui mehed võitlusväljal saagi jaganud, kasutab kuningas silmapilku, et kõiki kord veel vaimustatult üles kutsuda olema alati valvel kaitsma oma kallist kodumaad:

„Võtke, sõbrad, vennikesed,
Tänapäevasest taplemisest
Mõõga verisest mõllusest
Tulevapäevil ette tähte;
Mehed olgu nii kui müüri,
Seisku nii kui raudaseina,
Terasesta tehtud tornid,
Seisku vahvad sõjasõidul:
Tammemetsa tugevusel,
Kaljurünka kindelusel
Varjuks vaenutugi vastu.
Kui tuleb taper tabamaie,
Vaenlane kinni võttemaie,
Siis ei ole karta sõda,
Karta võõra võitemista,
Kurjemate kiusamista.
Meie maa see jäägu mõrsjaks,
Priipõlve pärijaksa! (K. P. XVII. 259).
Stisap sundis sõjamehi,
Valitetud väe hulka,
Kuju poole käidanema. (K.P. XVII.270).

Kaitseliidupäev Pärnus 1928. Malevate lipud lahkuvad avamiselt.

Rootsi kuningas Gustav Adolf II. Tartu ülikooli asutaja.

Sünd. Stokholmis 9. det. 1594. a.

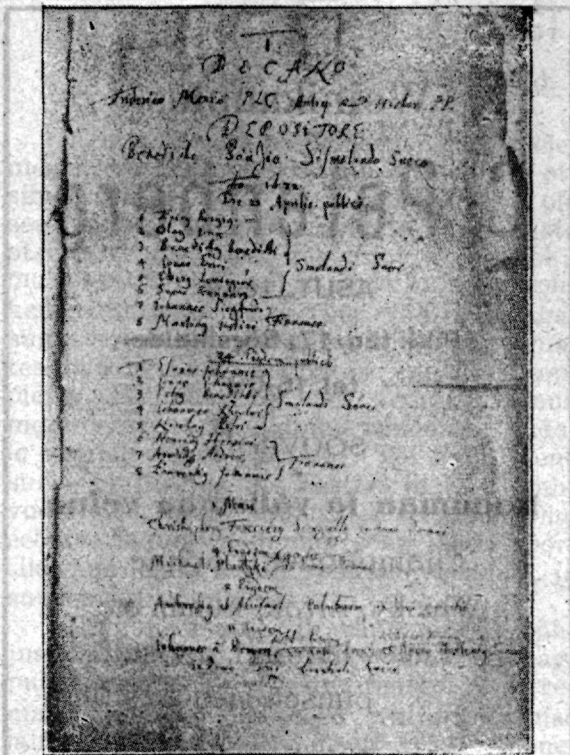
Langes Lützeni lahingus 16. nov. 1632. a.

Tartu ülikooli asutamine Rootsi kuninga Gustav Adolf II poolt.

(Gustav Adolphi mälestussamba avamise puhul Tartus,
27. juunil s. a.)

Juba algusest peale katsus Rootsi valitsus Eesti- ja Liivimaal rahva vaimlist haridust kiriku kaudu tõsta. Juba kuningas Eerik XIV käis peale kirikute asutamise ja Kaarel IX soovis muuseas ka akadeemiate asutamist. See soov jäi tolle-

aegseis tingimuses vaid heaks unistuseks ja alles Kaarel IX poeg Gustav Adolf II, kes sõja Liivimaal võidukalt lõpetas, võis uuesti koolide, kirikute ja muuseas ka Tartu ülikooli (academia) asutamisele mõelda.

Tartu ülikooli esimese matrikliraamatu esikülj 1632. aastast.

Juba 1630. a. asutati Gustav Adolfi tahtel Tartusse gümnaasium. Ka Tallinnas algas järgmisel aastal endises Mikaeli munkade kloostriis gümnaasium oma tegevust.

Tartu ülikooli hälliks peame pidama Gustav Adolfilt Nürnbergi juures laagris (Saksamaal, 30-aastase sõja ajal) 30. juulil 1632. a. allakirjutatud Tartu ülikooli põhikirja. Ülikool ise avati tolleaegse Liivimaa kindralkuberneri Johann Skytte ladinakeelse kõnega.

Suured olid Gustav Adolfi kavatsused ja lootused, ning õiged ta põhimõtted: maale tarvisminevad arstid, õigusteadlased, õpetajad ja vaimulikud pidid omal maal hariduse saama. Ka soovis Gustav Adolf, et õpetust Tartu ülikoolis (Academia Gustaviana — nagu teda siis nimetati) pidid saama ka talupojasoost noormehed. Oma avamiskõnes 15. oktoobril 1632. a. ütles J. Skytte:

„Ei mitte ainult mõisnikud ja kodanikud, vaid ka vaesed talupojad peavad sellest suurest heateost osa saama, need, kellele siiani keeldud oli midagi õppida ja kelle ihudega ka nende vaimu taheti pärisorjaks teha.“

Seega pidi Tartu gümnaasiumile, ja kui see 1632. a. ülikooliks ümber moodustati, ka sellele olema vaba juurepääs nii aadliliikmele kui ka kodanikule ja lihttalupojale. Vaesema kihi edasiõppimist Tartu gümnaasiumis ja pärastises ülikoolis võimaldati stipendiumide või n. n. „vaba laua“ sisseseadmisega.

Uue, asutatud ülikooli sihiks oli maale valitsemiseks, rahva vaimlise jne. elujärje tõstmiseks tarvisminevat jõudu ette valmistada. Ülikool pidi hoolitsema maa tugevnemise ja protestantliku hariduse, kultuuri jne. tõstmise eest, mis tol ajal Põhja-Euroopas, eriti Rootsis, lõplikult mõjule pääsenud oli ja mille kandjaks ja esindajaks ka kuningas Gustav Adolf ise oli, ning millise idee teenistuses olles ta ise 30-aastases sõjas langes. Ta ise langes liig vara ja liig noorelt (38-a.). Vaenlase kuul lõpetas ta elu verises Lützeni lahingus 6. novembril 1632. aastal.

Ülikooli ülalpidamiseks määrati mõisad Ingerimaal, mille sissetulek 5 tuhat taalri peale hinnati. Ülikooli põhiseadusele eeskujuks sai Upsala ülikool Rootsis. Ülikool oli vabastatud maksudest ja kohustustest, enesetäiendamise õigusega, kuid kuningliku nimetusega, omavalitsusega ja oma majandusega. Kantsleri ja selle abi (prokantsler) määras kuningas; rektori kinnitas ametisse kantsler. Rektori valisid endi keskel poole aasta peale professorid.

Teaduskonnad pidid vähemalt koosnema kolmest liikmest. Iga-aastase loengute kataloogi võttis vastu kantsler. Õppejõudude kohuseks olid avalikud loengud, peale selle lugesid nad ka eraviisil üliõpilastele disputatsioone ja kõnesid (orationes), parandasid nende töid ja luuletusi (carmina). Riigiametisse astumisel nõuti eksami sooritamist ülikoolis, samuti ka avaliku ja eraõppetegevuse korral.

Gustav Adolfilt asutatud Tartu ülikooli iga polnud kuigi pikk. See kestis ainult kuni 1656. aastani, mil venelased maale tungisid ja Tartu vallutasid. Järelikult kestis tema iga 24 aastat.

Selle aja kestes õppis Tartu ülikoolis 1016 üliõpilast, neist 553 rootslast (viimaste hulka on arvatud ka 108 soomlast) ja 425 sakslast. Mis õppejõududesse puutub, siis oli neist 17 sakslast ja 7 rootslast, seega sakslased ülekaalus. Millise usinuse ja hoolsusega ülikoolis töötati, selle kohta puuduvad andmed.

Sommeliuse järel on olnud 1632. —

1655. a. kestes ülikoolis 200 väitekirja kaitsmist, milledest liivimaalased, kura- maalased, riialased ja välismaalased vaev- valt 30 on kirjutanud; teised 170 on kirju- tatud Rootsist ja Soomest pärit olevailt üliõpilastelt. Järelikult oli Rootsi ja Soo- me element kaugelt töökam kui Saksa ele- ment.

Mis puutub ülikooli majanduslikusse olukorrasse, siis oli see kehv. Ülikooli pä- ralt olevatest mõisatest ei saadud korra- likke tulusid, mispärast need maa-aadlile üle anti. Et professorite palkasid korratult maksti, siis lahkusid mõned neist ülikoo- list, kuna teised endale muid kõrvalteenis- tusi muretsesid. Ülikoolil oli tol ajal ka oma raamatukogu, kuid selle suuruse koh- ta pole täpseid andmeid.

Palju ajaloolist unub pea, kuid palju ajaloolist jääb siiski pikemaks ajaks ini- meste mälestusse ja ajaloo lehekülgedele. Rootsi kuningas Gustav Adolphi nimi on Põhjamaade ja teiste protestantismi maa- de ajaloos jäädav, jäädav on ta ka E e s t i ajaloos, muuseas kui Tartu ülikooli asutaja. —

Andmeil E. M.

Weinikauplus

C. Petenberg

ASUT. 1849

Pikk tän. 17, Börsikelder,

tel. 16-02

soovilab

kodumaa ja välismaa veine,

Champaagner, Cognac,
Whisky, Arrak, Rumm etc.

»Emlo« liköörid, napsid,
punsch etc.

kõrges headuses

Kosmeetika- ja parfümeeria- kaubad suures valikus.

VÄRVID, LAKKID, PINTSLED
E. GÜNTHER

TALLINNAS, KÖNETR: 15-99

ASUTUD: 1854.

OSAKONNAD:
TARTUS, VILJANDIS.

Majapidamise tarbeained.

Eestlasi välismail.

Ed. Riismann.

Eestlastes on palju seda rahutut elementi, mis sunnib liikuma, rändama, otsima midagi uut, paremat. Tihti ei ole see ainult majanduslike paremuste otsimise tung, vaid pigemini rändamishimu rahuldamine. Sellest vast on kõige rohkem tingitudki, et eestlasi võib leida iga sugustes maailma osades, kõige kaugemates ja kõige metsikumates maailma soppides. Enamasti on nad veernud sinna meremeestena ja tüdinud rändelust, endale võõrsile kodu loonud. Tol hallil Vene surve ajajärgul, kus Eestist ja Eesti rahvastundest palju juttugi ei tohtinud olla, eelistas mõnigi kodumaa poeg jääda võõrsile, kus leidis sageli rohkem vabadust ja suuremaid võimalusi.

Hulgalisemate väljarändamiste põhjusteks Eestist on aga olnud ikkagi puhtmajanduslikud tingimused. Varematal aegadel olid need väljarändamise lained juhitud peaaesjaliselt laiale Venemaale, kus oli küllalt vaba maad ja suuri võimalusi energilisele inimesele. Olukorra muutmisega Venemaal ja Eesti iseseisvuse saabumisega leidis aset vastupidine nähtus: väljarändajaid pöördus suurel määral tagasi kodumaale. Kuid peamiselt samad tagasitulijad said põhjuseks uuele suurele väljarändamise voolule, mis veel seni

täiesti möödunud pole. Kodumaa raamid olid neile kitsaks jäänud. Riigi rajamisele kaasaskäivad majanduslikud kriisid ja olude ümberkujunemisest tekkinud põdemised hävitasid sisserändajate esialgsest isamaa vaimustusest loodud illusioonid. Rändav element hakkas uuesti rändama, viies endaga kaasa palju teisigi, kes rändamisega varem kunagi polnud tegemist teinud.

See väljarändamise laine oli juhitud juba kaugematesse maadesse, eriti P.-Ameerika Ühisriikidesse, siis Lõuna-Ameerikasse ja lõppeks Austraaliasse.

Ameerika Ühisriikidesse on pääsenud sel rändamise hooajal võrdlemisi väike osa väljarändajaid, ehkki see maa oma sõjaaegse ja pealesõjaaegse majandusliku jõukuse kiire kasvamisega ja sellega kaasaskäivate suurte teenimisvõimalustega väljarändajaid kõige rohkem on meelitanud. Kitsendavad immigratsiooni seadused võimaldavad ainult mõnel üksikul iga kuu sisse pääseda. Kui poleks olnud ühisriikides kitsendavaid immigratsiooni seadusi, oleks kindlasti terve meie väljarändajate vool juhitud olnud ainult Põhja-Ameerikasse.

Selle peale vaatamata on eestlaste arv ühisriikides kujunenud suuremaks kui kuski mujal kaugel maal. Oli neid

Töökojaomaniku mr. Mõru maja Konoshas, Illinoisi osariigis, Chicago lähedal.

New-Yorgi Eesti Muusika Klubi laulukoori liikmed väljasõidul Eesti kirikuõpetaja hra Klemmeri juure.

seal juba varemgi kenakene kogu ja paljud on leidnud endale, kvote peale vaatamata, mitmesuguseid teisi võimalusi Ühisriikidesse pääsemiseks. Peamiselt illegaalsel teel üle piiri. Enamasti kasutavad seda teed meremehed, kelle hulgas hea hulgake neid kes selle eesmärgiga meremeesteks hakanud. Siis valguvad paljud naabrusriikide kaudu üle piiride Ühisriikidesse. Eestkätt Kanadast. Seetõttu on õieti raske kõnelda eestlastest väljarändajatest Kanadasse, sest ei saa kuidagi tõendada, kes neist tõesti Kanadasse peatuma jääb. Püsima Kanadasse jäävad vast ainult need, kes kindlasti farmipidamisega peale hakkavad. Kõigile teistele ei jäta aga oma magnetilist mõju avaldamata Ühisriikide võrdlemisi kõrgemate palkade teenimise kui ka rohkema töö võimalused.

Ühisriikide eestlaste suur enamus on koondunud New-Yorki. Siin on väljamaalastel kergem alul läbi saada, kuna üldine võõramaalaste arv suur ja kergem oma keelega läbi saada. Muidugi on ka teenistuse leidmise võimalused suurlinnas suuremad kui mujal. New-York teatavasti ei ole mitte ainult Ameerika, vaid ka terve maailma suurim linn.

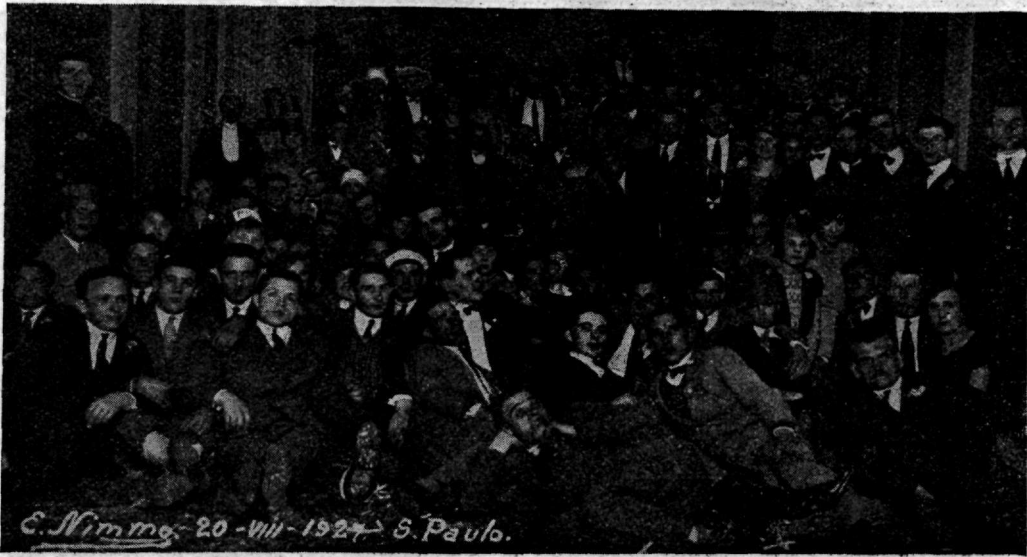
Kui palju Ühisriikides üldse või üksi New-Yorgis eestlasi, on raske arvata, kuna puudub igasugune vähegi usaldusväärsem statistika. Mõne aasta eest tegi New-Yorgi Eesti konsulaadi sekretär hra Ch. Kuusik katsed korraldada ankeedi Ameerika eestlaste üle. Mõnesugust materjali ta sai, kuid eestlaste arvu kindlaks määramiseks see materjal ei küüeninud. Mõnede arvamiste järgi ulatuvat üldine eestlaste arv Ühisriikides 25 tuhandeni, kuna New-Yorgis üksi olevat kümme-kond

tuhat eestlast. Need arvud, kuigi ebamäärased, võivad siiski anda ettekujutuse eestlaste üldisest arvust Ühisriikides. New-Yorgis, näiteks, ei ole sugugi ime kohata eestlast tänaval. Eriti sageli neis rajoones, kus eestlased elavad, vahest aga ka kõige kaugemates New-Yorgi soppides.

Eestlaste arvu suurust New-Yorgis tõendab ka kujukalt sealsete Eesti organisatsioonide arv.

Kõik nad on tekkinud peale maailmasõda. Oli seltse ka enne sõda, kuid neist ei ole ükski sõjaaegu üle elanud. Sõja möödumisega ja uute eestlaste juurevooluga kodumaalt algas jälle elavalt seltsi tegevus, elavamini kui kunagi varem. Esimestest seltsidest, mis sel ajal kujunesid, olid „Edu“ ja „Kiir“ „valgete“ ja „punaste“ selts, nagu neid alul hüüti. See oli liigitus poliitilise värvi järgi. Õieti ei olnud „Edu“ mingisugust poliitilist värvi ega ei püüdnud ta mingisuguste parteipoliitiliste eesmärkide poole. Tema asutajad olid vaimustatud Eesti iseseisvuse pooldajad, tublid rahvuslased, kes, vaatamata oma kauasele kodumaalt eemalolekule, leegitsevana hoidnud endi hinges kodumaa armastuse tulukese. Nii figureeris nende tegevuskavaski tähtsamal kohal punkt: Eesti iseseisvuse säilitamisele igati kaasa aidata. Ka muudel aladel seadsid nad seltsi tegevuse kõige laiemale alusele, ligi tõmmata püüdes liikumisele kõiki New-Yorgi eestlasi ja püüdes korraldada üldise tähtsusega ettevõtteid. Tema tähtsamate ülesannete hulka oli üles võetud ka abiiks olemine ja abi andmine värskelt üle mere tulnud eestlastele.

„Kiire“ selts on puhtkommunistlik ja tema juhtivamad jõud agarad kommunistlikud tegelased. Selle tõttu ei ole ta ka

Ü. E. N. Ü. Brasiilia osakonna koosviibimine aastapäeval 20. aug. 1927. a.

kunagi saanud mängida tooniandvat osa New-Yorgi eestlaste peres, kuna kommunistliku ilmavaatega inimesi ainult käputäis ja nendegi arv järjekindlalt väheneb, sest Ameerika ei ole kommunismi kosumiseks sugugi kohane söödamaa. Materjalistlikud huvid neelavad endasse kõik muu. On neelanud ka endasse kommunistlikke tegelasi, kes sageli kommunistid ainult veel materjalistlike huvid tötü.

„Edu“ selts on annud elu mitmele nooremale organisatsioonile. Paratamatult tekkisid lahkkelid, mis eestlaste iseloomu juures paratamatu. Organisatsioonis, mille liikmed kõige mitmekesisema haridusliku tasapinnaga, erinevate huvidega, kalduvustega ja harjumustega, pääsevad

hõõrumised kergesti valla, kui mõistuse kriitika neid eemale ei püüa hoida ja juhtivad jõud küllalt diplomaatlikud pole. Sellest kogemusest tingitud oli ka, miks erinevad seltsid püüdsid piirduda mingisuguse erialaga või jälle oma organisatsiooni aluseks seadsid mingisuguse liigete klassifikatsiooni.

Esimesena erines Ameerika Eesti jõustiku klubi ehk spordi selts, nagu teda lihtsalt hüütakse. Selts piirdub peaaegaliselt ainult sportliku tegevusega ja on kujunenud õige elujõuliseks organisatsiooniks. Ka spordi selts oli varemadel aegadel õige tugevasti kommunistliku ilmega. Viimastel aastatel on aga erapoolest nõudev isamaaline element kasvanud tugevaks ja tugeva opositsiooni loonud

Eesti rahvatantsude tantsijate grupp Sao-Paolos.

Sydney eestlased väljasõidul rohelisse (Kurnelli, kapten Cook'i maandumise kohta poolteistsaja aasta eest).

kommunistidele. Käesoleva aasta alul liikusid juba kuuldused lõhenemisest ja „Edule“ ennustati, et ta saab lapselapse. Viimasest vabariigi aastapäeva pühitsemisest võttis osa üks osa sportlasi ühes teiste organisatsioonidega, kuna teine osa sportlasi sellest loobus.

Paar aastat tagasi tekkis ellu Ameerika Eesti Muusika Klubi. Jällegi vastolude tagajärjel „Edus“. See organisatsioon valis oma alaks ainult muusika, peamiselt laulu. Tal õnnestus luua lühikesel ajaga õige tugev laulukoor, mis mitmel puhul väga edukalt esines. Paar korda aastas korraldati kontserdid, mis olid alati hästi ette valmistatud ja igakülgsest õnnestusid.

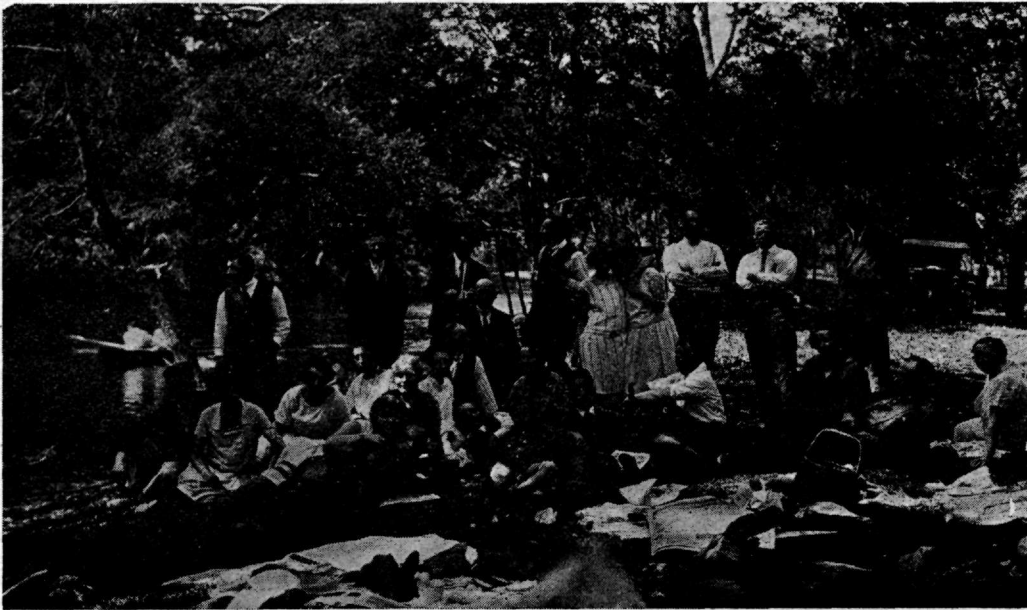
Kõige viimsena asutati New-Yorgi Eesti Klubi, missugune vastasringkonnas kohe ristiti „aadli“ seltsiks. Ka selle tegelaste enamus tuli üle „Edust“, kuigi mitte otsekohe tülide tagajärjel, siiski aga teatud sisemise rahuldamatuse tõttu. See on õige kinnine organisatsioon, mis võtab liikmeid vastu suure sõelumisega ja püüab panna pearõhku oma liigete intelligentsusele.

Oma kõige laiaulatuslikuma tegevuskavaga on „Edu“ selts olnud alati eestlaste üldistes ettevõtetes ja laiemates ringkondades tooniandvaim. Nooremate seltside tekkimisega, mis temalt ära viisid palju noori agaraid jõude, kiratses tegevus tükikese aega ja „Edule“ ennusta-

ti surma. Kuid viimase aasta jooksul on talle jälle uusi jõudusid juure tulnud ja „Edu“ on uue jõuga elama hakanud. On asutatud oma laulukoor. Näitetrupp töötab elavalt. Peale selle on „Edule“ olemas raamatukogu, mis väliseestlastele äärmiselt vajaline.

Selle vastu on Muusika Klubi hakanud veerema allamäge. Laulukoor on kokku sulanud ja tegevus loiumaks jäänud. Peapõhjuseks Muusika Klubi languisele on küll vist tema liig isoleerumine teistest ja ka mingisugune üleolevuse vaim, mis seal ikka kuidagi esiplaanile tekkis, kuigi organisatsioon ja tema liikmed iseendast olid väga sümpaatsed.

Kõige suuremaks takistuseks Eesti seltside tegevusele välismail on olnud nende omavahelised hõõrumised ja kadedus. See oli ka New-Yorgi Eesti seltside peapõhjusteks. Loomulik oli, et „Edu“, näiteks, et võinud sallida oma taganevaid liikmeid, kes asutasid uusi, konkureerivaid seltsi. Loomulik ka, et viimastel organisatsioonil tekkinud vastolude tõttu ei võinud olla erilisi sümpaatiid „Edu“ vastu või õigemini nende liikmete vastu, kes enamuses olid ja oma tahtmise protesteerivale vähemusele peale sundisid. Kuid, et vastastikku kaigaste kodarate vahele loopimisest ka kumbki pool midagi ei võitnud, oli ka küllalt selge. Ainult jonniga pärast ei tahetud seda sageli tunnistada ja ähvardati vastane surnuks

Sydney eestlaste piknik National Park'is Sydney läheduses.

võistelda. Paari aasta eest hakkas viimaks ühestöötamise mõte siiski pinda leidma. Esimene samm ühise tegevuse suunas oli Eesti vabariigi aastapäeva aktuse korraldamine organisatsioonide esitajaist moodustatud toimkonna poolt. Osa ei võtnud sellest ainult „Kiire“ ja spordi seltsid. Küll ei kadunud sellega veel vastolud täiesti, kuid esimene samm oli siiski astutud. Pealesundivamaks asjaluks ühestöötamise suunas on olnud seltside majanduslikud raskused. Eraldi on sunnitud iga selts mingisuguste üüritud ruumidega läbi ajama, sageli teise seltsi kõrvalisena, kus muidugi mingisugusest mugavusest ei saa juttugi olla. Oma mugav Eesti kodu on sealsete eestlaste unistus. Loomulikult ei ole ühelgi seltsil iseseisvalt küllalt jõudu endale ajakohaseid ruume muretseda. See võimaldub ainult ühendatud jõul. Nagu nüüd kuulda, ongi seltsides see mõte elavamalt liikumas.

Peale seltside on New-Yorgis veel kaks Eesti kogudust — luteruse ja baptisti.

Et sarnane kogu eestlasi ka endale häälekandjat vajab, on mõistetav. Üksi juba seltside tegevuse üle informeerimiseks tundub selle järgi suur vajadus. Pika aastate rea on New-Yorgis ilmunud kommunistlik „Uus Ilm“, kuid et see leht peale poliitilise propaganda muud midagi ei sisalda, on suur osa eestlasi sama hästi kui häälekandjata. „Uue Ilma“ luge-

jate arv on õige kokku sulanud. Needki, kes veel jäänud, loevad teda ainult põhjusel, et puudub muu leht.

Katseid on tehtud ka teisi lehti välja anda. Tagajärjerikkam neist oli „Ameerika eestlane“. Ilmus pool aastat ja jäi seisma. Lugejate puudusel, nagu siis tõendati. Õigemini olid põhjusteks küll asja vilets organisatsioon ja ajakohase kaastöö puudus. Hiljemalt uute eestlaste juurevooluga hakkas jälle mõte liikuma uut lehte välja anda. Eelmised äpardumised olid aga inimesi nii kohutanud, et ei leidunud asja finantseerijaid. Nüüd on nähtavasti sellest siiski üle saadud, kuna ilmuma on hakanud „New-Yorgi Eestlane“, kuuldavasti paari eestlase ettevõttel. Ei ole kahtlust, et leht hästi minema hakkab, kui teda ainult õieti toimetatakse ja levitatakse.

Järgmine suurem eestlaste koonduskoht Ühisriikides on San-Francisco. Siinne eestlaste pere kannab sootuks teistsugust ilmet kui New-Yorgis. Kuna New-Yorgi eestlased enam-vähem elavamas kontaktis on Euroopaga ja eriti Eestiga, ulatuvad uudised Eesti üle San-Franciscose kauge vastukajana, muutuvad kuidagi ebamäärasteks ja võõrasteks. Väga harva satub siia mõni värskem sisserändaja, kes elavamaid muljeid Eesti üle suudab edasi anda ja kustuma lõõnud mälestusi elustada. Kuna New-Yorgi seltside kandvaim element on Eesti iseseisvuseaegsed väljarändajad, kes kaasa tun-

Sydney eestlaste väljasõit Narrabeen'i järve juure New South Walesis.

nud ja elanud kõigile meie vabaduspüüetele ja rahvustunde avaldustele, on San-Francisco eestlased pea eranditult enne maailmasõda väljarännanud isikud. Nad on tublisti ameerikastunud ja ei tunne ka oma Eesti seltskonna järgi sarnast vajadust kui näiteks hilisemad väljarändajad New-Yorgis. Siiski on nendel olemas oma organisatsioon, mis tegutseb San-Francisco tööliste seltsi nime all. Siin on veel tugevasti alal hoidunud see ennesõjaaegne revolutsiooniline vaim, mis ajakohaselt kommunistliku värvingu omandanud. Siin ei ole veel halastamatu kogemuse tõed ulatanud ideaale purustama. Vaatamata oma tunduvalt poliitilise maigu peale on San-Francisco Eesti selts siiski püüdnud jääda enam-vähem erapooletule pinnale, vähemalt väliselt.

Peale nende kahe linna (New-Yorgi ja San-Francisco) on eestlasi pudenenud veel rohkemal määral Philadelphiasse ja Bostoni, kus ka omal ajal Eesti seltsid olnud. Vähem on eestlasi Detroitis, Chicagos ja teistes linnades. —

Lõuna-Ameerikas hakkas väljarändajaid valguma peale seda, kui ühisriikide kvoote piirati. Brasiilia võitis lühikese aja jooksul mõnetuhandelise eestlaste-väljarändajate hulga. Täiesti võõrastes oludes ja tingimustes ja pealegi enam-vähem ühtaegu siia sattudes tundsid eestlased eriti vajadust oma organiseeritud tegevuse järgi. Siin olid väljarändajad noorsoolased need, kes organiseerimi-

se algatuse enda kätte võtsid. Oli olemas küll juba ka varemini mingisugune Eesti organisatsioon, kuid see läks hingusele. Noorsoolased asutasid ülemaalse Eesti Noorsoo ühenduse Sao-Paolo osakonna. Organisatsioon on kujunenud väga elujõuliseks ja peab elavat kontakti ÜENÜ Keskjuhatusesega Tallinnas. Liikmeid paarisaja ümber. Sao-Paolo noorsoo osakond on veel selles õnnelikus seisukorras, et seal killunemine aset pole leidnud ja selle tõttu kõik nende jõud juhitud ühes suunas.

Brasiiliast pettudes hakkas väljarändamine otsima uut suuna. Mõne juhuseot-sijataolise isanda kõned löid veetlevad pildid Austraaliast ja lühikese ajaga oligi Austraalia palavik kasvanud veel suuremaks kui Brasiilia palavik enne seda.

Austraalias oli juba ka varemini oma väike koguke eestlasi ja neil olid omad seltsid nii Sydneys kui Melbourne'is. Elujõulisteks need ei saanud liikmete arvu vähesuse tõttu. Seltsi tegevus Sydneys tõusis uute sisserändajate juurevooluga. Melbourne'i selts oli aga juba hingusele läinud. Sydney seltsis oli möödunud aastal konflikt, mis viis lõhenemisele ja uue paralleelse seltsi asutamisele, mis oma eesmärkide ja tegevuskavaga teisest millegagi ei erinenud. Tekkis kõva konkurrerimine. Kujunes kaks mingisugust parteid. Vaen seltsidest kandus juba üle üksikutele liikmetele. Et sarnane olukord mõlemale seltsile kahjulik, selgus peagi mõlema seltsi juhtivatele jõududele ja te-

 Sydney eestlaste väljasõit National Parki.

gelastele, kuid Eesti jonn takistab lepitust otsimast. Viimaks erapooletu vahesobitaja kaasabil läks korda saavutada lepitus ja seltsid uuesti liita. Saabus tugev 400-liikmeline organisatsioon. Ühinemise heategev mõju avaldus varsti selles, et ühendatud organisatsioon ehitas endale ruumid ja soetas kodu, mis ületab kõik sellised eestlaste omad välismail.

Rõhuv enamus Austraaliasse asunud eestlastest on koondunud Sydneysse, nagu ühisriikides New-Yorki. Põhjused samad. Sydney eestlaste üldarv võiks ulatuda kõige rohkem tuhandeni, kuna üle Austraalia neid võiks olla paari tuhande ümber.

On veel teistesegi maadesse, pudenenud eestlasi-väljarändajaid. Kes jõuabki lugeda üles kõiki neid kohti, kuhu saatus pillanud meie kodumaa poegi ja tütreid. Neid leidub kõige kaugematel Vaikse ookeani saartel, Aafrika metsikumates soppides, Aasia kaugemates nurkades — Hiinas, Jaapanis. Ja siis muidugi on küllalt ju eestlasi laiali mööda Euroopat, kuid teiste kauguste kõrval tunduvad nad nii lähidatena, et ei tihkakski neid öieti enam samamoodi väljarändajaiks nimetada. Eriti veel nüüd, kus kauguse mõiste ikka enam ja enam kokku sulab ja kiired liikumisvahendid ligidal elavaile võimaldavad jääda kodumaaga kõige tihedamasse kontakti.

Kui tähele panna väliseestlaste pere

üldist ilmet välismail, eriti just kirjeldatud kaugel mail, puutub silma kaks gruppi — ühed varematal aegadel väljarännanud eestlased, teised aga Eesti iseseisvuseaegsed väljarändajad. Esimesed on juba teatud määral kohanenud võoraste oludega ja võoraste vaadetega, on kuidagi nagu võoraks jäänud praegusele Eestile. Neid köidavad mälestused endisest Eestist, mis siis oli sootuks teistsugune. Nende arenemine on lahus läinud Eesti omast ja neid eemale viinud. Hilisemates tulijates on värsked veel isamaalised tundmused, mida esialgne koduigatsus veel rohkem lõkkele puhub. Selle tõttu puudub hilisemate ja varajasemate väljarändajate vahel hingeline ühtlus ja ühine arusaamine asjust. See ongi sageli üks põhjustest, mis aluseks saab konfliktidele Eesti seltsidele välismail — „noorte revolutsioon vanade vastu“! Teravalt oli selle põhjusi tunda Austraalia kahe seltsi vastoludes. Sama võis märkida New-Yorkis. Aeg muidugi sarnastab nad kõik. Kaovad ümbritsevasse ellu, harjuvad uute tingimustega ja võõrduvad kodumaast samuti kui eelkäijadki. Ainult ümber ei rahvustu väljarändaja. Ta jääb eestlaseks, kus ta ka ei asuks ja kui kaua ta ka eemal ei oleks. Koduigatsuse nõrk helk püsib ikka alles kuskil hinge sopis ja ei kustu.

Olen rääkinud mitmegei vanema eestlasega, kes jäänud kodumaale võoraks. Vanades kodumaa mälestustes sorides

Sild üle Hawkesbury jõe. (N. S. W.) Eelplaaniil grupp eestlasi.

soojenevad nad kuidagi, muutuvad jutu-
kamaks ja lõpetavad kõne ikka sellega, et
huvitav oleks tõesti ikka kord minna ko-
dumaad vaatama...

Traagiline on väljarändaja seisukord.
Kodumaa ei lähe meelest ja sunnib igat-

sema enda järgi, kuid kodumaale tagasi
pöördudes leiab ta, et kodumaa on muu-
tunud, ta ise on ka muutunud ja ei saa
end tunda enam kodusena.

Ei ole kokku puutunud ühegi väljarän-
dajaga, kel tema eemaloleku esimestel

Restoraan

SELTSKONDLIK MAJA

Tallinn Meripuiestee 8. Aia tän. 12

Lõunad 1-5, à la carte terve päev.

Tellimisi võetakse vastu telefonil 19-20.

Tallinna soliidim restoraan.

Mõõdukad hinnad.

VANGISTATUD PUNAVÄELANE

Niisugusesse metsa polnud Alf veel varem jalaga saanud. Aina saledad ja jämedad männid, ülal tihe oksastikuvõlv, nii et ei saa aru, kas taevas pilved või päike. All, tüvede sammastikus peale helepruuni, kidura sambla, varisenud okste, krõbisevate okaste ja käbide midagi muud kui niiske, juurtest kõmisev maa. Kilomeetrite pikkuselt ühtki teed. Ainult paaril üksikul võssa kasvanud raiesmikulapikesel üksik, ei tea mis loomade tallatud rajakene.

Ja kogu mets elavatest olevustest peaaegu täiesti mahajäetud. Ainult kaht tumepruuni rähna nägi Alf ühel raiesmikul, tuulest või lumest murtud seemnepuul toksimas. Nagu nende esimeste elusolevuste nägemise mõjul peatus Alf, istus kännule, asetaski püssi põlvedele, lükkas mütsi kuklasse, pühkis otsalt higi ja hakkas kaaluma, millises suunas nüüd edasi minna.

Alfred Kadas, või Alf, nagu teda kutsuti kompaniis, oli nimelt luurel. Kompaniüleml oli talle teinud ülesandeks hankida

teateid, kas punased pole hakanud edasi tungima teisel pool metsa asuvast Kõluste külast, mida vasakul tiival asuvad kaitseliitlased eile asjatult püüdnud vallutada.

Alf oli kindel, et ta liikunud õiges suunas. Sest ennem oli ta hoolega uurinud kaarti, teinud kindlaks, et Kõluste asub otse lõunas. Ja nii palju oli ta metsa all ikkagi päikest näinud, et mitte eksida ilmakaarte suhtes.

Nii siis — varsti tuleb Käreveskilt Kõlustesse viiv tee. Tuleb liikuda sellega roobastikku, hoida end vasakule, kuni tulevad küla heinamaad. Kui seal pole ühtki heinalist, kelle käest punaste asukohta küsida, siis vaja veel minna kuni põldude ääre ja sealt silmitseda küla.

Et ta ise punastele luurajatele sülle võiks joosta, seda Alf ei kartnudki, sest mets on ju nii ääretu lai, ja ta liikus küllalt ettevaatlikult, alati silmad igasse ilmakaare.

„Ja, niimoodi see maailmavärk on“, mõlgutas Alf. „Kui keegi oleks mulle, poisipõnnardile, paari aasta eest öelnud, et mul tuleb sihukese pala-palava ilmaga

aastatel ei oleks kindlat kavatsust jälle kord kodumaale tagasi pöörduda. Ei. Nad keegi ei taha oma viimaseid päevi võõrsil mööda saata. Ajajooksul lükatakse aga tagasipööramise tähtsajad kord-korralt edasi, kodumaa kaugeneb järjekindlalt, kuni tast jääb veel mälestus kui meeldivast unenäost.

Meie kodumaa on seni vähe hoolinud oma väljarännanud poegadest. Ei ole selleks midagi teinud, et neid rohkem kodumaa külge köita või et neile tagasipööra-

mist teha meeldivaks. Pigemini on tagasitulijate vastu oldud isegi vaenulik ja sageli nad siit uuesti võõrsile tagasi peletatud. See peaks muutuma! Juba ongi organiseeritud suureviisilisemaid väliseestlaste külastusi. Esimene sarnane katse oli möödunud suvel Ameerika eestlaste poolt. Suuremal arvul näeme väliseestlasi tänavusel laulupeol.

Olgu meie südamlikum tervitus neile, kes pole unustanud oma kodumaad!

Ja Alf hakkas keerama vilkat.

luusida siin mööda Võrumaa metsi, püss peos ja kõrvad kakis, nagu mõnel asjaarmastajal Nahksukal või Mustal Kotkal, oleksin... jaa — kes teab, kas oleksin teda pidanud ogaraks või hüpanud rõõmust lakke? Nüüd aga ladja siin ümber niisuguse näoga, nagu oleksid see õige Nahksukk.“

Ja Alf hakkas enesele keerama vilkat, ajalehepaberist ja mahorkast, tuletamata

meele, et ta alles 8 kuu eest polnud veel suhu saanud ühtki paberossi, vähem siis veel sihukest krõbedat vilkat.

Vilka valmis — toredaks ei võinud teda just nimetada, kuigi ta välispind kujutas ühe Briti admiralini näopilti — võttis Alf taskust tikud. Jäi aga siis äkki mõtlema.

„Pagan nüüd teab! Maakuulamisel ikka vist ei tohiks suitsetada? Kuigi siin peale mu enese näeb seda ainult pruun rähn.“

Aga hoolega keeratud pabertoru kuivas ja tahtis juba hakata lagunema. Ja ega kallist tubakat tohi raisata! Alf otisis juba tikku, tõmbas keelega kinnituseks veel üle Briti admiralini näo... ja kargas püsti.

Kuski praksatas midagi. Nagu kuiv oksakene jala all.

Noore luuraja kogu energia koondus ta kuulmisse. Ja-ah! Teinegi praksatus... Keegi tuleb tõesti... Lõunast — just sealt, kuhu hoidnud Alf oma suuna.

Oma või vaenlane? On seal terve salk või ainult üks? Kuidas tegutseda?

Vaikselt, aga kiiresti püss vinna. Siis ruttu ja kõlatult veel paar sammu edasi, kus asus veidi tihedamalt noori, rinnast

EESTI KINNITUS-AKTSIA-SELTS

„POLARIS“

TOIMETAB KINNITUSI

tule-, murdvarguse, maa- ja mereveo, rahaväärtpaberite-, väärtsaadetuste-, klaasi-, kasko-

ÕNNETUSTE VASTU

Agendid igas linnas

Agendid igas linnas

Juhatus asub TALLINNAS Vana Viru 12. Tel. 14-41, 7-38

Osakond asub TARTUS Lihaturg 7. Tel. 6-75

Telegrammide aadress: „POLARIS“

saadik mäнди. Sinna rinnuli maha, sest tagasi metsa pageda polnud enam aega ja oleks olnud hädaohtlikum.

Rinnuli kanarbikus, pea veidi püsti, käed ärevalt ümber püssi, kuulatas Alf. Lähevad sammud mööda? On neid ahe-lik? Leitakse ta? Igatahes kergesti oma nahka ei müü!

Põnt, põnt, põnt, tulid sammud Alfi poole. „Just mu otsa!“ sähvatas mõte. „Näeb mind enne ja saadab mulle kuuli kehha, ennegu ma saan oma püssi liiguta-dagi“.

„Seisa! Stoi!“

Põnt, põnt!

Alf krapsti! püsti, püss palge ja „Sei-sa! Stoi!“

Ta ees seisis kolletanud paberivärvi vurrudega tüsedavõitu mees, peas Vene sõduri tärnita müts, seljas midagi pooliku sineli taolist, paguneid ei olnud, rihma ka mitte. Ja püss oli tal rihmaga seljas, nagu mõnel jahilt tuleval rahulisel kütil.

Aga mees ei kaotanud pead. Ta kähvatas samuti „Stoi!“, kuigi püss oli seljas ja tal selle võtmiseks oleks kulunud vähe-malt nii palju aega, kui seda läheb kogu padrunimagasini tühjendamiseks.

Möödus viis-kuus piinavpikka minutit, tääki mehele kõhtu lüüa polnud Alfil vä-hematki tahtmist, aga rohkem ta „sõjali-si“ ähvardusi äkki ei taibanud. Mehel muidugi polnud midagi teha ja nii nad nüüd üksteist põrnitsesid.

„Mida sa sudikas sihid!“ nohistas vii-mati paberivärvi vurrudega mees.

„Püss maha! Oot', mitte nii ruttu! pikkamisi ja ots taha poole!“

Paberivärvi mees õngitseski püssi sel-jast, pikkamisi, viivitades, põrnitsedes Al-fi.

„Maha!“

Püss matsatas kanarbikku.

Alf astus sammu kaks lähemale, tääk ees. „Kust tuled?“

„Sealt.“ Mees löi peaga taha.

„Kõlustest?“

Noogutus, nii et pabervurrud leepusid.

„Kumma mehed seal asuvad?“

„Mine ja vaata!“

„Ah sa ei ütle?“ Alfi tääk tõusis me-he puusani.

„Ära vehi orgiga! Ka minul on sihu-ke!“

„Anna siis vastu!“

„Näed, annan!“ Mees kummardus püssi poole. Aga samas torkas teda tagant Alfi tääk.

Mees kargas kaugemale ja tegi näo, nagu oleks talle tehtud liiga: „Sudikase jõnger! Ka naljatada ei lase!“

Alf võttis maast mehe püssi, viskas üle õla ja näitas näpuga sinna, kust arvas end olevat tulnud: „Edasi!“

„Kuhu edasi?“ imetles paberikollane mees.

„Edasi! Oled vang!“

Mees tõmbas käega tagant üle pükste, tõstis verise sõrme üles ja ütles hädaliselt:

„Nooh — vangis... Aga, näe, veri...“

Alf põlglikult: „Veri... Pole sa verd veel näinudki. Muudkui edasi!“

Paberikollane alistus Alfi teravotsali-sele vägivallale ja läks, kuhu oli näidanud noore sõduri sõrm. Ta lükkas eest oksid, tegi end alatasa komberdama, läks vahest meelega kõige risusemaid kohti ja puris-tas kõige puhtsüdamlikumaid pahasoove oma käskija kohta.

Korrage jõudsid nad väikesele metsa-teele, seda Alf tulles polnud näinud. Kas ongi õige suund? Aa, see viib, peab ju viima, Käreveskile; nii siis suund rohkem paremale!

Tähniline rähn toksis ühe kuivaku tü-vel. Kihulased kippusid ikka ja jälle kulkalt kuppima.

Siis muutus mets veidi harvemaks. Päike tungis läbi okastiku ja meeste ni-nadelt aina kukkusid higitropid. Eriti ohtralt Alfil. Tal oli ju kanda kaks püssi ja vastutushool, et vang ei lippaks mine-ma.

„Elav saak!“ muheles ta siiski ja mõt-les, et kuidas leitnant talle õlale patsutab.

Läksid kaua ja higitasid. Enesekind-lalt sundis Alf meest ikka rohkem suundu-

ma paremale. Läksid veel mõnisada sammu, siis peatas ta vangi ja nagu nuusutas õhku. Päike paistis nüüd ju hoopis paremalt...

Nüüd ajas ta ükskõikset vangi rohkem vasakule, aga ta enese samm polnud enam nii kindel.

Jälle väikene metsatee. „Mööda seda vasakule!“ käsutas Alf.

Läksid. Kaua. Tee aegamööda muutus veavalt märgatavaks rajaks ja kadus lõpuks kanarbikku täiesti. Mõlemad peatusid ühel ajal.

Mees pilgutas silma: „Mis, segamini omadega, mehikene! Ka mõni juhtija! Ei tea, kuhu viib. Pimedaid paras sul...“

Alf katkestas ta järsku: „Ära mul jurise! Ise tean! Mitme märgi järele. Päike... see...“ — ja jäi mõtlema, „ahaa, teinepoole!“

Läksid nüüd paremale. Jõudsid raismikule.

„Juudas teab!“ ütles nüüd ka Alf. „Vaat, tõesti, enam ei saa mitte mõhku aru. Mulle tuleb ette, nagu oleksime endisel kohal. Keerleme. Ausõna!...“

„Ja-ah, keerleme vist küll,“ ütles otsekoheselt nüüd ka vang. „Ja juut teadku, kuidas siin õige tee leiame! Aga kas poleks kõige parem ronida puu otsa ja vaadata sealt. Äkki on siit mõni küla näha?“

„See poleks paha,“ oli Alf nõus. „Aga kes siis peaks puu otsa ronima?“

„Kes? Näiteks mina!“

„Sina... Hee-hee...“ Alf silmitses vangi pilkavalt. „Sa polegi nii loll kui ütleb su välimus. Tahad ronida ja õppida tundma ümbrust ja siis mulle jutustada hoopis valesti...“

„Noh, siis roni ise!“

Alf kehtas õlgu, valis raismiku ääres siiski ühe teistest kaugel üle ulatava männi, nähtavasti endise seemnepuu, pani oma püssi selle najale, mehelt võetud püssi samuti, võttis esimesest oksatüükast juba kinni, jäi siis mõtlema, lasi oksa kähku lahti ja pahandas paberivärvi mehele:

„Näe mul kurjavaimu, kuidas tahtis mind püüda haneks. Oleksin roninud üles, oleksid võtnud püssid ja — e-hee, nii see ei lähe!“ Pilgutas silma, võttis siis mõlemalt püssilt lukud ja täagid, pistis endale

PAREUMS

Isis

E PHAG

Eau de Cologne

TALLINN

HARJU T. 41.

NARVA M. 42.

Alf võttis esimesest oksaliükast juba kinni.

vöö vahele ja hakkas uuesti ronima. Enne ütles veel karmilt:

„Aga, ma ütlen, vaata järele!... Kui sa peaksid püüdma ära lipata... Nokitsen su korraga ära, alla pääsen ju ruttu!“

„Kuhu ma peaksin lippama?“ arvas vang lootusetult, laotas käsi ja vahtis ootavalt üles.

Alf püüdis ronida. Raksus ja kukkus alla kuivi oksatiükaid. Kaks vöö vahel tääki segasid hirmsasti ja Alf laskus alla ning sülitas:

„Põrgule puha! Lähme niisama! Edasi endiselt!“

Ja tammusid jälle. Vang läks ees ja vilistas, kiskudes noortelt mändidelt lõbuks kasve ning pomisedes söimates metsa ja Alfi. Tema järele sammus Alf, kes tundis end kaunis väsinuna. Korra jäi ta veidi maha ja viskas vangi püssi ja täägi selle nägemata põõsasse — need väsitasid ju.

Neil polnud nüüd enam mingisugust ettekujutust suunadest, sest vahepeal oli ju ka päike pidanud edasi minema ja nüüd koguni kadunud tihedasse põuapilve, nii et isegi ei suutnud mõista, kus pool ta asus.

Ümber aga oli mets ja sellest välja pääseda näis võimatuna. Jälle jõuti teerajale, nad mõistsid — sellele, kus nad kord juba olid olnud.

Nüüd istus Alf maha.

„Kas suitsetad?“

„Suitsetan.“ Ja varsti levis kahest vilkast metsa alla vänget mahorka suitsu.

Päike oli nüüd juba metsa latvade taga

ja vajuks vist täiesti. Hämardas. Alf näris väikest oksakest ja ei mõistnud leida otsust, mida teha vangiga. Hüppas lõpuks püsti, vaatas ümber, nuusutas õhku: „Noh, läheme... Puhatud juba küll.“ Mees laotas käsi: „Kuhu?... Peab teadma.“ Ja ei liigutanudki.

Alfi ninasõõrmed liikusid: „Mis! Sa hakkad vastu! Üles!“

„Ja siis?..“ kõhkles ja kokkus mees.

„Vaata seda, et mäleta, et oled ikkagi vang. Mängin su'ga nii kaua kui tahan ja kui enam ei taha, võin su siia iga põõsa ääre sirgena maha jätta...“

Nad algasid oma hulkumist uuesti. Oli juba pehme pimedus. Jalad tõmblesid käikudest, käed kipitasid kriimustustest. Sammusid, sammusid, kuni jõudsid jälle tolele kitsale metsarajale. Nüüd istus vang maha ja teatas meeleheitlikult:

„Näe, jälle see tee siin! Ma ei lähe enam edasi. Tee, mis tahad!..“

Alf peatus süüdlasena mehe ees.

„Ära jukerda! Läheme. Meie omad on lähedal.“

„Ei tule. Olen väsinud. Olen vang, aga ei jaksa enam...“

Oli juba päris pime. Alf istus kännule.

„Tähendab, tuleb ööbida siin...“ Leidis kustki taskust kuivanud leiba, teisest veidi sealiha ja ulatas kõigest poole vangile.

Vang söigi, korjas kuivi oksa ja süütas tule.

„Noh, heida magama!“ ütles Alf.

„Ja sina?“

„Pea vahti. Mina ei saa ju magada, tuleb valvata sind.“

Sügavast rohekast taevast pilgutasiid tähed. Levis jahedus. Vang uinus ruttu, aga magas rahutult, avas juba varsti silmad. Ja nägi: Alf, kinnivalguvate silmadega, soojendas käsi ja püüdis jagu saada unest.

„Kas tikub uni?“ küsis vang, naeris kahjurõõmsalt ja uinus uuesti.

Aga ka Alf ei saanud üle unest. See hiilis ümber lõkke ja vallutas ta paitades. Alfi silmad läksid kinni, Alf tukastas, siis praksus tuli ja Alf ärkas. Vaatles vangi — ja korraga tuli talle päästev mõte: lõpetada kähku selle mehega ja siis ise uinuda...

„Tarvitseb ju ainult tõusta...“

Tõusiski ettevaatlikult. Oo, kui kangeks olid jäänud jalad. Võttis püssi... Lõke hakkas kustuma, ainult ajuti hõõgus sütel sinine leek. Alf tõstis täägi, lasi aga

uuesti vajuda, sest mees oli avanud silmad.

Ja tammus siis veel tundi kaks tule ääres, visates leekidesse vahetevahel kuivi oksid. Mees aga magas.

Juba koitis. Alf toetas kännule. Silmitses idataevast. Ja silmad vajusid tal iseenesest kinni.

Äkki kargas ta mingist kahinast nõelatuna kähku üles. Vang oli neljakäpukil, hiilinud juba õige tema lähedale.

„Seis! Püsti, põrguline! Kuhu sa ronid?“

„Mõ — mõt — mõtlesin sind tulla äratama, et minna edasi...“ kogeles mees, upitas end üles ja muigas pooleldi kurjalt, pooleldi süüdlaselt.

„Küll ma sind äratan... Või mulle kallale ronima! Jumala eest, annan sulle praegu kuuli kõhtu...“

Aga ei annud siiski ja hakkasid jälle tammuma edasi.

Mets oli ärganud, tuul kahistas, kuski toksis rähn, metsatihane vilistas.

Mees läks kindlamana ees, Alf tammus väsinuna, aga valvsana järele.

Jõudsid ühele metsarajale, läksid üle selle, ja jõudsid teisele. Siis kolmandale. See oli lehmade tallatud. Siin seal valendasid värsked kännud. Tähendab — inimeste lähedal. Kuski haukusid koerad.

Kaks vaenlast peatus. Ees, üle madalas metsa, paistis kaevuvinn. „Mida nüüd?“ mõtles Alf. „Kuidas saada teada, kes siin asuvad: omad või vaenlased?“

Käsutas siis vangi: „Sinna põõsasse! Ja teed häält...“ — Täak seati vangile vastu turja.

Vang pugaski põõsastikku, Alf ta järele.

„Tähendab, tuleks nagu minna luurele...“

„Muidugi, aga kes?“ küsis nõutult Alf.

„Luba minna minul...“

„Aga kui seal on sinu omad, jääd sa

„Me — meie omad? ...“ imetles vang.

sinna. Ja veel saadad teised mulle kaela. Kaval oled, kuriloom! Aga mind sa ei püüa!..“

„Tahad siis ise minna või? Aga kui lähed, jooksen ära. Jumala eest, pistan plehku,“ ütles vang.

Äkki kahisesid mitmes kohas põõsad ja ilmusid valged, hallid laigud. See oli lambakari. Alf tõusis kikkivarvule. Just nende poole tuli, vemmäl peos, väikene tütarlaps-lambur.

Mõlemad mehed kargasid üles. „Seis!“ hüüdis Alf lapsele. See pillas vembla, kiljatas ja jäi lõdisedes seisma.

„Ütle, ja — Jumala eest — ära luiska, kes on külas: punased või valged?..“

„Va — va — valged...“ kogeles hirmunud laps.

Vangi näole ilmus naeratus.

„Tähendab, meie omad!“ rõõmustas Alf ja kamandas julgelt vangile: „Nüüd edasi, et sust ruttu lahti saan.“

Miks müüakse Estonia all № 10

Sellepärast,

et paljud kaubad koetakse oma kudumisvabrikus.

Sellepärast,

et väljamaa kaubad tellitakse otse vabrikutest, ilma vahetalituse kuludeta.

Alati valik uudistest.

„Me — meie omad?..“ imetles-kogeles vang.

„Kuidas sinu omad? Oled siis sinagi valge?“

„Muidugi! Olen Eesti vabariigi sõdur!“

Paberivärvi mees vahtis, vahtis, suu lahti, Alfile otsa. Ja Alf mehele. Vii-

maks sai mees sõna suust: „Ka mina olen Eesti väest. Kaitseliidu pataljonist. Saadeti looma ühendust kooliõpilaste rooduga...“

Alf vahtis, vahtis nüüd oma korda. „Saatan!“ pahvatas ta siis. „Miks sa siis ei öelnud!.. Aga läheme nüüd seltsis..“

Sülitasid mõlemad ja läksidki.

E. V.

Kaitseliidu ülema käsukiri nr. 28.

Tallinnas, 18. juunil 1928. a.

§ 1.

Mööda on tänavune kaitseliidu üleriikline püha.

Oleme jälle kord kõik koos möötnud jõudu ja osavust, katsunud järele oma aastase töö tulemusi.

Oma tänavuse püha pühitsesime kodumaa ilusamas merelinnas, vanas Pärnus, muistses Hansalinnas, kust sajandite eest läinud sõjasõituledele meie esivanemate sõjalaevu. Seekord oli jälle Pärnu tunnistajaks Eesti maakondade ja linnade malevate kogumisele. Ja kuigi me seekord ei tulnud kokku sõjasõiduks, võisid vana Pärnu Emajõe vood siiski olla tunnistajaks, et jälle valitsevad Eestis Eesti pojad, kes ajanud end sirgu vabade meeste ja kannavad vabatahtlikult relvu nende peletamiseks, kellele ei meeldi Eesti linnade ja randade vabadus.

Malevad, teie väärilist esinemist jälgidsid härra riigivanem ja sõjaminister ühes meie vanematekoogu liikmete ja teiste kallite külalistega nii kodust kui ka väljastpoolt Eesti rada. Pole tehtud asjata aasta

otsa tööd. Tagajärjerikkad võistlused annavad otsuse teie võimete ja püsivuse üle.

Minu otsekohesem tänu teile, pealikud ja malevlased, teie innu, töö- ja võistlusrõõmu eest. Paljud teist jätsid kibeda töö maal või linnas ja tulid kaasa meie tööpühale, teades, et mõök ühes, sahk teises käes, tuleb meil ehitada oma kodu. Tubli töömees, tubli karastatud ja osav sõdur — niisugune on Eesti kodaniku eeskujur ja niisugustena esinesite Teie!

Isamaa võib olla rahul, et tal on seesugused pojad!

Ütlen mu südamlikuma tänu Pärnu linna malevale ja tema pealikul kapt. Luugusele ning abile hra Jakobsonile, kelle õlgadel peaasjaliselt lasus suur osa kaitseliidupäeva korraldustööst.

Tänu kohtunikuledele, kelle erapooletu tegevus aitas kaasa kõigi võistluste rahulikule ja eeskujulikule kordaminekule.

Erilise tänutunde ja lugupidamisega hindab kaitseliit seda väarikat abi ja suurt vastutulelikkust, mis Pärnu linnavalitsus, 3. diviisi ülem kindral Tõnisson, Pärnu garnisoni ülem kol. Rosenberg ja Pärnu agarad naised üles näitasid meie pidustuste korraldamisel ja läbiviimisel.

riidekaubad odavamalt??

Sellepärast,

et läbimüük kiire, mis võimaldab väikese protsendiga kauplemist.

Sellepärast

ostke kõik riidekaubad suurel ja väikesel arvul **Estoonia alt nr. 10**, kõnetraat 9-27.

Alati valik uudistest.

Veel kord olge tervitatud, pealikud ja malevlased, kes teie oma esinemisega jätsite kõigisse üleva ja kindlusetunde! Olgu teie õnnestunud esinemine teile ainult kihutuseks edaspidisele tööle ja eeskujuks neile, kes pole veel saanud jagu oma ükskõiksusest kaitseliidu vastu. Ärgem jäägem puhkama võiduloorbereil, ärgem üle-

hinnakem võite ja kaotusi võistlusväljadel — kõik need olgu meile ainult üheks sammuks meie ridade kõvendamisel!

Ikka ja alati edasi niisuguse hoo ja innuga, et igavesti kindlana ja puutumata püsiks me isade maa!

(J. Roska)
kindral-major,
kaitseliidu ülem.

Kaitseliidupäev.

Möödunud on pikisilmi oodatud kaitseliidu suurpäevad, milleks kogu aasta ette valmistuti, et visata võistlustulle rea tugevaid noori ja vanu võitma ja päästma malevatele, mis oli võita ja päästa.

Võistlused on lõppenud, tegelased laiali valgunud, tagajärjed kirja pandud, aeg on asuda kokkuvõtte ja tagajärgede hinnangu juure.

Võrreldes eelmiste aastatega ületas k. a. kaitseliidupäeva võistlejate arv mitmekordselt eelmiste omad, mis tingitud võistlejate klassifitseerimisest, suurendatud osavõtjate normist võistlusaladel (igal alal 3 osav. asemel 6) ja rohketest võistlusaladest. Nii võisteldi 1926. a. — 24 alal 354 võistlejaga, 1927. a. — 31 alal 508 võistl. 1928. a. — 54 alal 1499 võistlejaga.

Kuna varem peetud kaitseliidupäeva võistluste vältus oli 3—5 päeva, tarvitati 1928. a. kaitseliidupäeva läbiviimiseks 3 päeva. Sellest ajast kulub võistluste peale 17 tundi. Loomulik, et sarnaste suurejoonelist võistluste hea kordaminek olenes peajasjaliselt rohkearvulise osavõtjate pere täpsusest ja eeskujulikust distsipliinist. Ka kohapealsed korraldamislohud aitasid selleks igati kaasa. Pärnu linna ja garnisoni staadionid tulid auga sellest võistlusest välja. Tahes või tahtmata tuleb suuremale osale meie linnadele seada eeskujuks Pärnu. Pärnu spordiseltside liit ja kohalik garnison on suure ja tänuväärne töö ära teinud spordiväljade rajamisega.

Nüüd võistlustest enestest. Kaitseliidu peatülesandeks kehalise kasvatusalal on selle levitamine suurematesse hulkadesse, kuid mitte üksikute sporditüüpide väljaarendamine ja nende upitamine suursaavutusteni. Ja möödunud võistlused tõendasid seda veel täiendavalt. Et võimaldada osavõttu suuremale hulgale, olid liigitatud osavõtjad nende võimiste ja vanaduse kohaselt. Moodustati eri-, A, B, üld- ja vanemate kaitseliitlaste klassid. Vastandina eelmistele aastatele ei olnud ühel alal saavutatud tagajärg mõõduandev kõigi alade kohta, vaid igal alal oli seatud üles oma norm, mis määras kind-

laks võistleja kuuluvuse ühte või teise klassi igal alal. Uudiseks oli ka vanemate kaitseliitlaste klass. Kui kaitseliidupäeva eel nii mõneltki poolt avaldati kartust, kas ei kujune selle klassi võistlused naljategemiseks, siis osutus see kartus täiesti asjatuks. Vististi ei võtnud „päris“-võistlejad asja nii tõsiselt kui vanemad kaitseliitlased. Kohale oli ilmunud rida vanemaid kaitseliitlasi, nendest kõige vanem 43-aastane. Võisteldi suure innuga, vaatamata külma ja vihma peale, mitte auhinna, vaid võistluse enda pärast.

Ka noored ei olnud unustatud. Nii võistlesid „noored kotkad“ kartulijooksus, ronimises, korvpalli kaugusviskes ja lökketegemises. Sõjalise

ESTONIA Valgesaal ja Suveaed

Estoonia puistee 6. tel. 31-05

Igal õhtul

Kabaree-eeskava

esimesekl. kodu- ja välismaa
kunstnikkude osavõtul.

Igapäev kella 1—5 p. l.

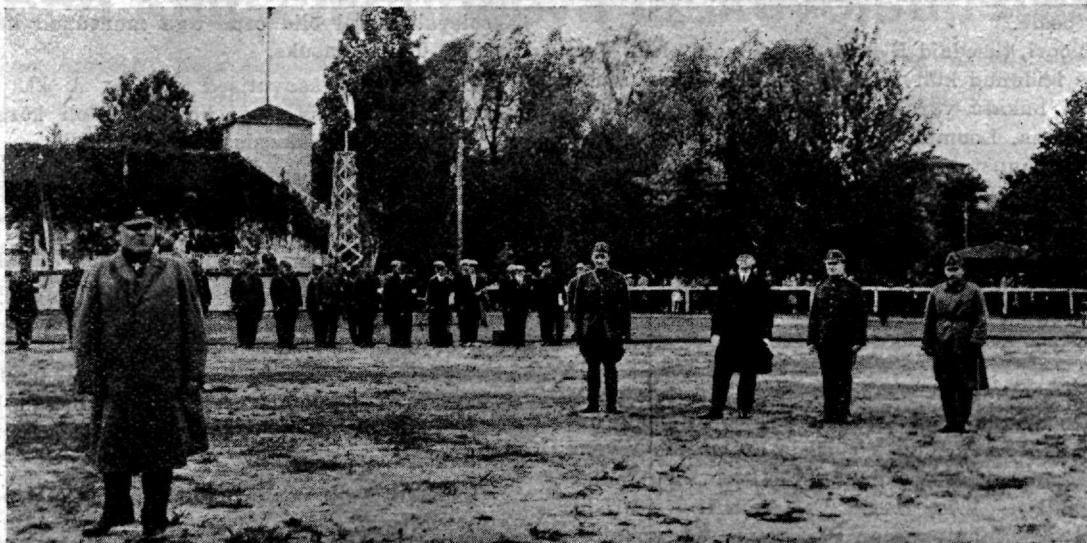
lõunad

Muusika 2—4 p. l.

ja 8—1 öösel

Mängib „The Murphy Band.“

Kaitseliidup. Pärnus 1928. a. Kindral Tõnisson kõneleb.

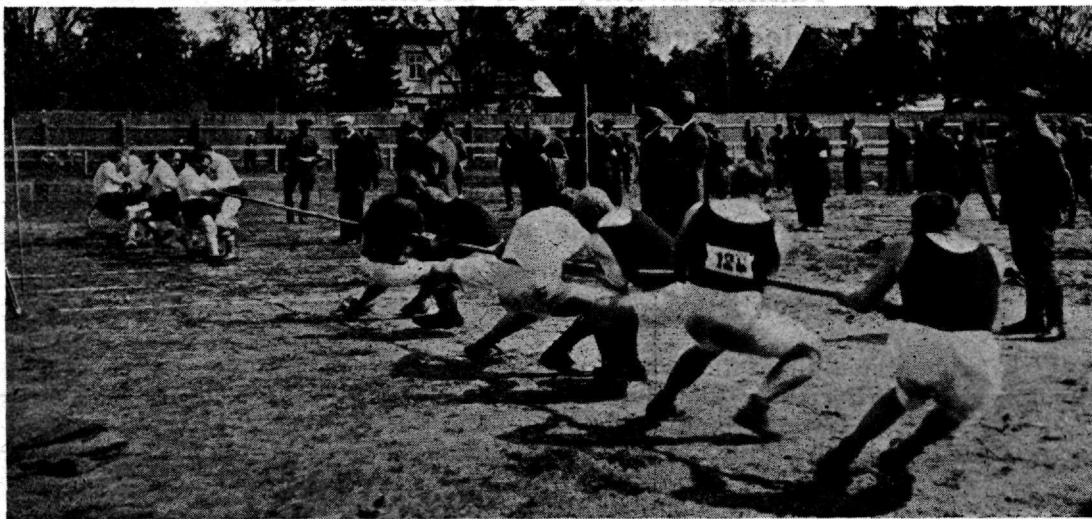
iseloomuga võistlusalad olid täiendatud rea uute võistlusaladega, millest suure huviga rohkearvuliselt võeti osa.

Mängudest olid esitatud jalg-, võrk- ja pesapall. Mis suuremate hulkade tähelepanu köitis ja kired löi lõkkele, see oli kõievedu. Ei ole ühelgi alal ükski võistleja nii palju oma jõust välja pannud, nii tugevasti end pingutanud, kui sündis see kõieveos. Kahju Tartumaa maleva meeskonnast, kes jõu poolest oleks olnud kindel võitja, kuid nõrga tehnika tõttu pidi võtma vastu kaotuse.

Lõpp-kokkuvõttes osutus 1928. a. kaitseliidupäeva parimaks malevaks Tartu malev 497 punktiga, ühtlasi seega ka riigivanema jäädava

rändauhinna peremeheks — üheks aastaks. 1927. a. võidumees, Tallinna malev, pidi sellest loobuma, saavutades kõigest 285 p. Ränk kaotus, mida Tallinn vististi nii pea ei unusta. Tahes või tahtmata kerkib keelele küsimus: millest siis olenes see lüüasaamine, kas tähendab see Tallinna sportliku tasapinna langust või on mängus siin hoopis teised tegurid.

Tallinna kaotuse peapõhjuseks oli just organiseerimatus, mis paistis teravasti silma ja end tunda andis igal sammul. Nähtavasti oli meeskond juhuslikult kiires korras kokku lapitud, kus nii mõnelgi mehel oli veel teadmata, missugustel aladel tema õieti esineb. See on suur hoolimatus oma maleva ja tema sportlaspere vastu nende

Kaitseliidupäevalt: Tallinna tüsedad mehed võidavad kõieveo.

poolt, kes meeskonna organiseerimise olid võtnud enda peale.

Noori, tüsedaid B ja A klassi mehi oleks Tallinnas leidunud küll ja küll, kuid neid oleks olnud tarvis hakata varakult organiseerima ja tööle rakendama. Loomulik, et siis ka tagajärjed hoopis teistsugusteks oleksid kujunenud.

Teises järgus omavahel konkureerivad Pärnu ja Narva malevad. Esimene neist saavutas 153 p., teine — 125 p.; siis järgnevad Viru — 113 p., Sakalamaa — 79 p., Harju — 78 p., Võru — 71 p., Valga — 54 p., Pärnumaa — 40 p., Lääne — 26 p., Järva — 24 p., Tartumaa — 20 p.

Edusamme on teinud malevad, kes võrreldes eelmise aastaga end kohtade suhtes ettepoole on nihutanud: mis tuleb kirjutada hoolsa töö arvele, nii Pärnu malev V-kohalt — III-le, Viru malev X kohalt — V-le, Harju VIII kohalt — VII-le, Valga XI kohalt X-le, Pärnumaa XI kohalt — X-le jne.

Kergejõustikus suure ülekaaluga, 339 punktiga, võitis Tartu malev kaitseliidu ülema kergejõustiku rändauhinna. Tallinn jäi teisele kohale, saavutades 149 p. Eelmisel aastal oli Tallinn

kergejõustikus Tartust parem 10 punkti võrra, käesoleval aastal olid osad aga muutunud kahekordselt Tartu kasuks.

Üksikmeeste saavutised eri- ja A kl. üle keskmise, B klassis isegi head. Nii oli kõrgushüppe tagajärg eriklassis 1.70, A klassis — 1.65 ja B klassis 1.70. B klassi tüse materjal töötab tulevikus võrsuda praeguse eri- ja A klassile tulevaks konkurendiks.

Sõjalise iseloomuga võistlusaladel esikohale asus Tallinn 153 p. jättes maha Tartu, kes saavutas 137 p; III kohal — Pärnu, IV — Narva. Näib, et sõjalise iseloomuga võistlusalade vastu hakatakse iga aastaga rohkem huvi tundma, iseäranis aga maamalevates, kus puuduvad kergejõustiku harjutuste läbiviimiseks tarvilised spordiväljad.

Esmakordselt peetud sõudevõistl. tuli ootamatult võitjaks Võru meeskond, lüües „rannamehi“, kes selleks end tublisti olid ette valmistanud.

Kaitseliidupäev on lõppenud, jääme ootama pikisilmi järgmist, kus selle aasta kaotajad võitjatelt revanschi nõuavad.

(Järgneb)

Kaubandus-Tööstusaktsiaselts

„KREENBALT“

Tallinn, S. Karja 13, postkast 346

Telegr. aadr.: „Kreenbalt“, Tallinn.

Telefonid: 2-41, 24-66, 31-58 ja 31-02.

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikeskkoht ja pealadu:

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri o.-ü.

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise vabriku a.-s.

Sindi Kalevivabriku ühisus, end. Vöhrmann ja poeg.

Eesti Niidivabriku ühisus.

Kõikide ülevalnimetatud vabrikute saaduste en-gros müük, nimelt: igasugused puuvillariided pleekimata, pleegitud, värvitud, trükitud, merseri-seeritud, lõngad, puuvillane vatt j. n. e.

Härrade ja daamide palitute, kostüümide, ülikondade riided, tekid, rätikud, villane vatt j. n. e.

Kõik sordid õmblusniiti: valge, must, värviline.

Mõnd kaitseliidupäeva laskevõistlustest.

Suur osavõtt. Sõjaväepüssist laskmise tagajärjed ligi 4% võrra paremad läinudaastasest.

Uued võistlusalad. Head saavutused rasketest kuulipildujatest laskmisel.

On kujunenud traditsiooniks üleriiklikul kaitseliidupäeval toimetada ka jõu ja osavuse proovimisi laskmises. Siin astuvad kõrvuti Tallinna maleva laskeklubilane, Võrumaa kütt Munamäe jalalt, Viru laskur; siin võistlevad kõrvustikku mõistlik mulk ja tark tartlane! Ei puudu ka väikese „mua“ mees üle suure väina ja hülgekütt Läänemere rannikult.

Siin kogunevad teravasilmalised ja kindlakäelised kodukaitsjad Peipsi järvest kuni Läänemereni ja Munamäest lahke Soome laheni. Iga linn, iga maa, veel enam — pea iga kihelkond on esindatud. Ka kõrvalisem kolgas ja sootagune tahab näha oma poega laskurite pere tsirinnas.

See annab tunnistust, et laskmine on elujõuline spordiharu meie kodukaitsjate peres, et suuremad hulgad on saanud aru laskekunsti vajadusest ja tähtsusest ja selle spordiharu harastamine tõmbab kaasa kogu kaitseliitlaste pere. Ei ole liialdus, kui siinkohal oletame, et laskmine leiab huvi ja poolehoidu ka väljaspool kaitseliitu ja kaitsväge, neid kaht riigikaitse organisatsiooni, milliseid laskmise kui põhjapaneva tähtsusega õppe- ja tegevuse ala on võetud sisse oma töökavva.

Seepärast ei ole üleliigne lähemalt peatuda kaitseliidupäeva laskevõistluste juures, sest need kui üleriiklikud annavad enam-vähem üldise pildi laskekunsti tasapinnast kogu kaitseliidus, kuna teised seni peetud laskevõistlused on enamasti ainult kohaliku tähtsusega. Selle juures ei ole huvituse tahe heita pilku ka endistele

saavutustele ja neid võrrelda käesoleva aasta omadega. Seepärast katsume käesoleva aasta võistluse saavutusi võrrelda läinud aasta kaitseliidupäeva võistluste omadega, nii palju kui see võimalik võistluste lahkuminevate tingimuste ja määruste tõttu.

Üldse toimetati käesoleval aastal Pärnus võistlusi nelja tüüpi relvadest:

- 1) Sõjaväepüssidest,
- 2) väikekalibribrilistest püssidest,
- 3) püstolitest ja
- 4) rasketest kuulipildujatest.

Sõjaväe- ja väikekalibribrilistest püssidest toimetati võistlusi üksikmehe ja gruppide vahelisi, kuna teistest relvadest võistlesid omavahel ainult üksiklaskurid.

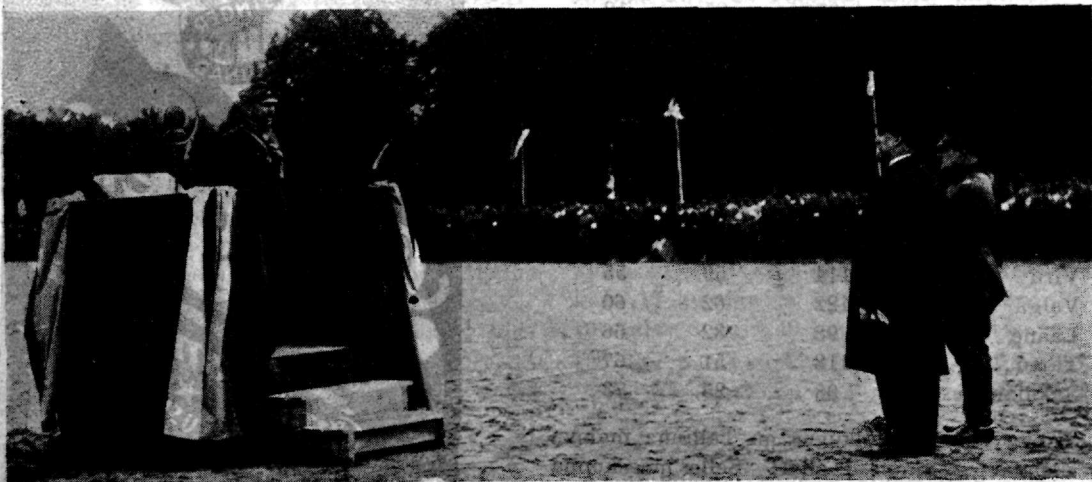
Missuguseid tagajärgi saavutati üksikutel aladel?

1. Üksikmehe võistlus sõjaväepüssidest.

Võistluse tingimused on mõlematel aastatel ühesugused: antakse lamades käelt 15 lasku (3 seeriat à 5 lasku) 300 m. peal olevasse kümne-ringilisse rahvusvahelisse märklauda.

Möödunud aastal lubati võistlusele igast malevast 3 meest, käesoleval 6 meest. Möödunud aastal ilmus kohale 45-st lubatud võistlejast 44, käesoleval — 90-st aga 86 meest.

Järgnev tabel annab üldpildi mõlema aasta tulemustest.

Kaitseliidupäeval: kaitseliiduülem tervitab paraadil riigivanemat ja sõjaministrif.

	Osavõt. arv		Väljalõ- dud silmi		Üksiku mehe keskmine saavutus (silma- des)		
	1927. a.	1928. a.	1927. a.	1928. a.	1927. a.	1928. a.	Juure- kasv sil- mades
1. Tartumaa	3	6	319	525	108	87	-21
2. Võru	3	6	304	546	101	91	-10
3. Valga	3	6	300	563	100	94	-6
4. Narva	3	6	296	544	99	91	-8
5. Tallinna	3	5	294	523	98	105	+7
6. Pärnu	3	6	286	581	95	97	+2
7. Järva	3	6	268	520	89	87	-2
8. Harju	3	6	247	553	82	92	+10
9. Sakalam.	3	6	238	480	79	80	+1
10. Viru	3	6	229	537	78	90	+12
11. Petseri	3	6	210	354	70	59	-11
12. Pärnum.	3	6	207	537	69	90	+21
13. Tartu	3	6	159	506	53	84	+31
14. Lääne	3	6	116	412	39	69	+30
15. Saarem.	2	3	60	212	30	71	+41

1927. aastal löid välja 44 võistlejat 35,33 silma, mis teeb välja keskmiselt iga võistleja kohta 80,3 silma ehk 53,5%. Käesoleval aastal aga 86 võistlejat saavad kogusummas 7293 silma; iga võistleja kohta tuleb keskmiselt 84,8 silma ehk 56,5% üldse võimalikkusest.

Seega on tänavune keskmine saavutus 3% võrra parem. Edasijõudmine ei ole küll silmatorkavalt suur, kuid paremuse poole on siiski jõutud, kui veel silmas pidada, et tänavu ligikaudu poole rohkem võistlejaid oli kui mullu.

Siin on toodud iga maleva meeskonna keskmine tasapind. Kui vaatleme üksikuid meeskondi, siis näeme, et meeskondades ei ole kõik võistlejad üheväärsed. Seda näitab kujukalt alljärgnev tabel tänavuste võistluste kohta.

Malevate nimetus	Parema laskuri saavutus silma- des	Nõrgema laskuri saavutus silm.	Kõikuvus silma- des
1. Tallinna	105	104	1
2. Võru	97	85	12
3. Pärnu	116	85	31
4. Narva	108	75	33
5. Petseri	87	42	45
6. Saaremaa	92	47	45
7. Järva	104	55	49
8. Pärnumaa	105	59	53
9. Tartumaa	108	55	53
10. Harju	115	61	54
11. Viru	114	59	55
12. Valga	122	62	60
13. Lääne	98	32	66
14. Tartu	118	51	67
15. Sakalamaa	98	25	73

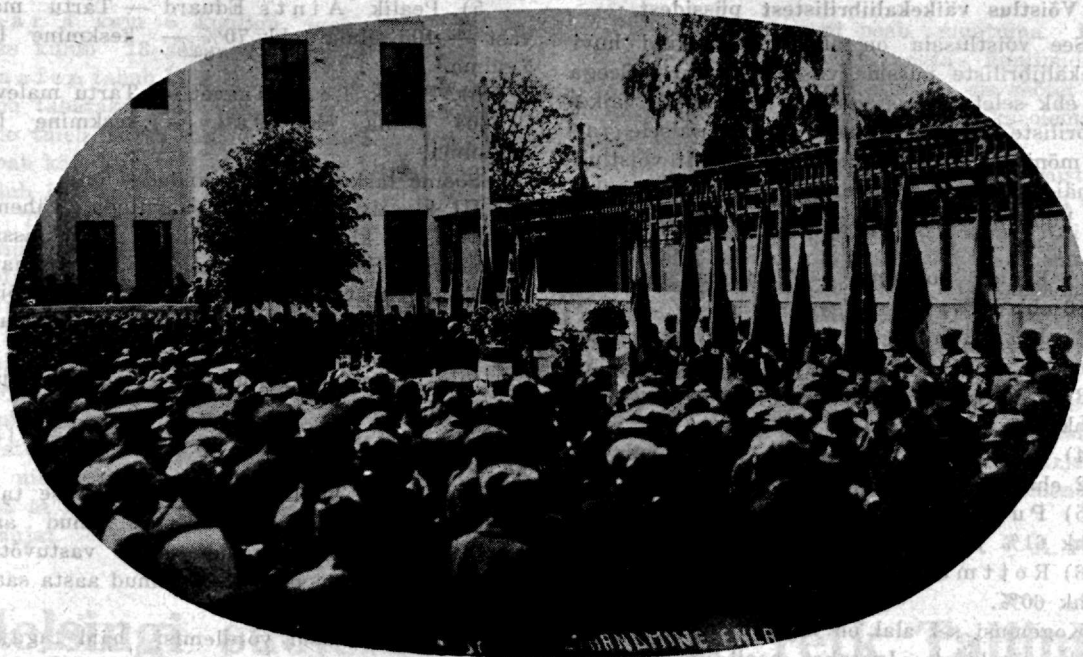
Kõige väiksem kõikuvus on Tallinna maleva meeskonnal — ainult 1 silm! Selle meeskonna keskmine saavutus 105 silma ehk 70% on täiesti rahuldav saavutus niisugustes kaunis ebasoodsa-

tes võistlus-tingimustes, millistes tuli võistelda Pärnus. Teiste malevate keskmised saavutused jäävad Tallinna omast tunduvalt maha. Pärnu malev — 65%; Valga malev — 63%; Harju, Võru ja Narva malev — 61%; Viru ja Pärnumaa malevad — 60%; Tartumaa ja Järva malevad — 58%; Tartu malev — 56%; Sakalamaa malev — 53%; Saaremaa malev — 47%; Läänemaa malev — 46% ja Petserimaa malev — 39%.

Suur on kõikide üllatus, kui kuuetele esimesele kohale ei tulla oodatud paremast (Tallinna maleva) meeskonnast, vaid rekordimehed tulevad esile Lõuna-Eestist. Nii tulevad kohtadele: 1.: Pealik Kruustükk — Valga malevast — 122 silmaga (1927. a. instruktor Kütt — Narva malevast — 122 silmaga); 2.: malevlane Tärna — Tartu malevast — 118 silmaga (1927. a. pealik Mitt — Pärnu malevast — 113 silmaga); 3.: pealik Rosenberg — Pärnu malevast — 116 silmaga (1927. a. Ofril — Tartumaa malevast — 110 silmaga); 4.: pealik Triimann — Harju malevast — 115 silmaga (1927. a. pealik Jürgenson — Võru malevast — 110 silmaga); 5.: malevlane Karuks — Viru malevast — 114 silmaga (1927. a. Vahter — Pärnu malevast — 108 silmaga) ja 6.: pealik Närepea — Pärnumaa malevast — 112 silmaga (1927. a. Tender — Tallinna malevast — 106 silmaga).

Parim saavutus nii mullu kui tänavugi — 81,3%. Siinkohal ei saa jätta märkimata kur-

Kaitseliidup. Pärnus 1928. a. Auhindade väljaandmine Endla aias.

ba juhtumist, mis tabas Pärnu malevat. Nende parim laskur, hr. Rosenberg, andis ühe lasu naabri märklauda. Vaatamata sellele tuli ta siiski kolmandale kohale. Seda mitte juhtudes oleks käesoleva aasta parim saavutus vististi olnud suurem mullusest.

Kuue parema laskuri keskmine saavutus oli 1927. a. 111,5 silma ehk 74,3%; 1928. a. aga 116,1 silma ehk 77,4%. Seega on ka meie paremad laskurid 3,1% võrra edasi jõudnud.

Lõpuks ei saa jätta mainimata, et ka viimane mees oma saavutustelt on tunduvalt ette jõudnud möödunud aasta omast. Nii lõi välja 1927. aastal hr. Tarvas — Saaremaa malevast — 4 silma ehk 2,7%, kuid tänavu hr. Velde-mann — Sakalamaa malevast — 25 silma ehk 16,6%. Seega on ka siin 13,9% edu.

Meeskondadevaheline võistlus sv.-püssidest.

Läinud ja käesoleva aasta meeskondadevahelised võistlused on oma iseloomult nii erinevad, et on võimatu nende vahel tõmmata paralleele. 1927. a. meeskondade vaheline võistlus oli peaaegu üksikmehe laskmise korraldamine, kusjuures üksikute võistlejate tagajärjed lihtsalt kokku arvati. Vahe seisis ainult selles, et võistlesid 6-mehelised grupid ja iga mees andis 10 lasku.

Esimesele kohale tuli siin Võru malev 358 silmaga, mis teeb välja 59,7% võimalikkusest; see tagajärg ületab nii läinud aasta kui ka tä-

navused keskmised üksikmehe laskmise saavutused

Tänavu viidi grupilaskmine lahingulaskmise alusele. Iga malev, välja arvatud Saaremaa oma, saatis võistlusele kaheksamehelise laskurite jao, kes toimetab laskmist 200—300 m. kaugusele ülesseatud kümne 25—40 cm kõrge lahingukuju pihta, millised kujutasid laskurite jao pealetungi.

Igale jaole anti 80 padrunit ja laskmiseks aega 3 minutit.

Parimaid tagajärgi näitas Viru maleva meeskond, kes 2 m. 14 s. jooksul tabas kõik kümme kaju 43 kuuliga, edasi järgnevad: Narva malev (2 minutiga kõik kujud 30 kuuliga), Harju malev (2 m. 7, 2 sekundi jooksul kõik kujud 26 kuuliga), Pärnumaa malev (1 minuti 54 sek. jooksul kõik kujud 21 kuuliga) ja Tartu malev (2 m. 7 sek. — kõik kujud 19 kuuliga).

Ootamatult jäid viimastele kohtadele meie seni laskmiste alal tuntumad malevlased: Tallinn, Võru ja Petseri. Nii tabab Tallinna meeskond ainult 8 kaju 30 kuuliga, Petseri oma 8 kaju 17 kuuliga ja läinud aasta meister — Võru malev 8 kaju 40 kuuliga!

Iga teine kuul märki saata, nagu teeb seda Võru meeskond, on hea saavutus. Kuid miskipärast jäävad kaks kaju tabamata (kas mitte halb tulejuhtimine?) ja see viib Võru mehed teiselt kohalt esitsast kolmandale kohale luges tagant.

Võistlus väikekaliibrilistest püssidest.

See võistlusala on alles noor, kuid huvi väikekaliibriliste püsside vastu on suur. Seega ongi ehk seletatav asjaolu, et vaatamata väikekaliibriliste püsside hilisele kättesaamisele (ainult mõni päev enne võistlusi) suudeti võistlustel näidata päris rahuldavaid tagajärgi, vähemalt kuue parema laskuri poolt. Nii löid välja silmi:

- 1) Raag Johannes — Tartumaa malevast — 110 ehk 73%;
- 2) Rull Ernst — Järva malevast — 102 ehk 68%;
- 3) Laube Johannes — Järva malevast — 94 ehk 63%;
- 4) Rakfeldt Vilhelm — Järva malevast — 92 ehk 61%;
- 5) Puusner Emil — Pärnu malevast — 92 ehk 61% ja
- 6) Rottmann Otto — Narva malevast — 90 ehk 60%.

Kogemusi sel alal on kaitseliidul veel vähe, et teha järeldusi. Igatahes peab iga väikekaliibrilise püssi laskesportlane meeles pidama, et alles 90% saavutuste juures seisab tema sel' laskespordi alal enam-vähem rahuldaval tasapinnal.

Püstolitest laskmine.

Ka tänavused püstolitest laskmised erinevad seevõrra mullustest, et neid õieti viimastega võrrelda ei saagi. Esiteks suurendati padrunite arvu (15 seitsme asemel) ja toimetati laskmist rahvusvaheliselt tunnustatud distantsi peale (25 m endise 35 m asemel).

Tagajärjed näitavad, et püstolitest laskmine kaitseliidus on peaaegu täiesti söödis ala. Lehitsedes laskevõistluste protokolle torkavad harva silma 100-silmalised saavutused. Ainukeseks trööstiks on, et tosin paremaid laskureid kõik saavutasid üle saja silma. Aga ülejäänud 7 tosinat?

Suur ja äärmiselt tähtis töö seisab veel ees ja pealike kohus on sellele juhtida tõsist tähelepanu. Mis sel alal ette võtta, sellest pikemalt teisel.

Paremaid tagajärgi näitasid:

- 1). Pealik Reinmann Eduard — Järva malevast — 113 silma ehk 75,3% — keskmine lask 7,5 silma.
- 2). Pealik Mäso Voldemar — Tartumaa malevast — 109 silma ehk 73% — keskmine lask 7,3 silma.
- 3). Pealik Johanson Heinrich — Tallinna malevast — 109 silma ehk 73% — keskmine lask 7,3 silma.
- 4). Pealik Stahlberg Viktor — Viru malevast — 109 silma ehk 73% — keskmine lask 7,3 silma.

5). Pealik Aints Eduard — Tartu malevast — 105 silma ehk 70% — keskmine lask 7 silma.

6). Pealik Tork Taavet — Tartu malevast — 104 silma ehk 69,3% — keskmine lask 6,9 silma.

Soome laskurliidu klassinõuded on:

III klassis 15 lasuga saavutada vähemalt 90 silma, II klassis — 105 silma ja I klassis — 120 silma. Sellega meie kaitseliidu parematest püstolilaskjatest 5 esimest meest oma võime telt vastavad Soome II klassi püstolilaskjatele ja kuues mees III klassile.

Siin on asja ja põhjust meie pealikele järelemõtlemiseks...

Laskmine rasketest kuulipildujatest.

Rasketest kuulipildujatest laskmise tarvis säeti üles uued tingimused. Et läinud aasta võistlustingimused osutusid täiesti vastuvõtmatuks, siis meie ei peatu ka läinud aasta saavutuste juures.

Tänavu näitasid võrdlemisi häid tagajärgi Tallinna, Tartu ja Narva malevad. (Laskmise hindamine sündis tabamusekiiruse järele; lasti 500—600 m. kaugusele asetatud üksikute kuulipildujate kujude pihta; igal võistlejal 150 padrunit.)

Nii tabab Tallinna malevast Martin Orgus-

Restoraan - kabaree

„Linden“

Tallinn, Narva mnt. 4. Tel. 12-18.

Igal õhtul

kabaree - eeskava

parimate kodu- ja väljamaa
näitlejate osavõtul
Igapäev kella 1 - 5 p. l.

lõunad.

Muusika kella 2 - 4 p. l. ja 8 - 1 õösel

saar 4 kuju 6 kuuliga, iga kuju tabamiseks kulub 13 sekundit. Narva malevast Karl Kaalep tabab kõik 6 kuju 7-me kuuliga, — iga kuju tabatakse 13,3 sekundiga. Kolmandale kohale tuleb Tartu malev, kus Richard Jaanits tabab kõik kujud 23 (!) kuuliga; kuju tabamiseks kulub 15,3 sekundit.

Teised malevad jäid kaugele maha. See kriipsutab veel kord alla, et r-kuulipildujast võib loota tagajärgi ainult see, kes end hoolikalt ette valmistab ja oma kuulipildujat tunneb.

Kuidas võisidki midagi kätte saada nende malevate võistlejad, kes saadeti võistlusplatsile tühjade kätega ja kes olid sunnitud võistlusrelva hankima koha peal laenamise teiste malevate võistlejatelt või kohalikkudelt väeosadelt. Nii jäi nii mõnelgi mehel võistlus kaasa tegemata, sest ta ei suutnud võistluse lõpuks leida kuulipildujat.

Helsingi suojeluskuntalaiste retk Tallinna.

Tallinna-Helsingi malevate laskevõistlus 10. juunil.

Kui läinud aasta sügisel tuli pealinna püssimeestel sõita esimestele Tallinn-Helsingi malevatevahelistele laskevõistlustele, oli meestel küll head võidutahet ja palju julgust, aga mõistus — see nagu kipus juba ette ära ütleva, et kuigi palju võidulootusi ikka pole. Sest soomlastel oli ju seljataga kavakindel ja kauane kool, suured võistluskogemused teiste Põhja-maade pealinnadega — meil oli neile vastu panna ainult mõne mehe loomulik and, kogemused sõjast ja võrdlemisi lühikene harjutuskool. Ja oldi enam kui õnnelik, et siiski „vedas“, kuna ju Raavik tuli parimaks laskuriks ja päästis vähemalt parima üksiktagejärje auhinna „Sõjasarvegi“ Tallinnale, kuna meeskonna auhind „Salaman Malja“ jäi pidama 252 silma taha — nii suur oli soomlaste lastud silmadearvu ülekaal eestlaste omast.

Tänavu aga läks Tallinna malev välja paremate lootustega. Oldi ju Helsingist saadud nii palju õpetust ja seda kasutatud siin harjutusteks, treeninguks. Oldi omavahelistel võistlustel ja harjutustel saavutanud tagajärgi, mis ei jäänud tsiipagi järele helsinglaste omadset. Seega pidi ometi schansse olema!

Tallinna jõudsid Helsingi kaitseliidu laskurid kaitseliidu mootorpaadil ja purjejahil reedel, 8. juunil k. 6 õ. Kauni ilmaga olid sõidukid juba enne ettenähtud aega Tallinna jõudnud ja ootasid senikaua sadama muuli taga, kui vastuvõtjad saabusid.

Niisugune olukord peab muutuma. Kui ei suudeta võistlejaid välja saata kuulipildujaga, millega end ette valmistatud, ei ole mõtet võistlustest üldse osa võtta. See peaks olema enesestki selge.

Üldkokkuvõttes võib öelda, et laskmiste alal on läinud aasta jooksul tööd tehtud ja seda tehakse veelgi täie innu ja armastusega. Kui tagajärjed ei ole veel silmatorkavalt paranenud, siis ei või seda ka üle öö nõuda. Igatahes hellitan lootust, et juba tuleva aasta kaitseliidupäeva võistlusteks meie paremad laskurid tubli ja mehise sammu edasi astuvad.

Ärgu kohutagu kedagi kuri saatus, kes tänavustel võistlustel kiusas taga meie laskmiste alal tuntuimaid malevaid. Visa töö ja järjekindel harjutamine viivad juhuslikkuse elemendi pea nulli peale.

A. P.

Vaevalt jõudis Kalevi kaitsemaleva aukompanii sadamasillal rivistuda, kui mootorpaat ja jaht sildusid. Kalevi orkester tervitas saabujaid „Porilaste marsiga“. Väledalt kinnitati sõidukid kaile ja Soome kaitseliitlaste mehised kujud pikades hallides sinelites hüppavad üksteise järele sillale.

Saabujatele sammub vastu Tallinna maleva pealik, kol.-leitn. P i n k a, kes südamlilikult Helsingi maleva pealikut kolonel H ä g g l u n d i tervitab. Ka kohaliku Soome saatkonna esindajad ütlevad tervitusi. Selle aja jooksul rivistuvad Soome laskurid. Kõlavad vastastikkused rivitervitused.

Kalevi kaitsemaleva aukompanii kõrvale on rivistunud ka Tallinna paremad laskurid. Käskluse „Vabalt!“ järele ruttavad laskurid vastastikku kätt raputama, paljud on üksteisega hästi tuttavad juba läinud aastast laskevõistlusest Helsingis. Siis aidatakse laevadest välja Soome laskurite varustus. Mõnel mehel on kaasa võetud koguni mitu püssi. Silma torkab teiste hulgast vanahärra arhitekt S t e n i u s e kuju, kes soomlaste parim kütt.

Soome laskurgrupist marsib paraadikorrast mööda aukompanii, mille järele Soome külalised asetatakse autodesse ja sõidutatakse linna. Soome kaitseliidu pealikud jäävad korterisse „Kuld Lõvisse“ ja laskurid kaitseliidu peastaabi hoonesse, kus neid oma hoolde võtsid naiskodukaitse selased. Järgmisel päeval kell 9 sõideti

H. Silber.

Valdeki laskeväljale, kus selleks ajaks olid juba telgid üles löödud ja kodukaitse hoolitses jällegi laskurite eest.

Soome kütid pidasid laskeväljal pikeema harjutuse, et võistlusoludega täielikult koduneda.

Juba siin selgus, et helsinglased on meie meestele siiski enam kui kõvaks pähklikks.

Õhtul külastati veel Kosel ajakirjanikude puhkekodu, kus soojendati üles läinudaastaseid tutvusi ja mälestusi Helsingist ja mindi varakult magama — homseks võistluseks.

Hommikul ei töotanud ilm laskuritele ja võistlusest huvitatuile võistluse heaks kordaminekuks justpalju. Ka võistluste ajal tibus vahetevahel vihma, ka tuul takistas silmateravust ja mõjus ka ehk tabamisele. Siiski ei vähendanud see võistlejate indu ega võidutahet, sest üks olnud ju ka vastased-külalised samas seisukorras.

Juba esimeste muljete järele tekkis pealtvaatajail veene, et grupilaskmises võidab ka tänavu Helsingi ja viib kaasa juba kord võidetud „Salaman Malja“. Soomlaste võimete tasapind on järjekindla harjutamise tagajärjel võrlemisi ühtlane, nõrku mehi neil peaaegu ei olegi, mis ka toob kaasa nende üldsaavutuse kõrguse.

Kuid individuaal-laskmises — nii kõnelesid esimesed teated — jääb võitjaks ikkagi Tallinn, nimelt lipn. Silberi kaudu, kelle tagajärg oli võistlejate arvates võistluse parim. See parandas Tallinna tuju! Kuigi kardetavas läheduses olid oma tagajärgedega ka helsinglased Cavenius ja Alulin.

Ja lõpuks selgusid siis ka tagajärjed: 1. Silber (T.) 172, 2. Cavenius (H.) 167, 3. Alulin (H.) 166, 4. Joonasson (H.) 166, 5. Svensson (H.) 165, 6. Trogen (H.) 163, 7. Varpula (H.) 162, 8. Stenius (H.) 160, 9. Valkonen (H.) 160 ja Raavik (T.) 159, 11. Lindell (H.) 158, 12. Moilanen (H.) 158, 13. Passup (T.) 157 14. Bolström (H.) 156, 15. Raudsepp (T.) 153. Järgnevad tallinlased Sander (151), Lillep (151), Kõrts (153) j. t.

Juba siit selgub, et grupilaskmises tuli ka tänavu võitjaks Helsingi, kelle 12 parema mehe tagajärg andis kokku 1935 silma, Tallinna maleva grupi 1806 silma vastu.

Seega oli Tallinna malev tunduvalt ületanud oma läinudaastase tagajärje, mis oli 1700 silma, kuna Helsingi on saavutanud veidi vähem, sest läinud aastal oli ta silmade üldsumma 1952 — seega 17 silma tänavu vähem. Tallinn on ka oma parima laskuri läbi võitnud teistkordselt auhinna „Sõjasarv“.

Lahinglaskmine (kolmel distantsil — 400, 300 ja 200 meetril — ilmuvate ja kaduvate vöö- ja rinnakujude pihta) aga kujunes Eesti küttide triumfiks. Kujud olid nähtaval üks minut, mille jooksul igaüks võis saata piiramatu arvu kuule nende pihta. Lahinglaskmises oli seega väga kaaluv tegur sihtimise kiirus. Selles osutusid eestlased tunduvalt enam vilunuteks soomlastest. Roheliseks värvitud vöö- ja rinnakujud olid murupinnal õige raskesti eraldatavad ja nõudsid kiirusele lisaks suurt silmateravust kättidelt.

Lahinglaskmise paremateks mees-

Malevlane Passup.

teks osutusid: 1. Passup (Tallinna malev) 30 tabavust, 2. Varpula (Helsingi) 27, 3. Tender (Tall.) 25 4. Lillep (Tall.) 24, 5. Silber (Tall.) 23, 6. Byman (Hels.) 22, 7. Stenius (Hels.) 21, 8. Treu (Tall.) 20, 9. Traanberg (Tall.) 20, 10. Trogen (Hels.) 19.

Võistlusi jälgima oli sõitnud kohale ka Soome saadik A. Vuorimaa, välisministeeriumi kõrgemad ametnikud dr. Leppik ja Varma, kindralstaabi ülem kindral Tõrvand, õhu- ja rannakaitse ülem kindral Unt, kaitseleidu ülem kindral J. Roska, Tallinna maleva pealik F. Pinka, rida ajakirjanikke ja palju kaitseliitlasi.

Õhtul oli koosviibimine „Seltskondlikus Majas“, kus võitjatele anti kätte au-

hinnad. Auhindade jagamisel pidas kõne kaitseleidu ülem kindral J. Roska, hiljem koosviibimisel saadik A. Vuorimaa, Helsingi maleva pealik kol. Hägglund, Tallinna mal. pealik kol. F. Pinka, Helsingi laskur Autonen ja dir. F. Uibopuu.

Esmaspäeval kell pool 2 asusid helsinglased oma laevadele — kojusõiduks. Neid saatma olid tulnud kaitseleidu ülem kindral J. Roska, Tallinna maleva pealik kol. F. Pinka, hulk malevlasi ja muidugi ka helsinglaste eilsed võistlejad. Südamlikud käepigistused, vastastikused heasoovid ja laevad lahkusid.

Tallinna agarad kodukaitselased aga sõitsid Helsingi mehi erilaeval veel merele saatma, annetades neile kaasa lilli.

Helsingi-Tallinna laskevõistlused

Mõningaid muljeid.

W. Kattenberg.

Kaitseleidu Helsingi malev oli see, kes lutas Tallinna malevale käe ja tegi ettepaneku: — hakkame pidama Helsingi-Tallinna malevate vahel igaaastaseid laskevõistlusi. Suure rahuldustundega võeti Helsingi ettepanek Tallinnas vastu ja juba läinud aasta sügisel peeti Helsingis Helsingi-Tallinna malevate vahelisi laskevõistlusi.

Helsingi laskevõistlused olid meil laskuritele esimeseks kooliks, sest varem polnud nad esinenud kuskil väljaspool, kus oleks võinud näidata oma võimisi. Laskealal olid meie mehed endid vähe harjutanud ja kuna meil ajakirjanduse kaudu Soome kaitseleitlaste lasketagajärjed olid teada, siis polnud kahtlust, et meie saame lüüa. Ometi mindi soomlastele vastu ja mitte päris eduta; — 10-st kohast päris Tallinna maleva laskur Raavik ühe ja esimese koha 174 punktiga ning see päästis meid „kuivast“.

Kui meie laskureid sõidutati Helsingi lähedusse lasketiirule, jahmatasid kõik, — milline lasketiir... Ja seesugust polnud näinud vist ükski meie laskur. 100—200 meest võib korruga lasketiirul kõrvuti lamades lasta, kuid meie olud? — Tondi lasketiirule mahub kõrvuti 5—6 meest ja see on kõik. Alataasa on tiir sõjaväe tarvitada ja kaitseleitlastele jäi võimalus seda tarvitada kas varahommikul või hilja õhtul. Tüütuseni tuli oodata järjekordagi. Kõik need puudused on kõrvaldatud Helsingis.

Helsingis leidsid meie laskurid eest sõbrad. Juba esimestest tundidest ei kuulnud meie laskurite suust muudkui: — Autonen, Autonen... See

vana Soome laskur — olümpiakütt oli isaks meie laskuritele. Autosest jätkus igale poole. Küll käis ta meestega linnas ostmas „kirpe“ ja muid püsiosasid, küll andis ta küsimustele igasuguseid seletusi. Et tema näost oleks võinud lugeda ka väsimust või tüdimust seda ei olnud. Ainult hilja õhtul lahkus Autonen meie laskuritest, et minna koju puhkama, kuid hommikul varakult oli ta jälle kohal. Suure rõõmuga võtsid meie laskurid vastu teate, et Tallinna sõitjate hulgas ka Autonen.

Ei saa öelda, et teised Soome laskurid meie meeste vastu külmad oleksid olnud. Ei, nemadki olid meile nõuga ja teoga abiks. Kõik see jättis meie laskurites Helsingist lahkudes parima mulje. Helsingist lahkudes töötasid meie laskurid vastu võtta Soome vendi Tallinnas sama sõbraliselt ja hästi, kui see neile Helsingis sai osaks.

Ajal, mil Eesti-Soome laskurid üksteisega sõbrustasid, sõlmis Tallinna maleva pealik kolonel Pinka ühes teiste pealikutega sõprussidemeid Helsingi maleva juhtidega. Vahekord kujunes „sinasõpruseni“.

Teel Helsingist—Tallinna, aurik „Loodil“ hakkasid laskurid mõtteid vahetama, kuidas tuleval aastal soomlastele jõurikkamalt panna vastu. Tärkas idee: — asutame laskurklubi ja käime järjekindlasti harjutamas. — Nü sai alguse praegu Tallinna maleva juures hea eduga tegutsev laskuriteklubi. Mis meil veel puudub, on korrapärane lasketiir, kuid ka seda on lootus saada, sest Nõmmel, Mustamäe all, on maa-ala üks olemas.

— Saabus 8. juuni ja Helsingi maleva kütised Tallinnas, et siin katsuda jõudu Eesti laskuritega.

Järgmise päeva, s. t. laupäeva, hommikul oli soomlastel Valdekis katselask. Soomlased saavutasid häid tagajärgi ehkki ilm polnud kõige parem. Meie laskurid katselaskmisest ei võtnud osa, neil oli viimane proovilask kesknädala õhtul.

Võrreldes Eesti-Soome laskurite tagajärgi, mis saavutatud katselaskmistel, arutati ja „veeti kihla“, mitu kohta Eesti saab grupilaskmises. Ühed arvasid kolm, teised neli. Leidus pessimistegi, kes ühe kuni kahe kohaga arvestasid. Ja nii see lõppeks kujuneski.

Pühapäev oli otsustav päev. Tõsise heitluse järele tulid grupilaskmises soomlased ikkagi esimesele kohale, nagu seda juba ette võis arvata. Soomlased omandasid seega endi poolt välja pandud auhinna „Salamán Malja“. Eesti päris aga läinud aasta eeskujul üksiklaskmises jälle esimese koha ltn. Silberi näol, kes saavutas 172 punkti ja Raavikult „Sõjasarve“ võttis üle. Lisaks esimesele auhinnale pärisime seekord viimasegi, kümnenda, auhinna, mille võitjaks osutus Raavik 159 punktiga.

Esmakordselt võitlesid seekord Tallinnas Helsingi-Tallinna malevate laskurid lahinglaskmises. Sel alal näitasid meie mehed paremust,

võites 10-st kohast 6 kohta. Hiilgava tagajärje selles laskmises saavutas laskur Passup. 34-st lasust oli tal 30 tabavust. Sellel võistlusalal võib saavutada maksimumi 36 punkti.

Omapärase rekordi lahinglaske alal püstitas leitnant Jngermangi, kes minuti jooksul 400 meetril olevasse kujusse kihutas 13, 300 meetril — 16 ja 200 meetril — 18, kokku 47 pauku 3 minuti jooksul. Loomulik, et sarnase kiirlaskmise juures sihtimiseks jääb väga vähe aega ja 47 paugust oli leitnant Jngermanil ainult 18 tabavust. Ta tabavusprotsent oleks kindlasti olnud suurem, kui ta poleks mänginud kuulipildujat.

Kõneldes lasketagajärgede üle Helsingi maleva pealiku oberst Hägglundiga ja sõjaväe laskeinspektori kolonel Sternbeck'iga vastas esimehe: — „Ehkki soomlased grupilaskmises saavutasid paremuse, pean mina lahinglaskmist tähtsamaks ja sel alal on meistrid Eesti laskurid...“ — Samuti kiitvalt kõneles meie laskurite suhtes kolonel Sternbeck.

Arvestades ühe kui teise poole meeleoluga võis järeldada, et mõlemad jäid rahule. Loomulikult püüab kumbki pool võita üldauhindu — kui „Salamán Malja't“ nii „Sõjasarve“, kuid palju tuleb meil veel teha tööd, enne kui jõuame soomlaste tagajärgedeni. Suurema punktidearvu saavutamine üksiklaskuril on lihtsam kui grupitagajärg. Viimastel võistlustel nägime ju, et 15 Soo-

Wastuwaidlemata parimad Eestis on
ja jäävad paberossid

MANON 20 lk.
35 s.

JA

STELLA 20 lk.
25 s.

! Igalpool saadaval!

A.-S. Caferme

Tallinna mehed Helsingi kütli Autose nähtuna.
 Ülal: Eversti Pinka; „Eesti Pilsudski“ (vurrude tõttu)
 F. Uibopuu ja B. Abrams.
 Teine rida: „rahaministeri“ Habicht, O. Muro, J. Trumm.
 Kõrval: Autose enese autoportree.

me laskurist tervelt 8 meest said 160 ja enam punkte, kuna meil peale 172 punktiga võitja lpn. Silberi keegi ei küüeninud 160-ni.

Võrreldes aga läinudaastaseid üldisi tagajärge käesolevatega näeme, et meie laskealal pole läinud tagasi, vaid teinud edusamme. Soomes oli meie tagajärg grupivõistluses 1.700 punkti, nüüd aga 1806. Soomlased said Helsingis 1950, nüüd 1935 punkti. Eestil 106 paremuse poole, Soome tagajärg 15 punkti võrra nõrgem.

Kokkuvõttes peab tähendama, et seesugused võistlused on tervitatavad. Soome Tallinna saadik minister A. Vuorimaa kriipsutas alla Seltskondlikus majas banketil, et Soome-Eesti kaitseliidu laskurid lähendavad mõlema maa vennasrahvaid ja see on tõsi. Meie ja Soome laskureid Tallinnas kolme päeva jooksul jälgides võib kindlata, et esmaspäeval lahkusid Tallinnast sõb-

rad ja maha jäid sõbrad. Vahekord oli südamlilik ja soe. Soome vennad ei kutsunud meie laskureid mitte ainult tuleval aastal Helsingi võistlusi pidama, vaid pandi südamele, et meie mehed veel tänavu suvel neid Helsingis erateel külastaksid. Kellel aega ja võimalus, peaks kutse võtma vastu ja seda täitma, mis juba nagu nii sooja vahekorda aitab veel enam kindlustada.

Kiiduväärt ülesande lubas võtta kaitseliidu ülem kindral Roska enese peale. Ta kavatseb sobitada, et laskevõistlusi ei peaks ainult Tallinn-Helsingi, vaid ütleme ka Tartu-Viiburi, Pärnu-Turu jne.

Kui kirjutada võistluse muljetest, siis ei tohi unustada neidki isikuid, kes olid hoolitsenud maitsevate võileibade ja heade õhtu- ja lõuna-

söökide eest. Need olid hrad J. Habicht, P. Kurvits ja V. Both. See „majanduslik kolmik“ oli otse uskumatult palju ära teinud ja seega töise tänu teeninud. Kas tundis või oli kellelgi millestki puudu? Seda ei saa küll vist keegi öelda. Ei unustatagi rikkalikku lõunat „Roomas“, mille andis oma kulul võorastemaja omanik hra Mälkov.

Majandusliku hea külje eest sai hra J. Habicht Helsingi maleva pealikult oberst Hägglundilt kingituseks Helsingi maleva raamatu.

Meie naiskaitseliitlased teenisid üldise tänu. Nad töötasid staabis ja Valdeki lasketiirul nii, et pead aurasid, ja seda mitte sunniviisil, vaid kõige suurema lahkuse ja vastutulelikkusega. Hea mulje jättis nende uus lihtne ja nägus „vorm“.

Lasketiirul oli kord hea ja seda tuleb panna komendandi, pealik Pajussoni, arvele. Vahekohus peakohtunik B. Abramsiga eesotsas oli erapooletu ja seepärast ei kuulnud mingisuguseid proteste kui ühelt nii teiselt poolt.

Sidepealikud hr. ins. Avik, J. Trumm ja Suursööt olid alati saatjatena Helsingi maleva juhtidega kaasas ja saatsid neid isegi vedurlaeval Tallinna reidile. Seepärast väärivad nende töö allakriipsutamist.

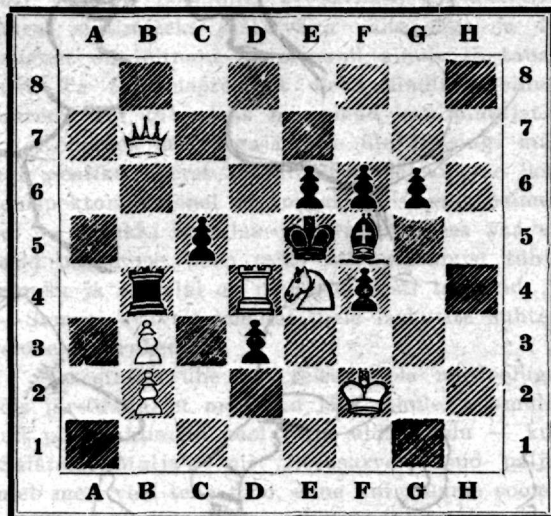
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 54.

Kokku seadnud Ylev Hyljato (Viljandis).
„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kf2, Lb7, Vd4, Re4, Eb2 ja b3.

Mustad: Ke5, Vb4, Of5, Ec5, d3, e6, f4, f6 ja g6.

Valged algavad ja annavad matt kahe samuga.

Lahendused palutakse saata järgmisel aadressil: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister

Koloniaal- ja veini
kauplus

V. Demin

Tallinn, Viru t. 1

Kõnetraat 17-46.

A. Burmeisteri ülesande nr. 51 lahendus.

1. Lh3—h8, Kc5 : b4,

2. Lh8—c3 annab matt.

1. (Lh3—h8), Kc5—d5,

2. Lh8—h5 annab matt.

1. (Lh3—h8), Rb2—c4,

2. Vb4—b5 annab matt.

1. (Lh3—h8), d6—d5,

2. Lh8—f8 annab matt.

1. (Lh3—h8), ükskõik,

2. Lh8—d4 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: Felix Rosenberg, Jonatan Viira, Boris Kärner, Evald Karp, Raoul Pärnpuu, Otto Glasen ja Kurt Mill (Tallinnast). Vassili Pöld (Kuivastest), Richard Ollino (Narvast).

Kirjavastus.

T. K. (Kolga-Jaanis). Teie lahenduskatse ülesande nr. 50 kohta 1. Vf5—e5+ ei vii sihile, sest järg on: Ke6—d7, 2. Lf3—g4, Rd8—e6. Ka Teie lahenduskatse ülesande nr. 51 kohta 1. d2—d4+ on ebaõige, sest mustad vastavad Kc5:b4.

Petrooleumi hõõglambid ja laternad

200—1000 küünla
valgustusega

sise- ja välisvalgustamiseks, vastupidavad igasugusel ilmal. Ei karda tormi, vihma, lund ega külma; täiesti hädahuta. Odavam ja kasulikum valgustusabinõu põllu- ja ärimaestele. On väga kohased öisel kalapüügil, ning kanakasvatuses. Koduseks tarvitamiseks ja igasuguste ruumide valgustamiseks ühtlaselt hea. Laternad hõlpsasti äravõetava reflektoriga.

Petrooleumi tarvitus
 $\frac{1}{7}$ — $\frac{1}{4}$ naela tunnis.

Lihtsaim käsitusviis. Tarvitab
vähe tagavaraosi. Suur väljavalk,
mitmesugused suurused!

M. URBANI & K_O

TALLINN, PIKK TÄN. 41.

KÕNETRAAT 16-05

J. PUHK & POJAD

Tallinnas,

Tartus, Narvas, Valgas, Petseris,
Pärnu, Viljandis, Rakveres ja Jõgeval.

Oma suurveski
püülid ja jahud,

suhkur, — sool, heeringad, — riis, herned,
tangud, — rukis, — nisu, kliid — jne. jne.

J. ELLENBERG

Parem rätsepaäri

Tallinn, Vene tän. 1, telefon 16-29.

Valmistab tellimise peale oma kui ka tellijate
riietest kõiksuguseid rätsepa- ja karusnahatöid
rahuldavate hindadega.

Laos Inglise ja kodumaa riided.

Austusega

J. Ellenberg.

Ühistegeline Keskpank
EESTI RAHVAPANK

asutatud 1920. a.

Tallinnas, S. Karja t. 19, omas majas.

Kõnetraadid 2-02, 24-13 ja 28-28.

Võtab hoiusummasid tähtajalisele ja jooksvale arvele ja maksab ajakohaseid hoiuprotsente. Võtab liikmeks kõiki ühistegelisi asutusi, kogukondlikke omavalitsusi ja riiklikke iseseisvaid ettevõtteid ning annab nendele laenusid. Korraldab riiklikkude laenude andmist asunikkudele ja kalameestele. Toimetab rahasaatmist ja sissenõudmist kõikides Eesti linnades ja alevites korrespondentide-ühispankade kaudu. Eesti Rahvapanga liikmeks oli 1. juunil 1928. a. 245 ühistegelist asutust ja kogukonna omavalitsust.

Panga arveteseis 1. juunil 1928. a. oli Kr. 4.663.971.78.

JUHATUS.

Vabr.

märk

Elektro-keemiatööstus „Urania.”

Saadused:

taskulambi patareid,

raadio anoodpatareid;

kuivelemendid—igatüübilised

tunnustatud parimaiks kogu Eestis.

Esimene
Tallinna tulitikuvabrik
A/S.

JULIUS TRUMM & Ko.

Tallinn, Telefon nr. 9-04.
 S. Pärnu mnt. nr. 82. Telegraafi-aadr.: Trusand.

Kõige suurem ja täielisem
tikuvabrik Eestis,
valmistab kõige paremaid tikke
sise- kui ka välisturu jaoks.

Kroonitud ühe suure hõbe- ja
 3 kuldaurahaga.

G. LILIENTHAL'i

kudumisäri

SUURIMAS VALIKUS:

moodsad jakid, mantlid, kostüümid
 kleidid, sviitrid, pulloverid j. n. e.
 Hästisorteeritud villase lõnga ja kudumissildid

LADU

Elegantsete käekotid. Pudukaubad.

Müük suurel ja
väikesel arvul

TALLINN, Jaani t. 6—8 (Krediitpanga majas)

Eugen Christiansen

V. Tartu m 12.

Kõnetr. 6-50.

soovitab võistlemata hindadega

autoõisid,
mootorõisid,

tsilinderõisid,

bensiini,

omast vabrikust **katusepappi,**
 eht **ROOTSI katusetõrva.**

Kõiksugu raud- ja
raudtematerjalide
peaesindus.

Kõige täielikum ja odavam ostukoht

on

M. SALMI' & J. HORM'i

**TSEMENT- ja SAVI-
TEOSTE TÖÖSTUS**

Tallinnas, Paldiski maantee 45,
telefon 20-17 ja 8-85

Ehitusmeistritele, ettevõtjatele, majaomanikkudele, talupidajatele ja omavalitsustele: **ahjupotid, telliskivid ja ahjusavi. Tsement-kaevu-, kaanali-, silla- ja kraavitorud, tsementehituse õõneskivid, korstnakivid, katusekivid, põrandaplatted, hauakastid** mitmes suuruses jne.

(En gros
ja
en detail)

(En gros
ja
en detail)

Naiste, meeste ja laste

kübaraid

suures valikus vabrikuhindadega

**Alb. Krumin ja Ko
Viru t. 18**

Kantud kübaraid võetakse ümbertegemiseks.

**NAHA-, SAAPA- JA HOBUSE-
RIISTADE KAUPLUS**

JOH. RUMBERG

Tallinnas, Estoonia puiestee nr.13,
kõnetraat 16-18

(Goldmanni püdukaupluse kõrval.)

Pakun minu rikkalikult varustatud kauplusest
suures valikus
võistlemata odavate hindadega kõiksugu:

nahku,	rihmu,
saapaid,	roome,
saapapealseid,	ohjanõõre,
tallannahku,	jne. jne.
hobuseriistu,	

Suur valik. Odavad hinnad.

Müük suurel ja väikesel arvul.

**NAHA-, SAAPA- JA HOBUSERIISTADE
KAUPLUS**

JOH. RUMBERG

Tallinnas, Estoonia puiestee nr. 13,
kõnetraat 16-18.

*Moodsaid naistera-
hva kostüümi-,
manli-, kleidi-, pe-
su- ja muid riideid
leiate alati suuri-
mas valikus*

**A. Cuup'i
riidekaubalaost.**

S. Karja t. 9.

Tel. 10-84.

H. Reile seebiwabrik

Tallinnas, Paldiski maantee nr. 29
(Mayeri wabriku ruumes) telefon 14-30, 19-78.

Walmistab ja müüb ainult suurel arwul:

Kirjut pesuseepi
Kollast parfümeeritud pesuseepi
Rohelist seepi
Saunaseepi ja teisi tualettseepi.

Hinnad odavad. - - - Ostutingimused soodsad.

Estoonia teatrimajas nr. 2.

A. Mihkra.

Moe-, pudu- ja pesuäri.

Alaliselt suur valik:

kraesid, mansette, kaelasidemeid, siidkaelasalle, trakse, kindaid, sukki, sokke, naister. pesu, kombineesid, pitse ja kõiksuguseid hooaja moe-, pudu- ja pesukaupu.

Daamide tualettide spetsiaaläri

E. Pachelmann.

Saadaval suures valikus

naisterahva valmiskleite,
markisetid kirjud ja valged
musliin villased, kirjud ja valged
siidid valged
krepid igas muustris.

Võtame tellimisi vastu laulupeoks üksikult ja seitside poolt.

Hinnad mõõdukad.

Osakaupa maks võimalik.

J. Weinberg

Tallinn, W. Karja 12, tel. 21-09.

Soovitan rikkalikus valikus iga värvi lõngu, siidist, puuvillast, linast ja villast, sukki, sokke, kindaid jne.

Parfümeeria ja kosmeetika kaupu jne.

En-gros.

En-detail.

Soovitame karjapidajatele:

Roostekindlaid, ühest tükist pressitud tuntud Daani Frederiksbergi „F. M.“, Rootsi A/B. „Baltic’u“ ja Saksa A/G. „Ahlborni“ vabrikute

piimaveokannusid

Frederiksbergi „F. M.“ ja Rootsi „Lac“ vatiga filterkurnad on kõige otstarbekohasemad.

P. K. „ESTONIA“

Tallinn, Jaani tän. 6, telef. 20-90.

A.-S. „SILVA“

TALLINN, Merepuiestee 17

Telegr. aadress: „Silva — Tallinn“.

Telefonid:

kontoris . . . 9-29 ja 13-80,

kaupluses . . 18-09 ja 21-37,

metsaosakonnas 13-20 ja 21-39.

Igasuguste põllutööriistade ja -masinate ladu ja müük. Igasuguste ehitusmaterjalide, nagu palkide, laudade, lubja, tsemendi, gipsi, katusepapi, katusepleki, iga sorti raua, raudtalade, näelte jne. ladu ja müük. Igasuguste metsamaterjalide ost, ümbertöötamine, müük ja eksport. Igasuguste naftasaaduste ladu ja müük. „SHELL“ bensiini ja õlide ainuesindus Eestis. Ameerika „Mc CORMICK’u“ mootorite, viljaniitjate, heinaniitjate ja teiste põllutööriistade ainuesindus Eestis. Ameerika „FIRESTONE“ autokummide ladu ja müük. Ameerika „STUDEBAKER“ autode ainuesindus Eestis. Metallide kokkukeete vahendi „FERRO-CYAN’i“ ainuesindus Eestis, Lätis ja Leedus.

RIIGI SADAMATEHASED

Tallinnas, Merepuiestee 13. Teleg. aadress: „Riidokk“. Telefon 67 ja 11-76.

Ujuvad dokid kuni 5000 tonni tõstejõuga.

Tõstekraanid kuni 110 tonni tõstejõuga.

Tehased töötavad laevaparandus- ja laevaehitustööde alal. Igasugune aurukatelde ja masinate ehitus ja parandus. Tehaste ja vabrikute sisseseade ehitus, korstnad, retordid, transmissioonid, turbapressid, baggerid, transportöörid jne. Malm- ja pronksvalu kuni 1000 puudani. Tehased valmistavad ka igasugu puutöid. On olemas suuremad masinate ja materjalide tagavarad. Töö valmistamise viis uuemate tehniliste nõuete kohaselt. Eeskujulik konstruktsiooni- ja eelarvebüroo.

Tehased võtavad enda peale igasuguste eelarvete ja projektide tegemise.

Kohapeal olemas järgmised töökojad:

Valumaja	Vasesepa-	} töökojad	Purje-	} töökojad
Sepapada auruhaamritega	Lukusepa-		Maalri-	
Masinate ja mootorite töökoda	Saeveski-		Elektrotehnika-	
Trelalitöökoda	Tisleri-		Elektri- ja atsetüleenschveisi-	
Laevakatelsepatöökoda	Takleri-		mine; 4 ujuvat dokki.	

Igasuguste põllutööriistade terasosade valmistamine

Üle riigi tuntud suurtükiterasest valmistatud sahaterad (adraninad) suuremal ja vähemal arvul igal ajal saadaval.

Töö kiire.

KOMMERTS PANK

TALLINN, SUUR KARJA 15

Telegr. aadress: „KOMMERTSPANK“

Telefonid: 9-86 üldine,
9-89 juhatus,

29-61 kassa, välisvaluuta, diskonto ja inkasso

Pank võtab raha hoiule, annab välja laenusid ja toimetab kõiksugu pangaoperatsioone kodu- ja välismaal. Kiire pangafalitus.

PANGA JUHATUS